

Gheorghe Nichifor (coordonator)
Bogdan Teodorescu, Alexandru Bratu, Daniel Cișmașu,
Cornel Șomîcu, Valentin Pătrașcu, Mihaela Ioniță-Niculescu,
Dorin Brozbă, Dorina Nichifor, Andrei Popete-Pătrașcu,
Gheorghe Gorun, Sorin Lory-Buliga

**OAMENI ȘI FAPTE DIN
IȘTEȚ-UL DE ALTAȘ-DĂȘĂ**

Lector de carte: prof. Vasile Udroi

**Lucrare apărută sub egida:
Societății de Științe Istorice din România - Filiala Gorj
Consiliului Local și Primăriei Municipiului Târgu-Jiu**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
ISBN....

Gheorghe Nichifor (coordonator)
Bogdan Teodorescu, Alexandru Bratu, Daniel Cișmașu,
Cornel Șomîcu, Valentin Pătrașcu, Mihaela Ioniță-Niculescu,
Dorin Brozbă, Dorina Nichifor, Andrei Popete-Pătrașcu,
Gheorghe Gorun, Sorin Lory-Buliga

OAMENI ȘI FAPTE DIN TÂRGU-JIU DE ALTĂDATĂ

LUCRĂRILE SIMPOZIONULUI
GORJUL, STRĂVECHE VATRĂ
DE ISTORIE ROMÂNEASCĂ

EDIȚIA A XXV-A, 19 MAI 2010

Editura Măiastra
Târgu-Jiu, 2010

DIN VIAȚA SOCIETĂȚII DE ȘTIINȚE ISTORICE DIN ROMÂNIA

prof. dr. Bogdan Teodorescu*

S-au împlinit în primăvara anului trecut 60 de ani de la constituirea (9 iunie 1949) Societății de Științe Istorice, Filologice și Folclor din România. Născută din inițiativa unui grup de intelectuali: universitari, profesori din școlile gimnaziale și liceale, învățători agreați de conducerea P.M.R din acele vremi aveau menirea să susțină științific și didactic persoanele asociate în subsidiar, să le aducă împreună spre a le putea controla cu mai multă eficiență. În entuziasmul zilelor inaugurale participanții la ședințele de înființare păreau să ignore complet faptul că din principalele instituții de cultură ale noului stat socialist fuseseră eliminați mulți dintre cei mai valoroși istorici și filologi aflați încă la acea oră în detenție, la propriul domiciliu sau în închisoare.

Rememorarea acestor tragice împrejurări trebuie asociată cu sublinierea apăsată că până la căderea regimului comunist Societatea de Științe Istorice a fost insistent supravegheată ideologic. În acest sens orice activitate sub această egidă trebuia avizată de politrucii regimului. Aceasta însă nu trebuie să ne conducă la concluzia unei aserviri stricte, unui dirijism rigid care ar fi sufocat orice inițiativă constructivă, și anihilat în fașă orice aspirație spre gândire liberă și dorință de adevăr.

Cu deosebire după ce s-a constituit, în Societatea de Științe Istorice, despărțindu-se de celelalte asociate ale sale (10

---

* Secretar General al Societății de Științe Istorice din România.

februarie 1968). Organizația noastră a beneficiat din plin de relativa liberalizare de la sfârșitul anilor 60, perioadă în care și-a constituit principalele instituții, adăugând reuniunilor științifice și metodice, cursurile de vară (prima sesiune în vara 1968 la Vălenii de Munte). Totodată se stabilea într-o formă perpetuată până azi structura culegerii Studii și articole de istorie (între 1971-1974), cu apariție trimestrială. Au fost ani în care Societatea și-a mărit considerabil numărul membrilor (implicit și al filialelor) și în care s-a reușit atragerea, și cum aveau s-o arate evenimente ulterioare și păstrarea în rândurile sale a unui mare număr de persoane pe atunci tinere (între care se prenumăra și autorul acestor rânduri, intrat în societate în 1969, participant la lectoratele estivale în 1969, 1970, și 1972). Din păcate această perioadă fastă s-a încheiat în 1974 când au fost suspendate subvențiile acordate de minister, Societatea fiind obligată să-și autofinanțeze activitățile (studii și articole au apărut în două numere anual în 1975 și 1976. după care publicația a scos un singur număr anual).

Dezinteresul organelor centrale de partid și de stat, ministerul de resort, dornice parcă să vadă suprimată activitatea noastră, decât să o susțină, s-a observat și în lunga istorie a convocării Conferinței pe țară începută în 1974 și încheiată abia 17 ani mai târziu, în 1991. după căderea regimului comunist. Totuși, peste toate vicisitudinile un mănunchi de oameni pasionați au reușit să învingă aceste dificultăți și să asigure Societății o funcționare aproape normală. Ignorând aproape complet indiferența, ba aș putea spune, în unele cazuri chiar ostilitatea forurilor de decizie politică, liderii noștri au animat în continuare o remarcabilă activitate științifică și metodică, au stimulat prin nenumărate simpozioane desfășurate la nivel local cercetarea didactică și istorică, au asigurat peste inerentele ingerințe politice și ideologice un nivel înalt publicației „Studii și articole de istorie”, singura posibilitate de

exprimare scrisă a majorității profesorilor din învățământul gimnazial și liceal din acei ani.

Evenimentele din decembrie 1989 au reprezentat o sursă de mari speranțe pentru redresarea situației Societății atunci. În fine dictatul ideologic era definitiv îndepărtat.

Conferința pe țară din aprilie 1991 impunea un program dinamic și cutezător, și aducea la conducere o nouă generație. Habar n-aveam, cei care preluam atunci destinele societății cu câte dificultăți aveam să ne confruntăm. Anii complicați de la începutul deceniului 10 cu implacabila lor criză financiară și prăbușirea sumelor provenite din cotizații ne-a diminuat drastic resursele, obligându-ne la economii severe. În consecință nu au mai putut fi finanțate activități la nivel local sau național (în ultimă instanță organizarea lor rămânând sarcina exclusivă a filialelor), s-a publicat cu mari dificultăți culegerea „Studii și articole de istorie”, ale cărei costuri de tipărire au fost achitate și cu concursul membrilor colectivului de redacție, cursurile de vară 1991-1997, 2000 și până în prezent s-au realizat dar cu susținerea materială a comunităților locale și din contribuțiile participanților.

Ca și cum toate acestea nu ar fi fost de ajuns, în timp s-au adăugat și alte inconveniente, unele consecințe colaterale ale libertății de opțiune și de expresie, câștigate sperăm definitiv în decembrie 1989.

În entuziasmul acelor zile, prelungit și într-o perioadă imediat următoare, dorința firească de altfel, de a te elibera de toate structurile instituționalizate în trecut s-a tradus prin alcătuirea unui număr important de asociații profesionale ale istoricilor, în bună măsură cu caracter regional.

În decembrie 2003, dintr-o inițiativă a unui grup de profesori susținuți și de Ministerul Educației a luat ființă Asociația Profesorilor de Istorie din România (APIR), inaugurată în prezența conducerii EUROCLIO (Asociația Europeană a Profesorilor de Istorie). Chiar dacă astăzi, după

mai mulți ani, multe dintre aceste organizații mai funcționează doar pe hârtie, o bună parte dintre membrii lor au aparținut Societății de Științe Istorice și deplasarea lor în alt cadru organizatoric a desființat practic filiale ale noastre altă dată foarte active.

S-a mai adăugat la toate și noua înfățișare a raporturilor dintre istorici după 1989. Ne-am bucurat cu toții, că în fine după 45 de ani de monopol asupra scrierii istoriei, avem libertatea deplină de a face din cercetarea științifică un teritoriu liber de orice ingerință politică, un spațiu al dezbaterii de opinii pentru propășirea adevărului. Din nenorocire, în loc să ne adune, drepturile atât de greu câștigate ne-au divizat în tabere ireconciliabile dominate de exclusivism și de dorința de a impune interpretări particulare drept concluzii unanim acceptate.

Cei 20 de ani postdecembriști au coincis cu o sumă de acțiuni de reformă curriculară, din perspectiva istoriei, fericit formulată în Legea Învățământului din 1995, care acorda disciplinei noastre o oră – două ore în școala gimnazială, o oră în liceul real și trei ore în cel uman (filosofie și științe sociale), se stabilea obligativitatea examenului de capacitate, opțional cu geografia, înlocuit ulterior cu tezele cu subiect unic.

Din păcate ofensiva împotriva istoriei ca obiect de studiu s-a declanșat aproape imediat cu noul mandat de ministru al profesorului Andrei Marga (1997-2000), când s-au alcătuit într-un timp record curriculele pentru școala liceală (clasele IX-XII), au fost editate și au devenit funcționale. Totul a culminat cu scandalul din toamna anului 1999 care a pus din păcate în discuție nu doar textele din care au rezultat noile programe dar și statutul disciplinei.

În anii care au urmat, tendința principală a fost pe de o parte de ruinare a locului istoriei în planurile de învățământ concomitent cu excluderea graduală din programele de admitere în școala liceală și la Bacalaureat.

Societatea de Științe Istorice a reacționat în fața tuturor încercărilor de a așeza această disciplină într-o poziție marginală, a emis declarații, inclusiv în 2001 la Târgu-Jiu, în care solicitam imperativ reprezentanților politici o altă atitudine. Chiar dacă nu întotdeauna aceste documente s-au bucurat de audiența solicitată, s-a dovedit astfel că peste toate vicisitudinile SSI rămâne un organism viu conectat la interesele generale ale membrilor săi. Din nefericire de multe ori discuțiile desfășurate cu filialele sau chiar în Consiliul Național nu au putut depăși chestiunea numărului de ore și nici preferințele sau resentimentele unora sau ale altora, pentru modul în care au fost elaborate manualele școlare, nu am reușit să instituționalizăm prezența noastră în grupurile de lucru care stabileau planul de învățământ și curriculum-ul, de fiecare dată decidenții ne-au surprins cu hotărâri care ne afectau viața profesională și pentru care nu fusesem în nici-un fel consultați.

Apreciem, în pofida acestor obstacole majore, că în ultimii ani SSI a funcționat cu deosebire la nivelul forurilor de conducere (Biroul și Comisia Națională și-au desfășurat ședințele regulat, la fel ca și Conferințele Naționale), care s-au ales în mod democratic, că acolo unde au continuat să-și exercite autoritatea oameni cu capacitate de influență, filialele și-au asigurat supraviețuirea, în unele locuri făcându-se și un firesc schimb de generații, că s-a reușit nu fără efort să se găsească resursele necesare pentru a fi continuate cursurile de vară și publicarea anuală a revistei SAI și că peste toate, Societatea de Științe Istorice a mers mai departe.

Este bine, totuși, să înțelegem că obișnuința după care neîmplinirile noastre sunt decontate mereu pe seama conducerii ar trebui să înceteze. La urma urmelor asociația noastră nu este a Președintelui sau a Biroului Executiv, cu atât mai puțin a Secretarului General, ea este de fapt a voastră, a tuturor, și de măsura în care ne vom implica fiecare la nivelul său, depinde succesul tuturor

Nu putem încheia fără a aduce omagiul nostru câtorva personalități eminente, fără de care, cel puțin, la nivel central SSI s-ar fi stins demult. Am cunoscut și am lucrat lungi perioade de timp cu adevărate repere profesionale și morale incontestabile, înalte, la care bine ar fi să ne raportăm cu toții.

Am să încep cu profesorul Aurelian Iordănescu (1911-1992) cel pe care în anii 70-80 ai secolului trecut, nu numai autorul acestor rânduri, dar și majoritatea membrilor societății îl considerau ca liderul său cel mai important. Absolvent a cinci facultăți (între care și a cursurilor de dicție și arta actorului inițiate de Lucia Sturdza Bulandra), era doctor în istorie veche la 25 de ani și făcuse laborioase studii de specialitate la școlile românești de la Roma și Paris.

Nicio universitate din România nu și-a dorit să-l aibă printre profesori și având în vedere înalta sa competență profesională nici nu ne mirăm. Din fericire, printr-un concurs de împrejurări, favorabil, el a ajuns în 1968 la Societatea de Științe Istorice, promovată drept vicepreședinte și mai târziu președinte de onoare. Aici a inițiat cursurile de vară (după modelul deja celebru inaugurat de profesorul N. Iorga), a stabilit modelul unei reviste de istorie pentru profesori (seria SAI) din anii săi cei mai faști, 1972-1974 și apoi până la retragerea în 1986 a fost și un „spintus rector” în orice chestiune științifică și metodică, aplecându-se cu o infinită răbdare atât asupra celor tineri și atât de puțin formați pe atunci, cât și asupra tuturor celor care doreau să dialogheze cu el ore în șir, vinerea de la 11.00 la 13.00 în sala E5 a Facultății de Istorie. L-am ascultat vrăjit în zilele în care venea la Societate, am mers împreună la simpozioane (unul foarte reușit la Călărași dedicat rolului cronologiei în lecția de istorie), precum și la cursurile de vară unde era un moderator excepțional.

Am scris inspirat de ideile lui primele mele articole la „SAI”, am fost alături de el când a împlinit 75 de ani (în 1986)

și apoi 80 (în 1991), în locuința sa modestă, înnobilită doar de sutele de cărți înveșmântate în coperti albe, martori tăcuți ai unei vieți de om dedicată numai istoriei și școlii. Aflasem cine este Aurelian Iordănescu de la profesorul meu din liceu, care la rândul lui îl cunoscuse în calitate de student al seminarului pedagogic de la Liceul „Totu Maiorescu” (azi I.L. Caragiale). Am ajuns la primele cursuri de vară, la începutul anilor 70, mânat și de curiozitatea de a cunoaște un om remarcabil.

Și trebuie să spun, că de atunci și până la moartea Profesorului, așteptările mele nu au fost niciodată dezamăgite. Acasă la Turnu-Măgurele, în anii îndepărtați ai tinereții mele, ori de câte ori numele său era adus în discuție, elevul său de altădată, profesorul meu de istorie părea că vrea să se ridice. Era omagiul său modest adus unui om excepțional, care peste vitregia unor timpuri nedrepte își dusese până la capăt destinul de cărturar și de dascăl.

Într-o lume ca cea în care trăim noi astăzi, lume care apreciază doar valorile materiale, reconsiderarea lui A. Iordănescu mi se pare un gest de firească normalitate.

Am ajuns în redacția culegerii „Studii și articole de istorie”, în toamna anului 1979, după o discuție lungă pe aleile fostului liceu sanitar din Fundeni. Mă plimbam degajat, abia sfârșisem o inspecție de gradul I și profesorul Șendrulescu (1923-1991) mă ademenea să vin să încep împreună cu el activitatea la Societatea de Științe Istorice. Au trecut de atunci, iată exact 31 de ani și odată ajuns pe acest drum aici am rămas.

E foarte greu să evoc în câteva fraze experiența de mai bine de 10 ani, care m-a legat, uneori, aproape zilnic de cel cărui îi ascultam chemarea. Era pe atunci Secretarul General al Societății, creierul ei organizator în toate chestiunile, de la cele financiare și până la cele de strictă reformare a activităților noastre, care erau de cele mai multe ori decise și de el. În sala E5 de la parterul Facultății de Istorie am participat la zeci de ședințe ale colectivului de redacție „SAI”, am stabilit sumare,

am corectat articolele mele și ale altora, am pus la cale deplasări în provincie la simpozioane și la cursurile de vară, și tot aici ne-am întâlnit de nenumărate ori cu dl. Șendrulescu pentru a parcurge scurtul drum până la o filială a sectorului 5, de unde ridicam diverse sume din contul societății, din care acopeream cheltuielile obișnuite (deplasări, cazare, diurne etc). În prezidiul sesiunilor din localitățile unde ajungeam, profesorul era aproape întotdeauna absent, preocupat să completeze cu scrisul său ordonat și foarte frumos un număr de formulare. În trenul de întoarcere misterul se rezolva atunci când conducătorul expediției noastre scotea cu un gest ușor teatral, mai multe hârtii de 10 lei, întotdeauna noi, pe care ni le împărțea pentru efortul de a-l însoți și de a proba încă odată prestigiul „SSI”.

Nu a mai trăit să-și vadă realizat visul de o viață – desfășurarea în condiții normale a primei Conferințe Naționale, după mai bine de 17 ani. A decedat, după o grea suferință, în iarna anului 1991, dar ultimele sale gânduri au fost îndreptate spre acest ideal mereu dorit, dar pentru care viața sa a fost nu atât de lungă cât să-l vadă împlinit.

Și în fine, cel care la 83 de ani reprezintă puntea de aur între momentul istoric de acum 61 de ani și noul secol pe care-l trăim cu toții, evident profesorul Nichita Adăniloiaie, martor al unei istorii agitate și complexe. El ne-a dăruit o primă monografie SSI, parte lucrare strălucită întemeiată pe documente îndubitabile, parte volum memorialistic, căci mai mult decât oricare dintre cei în viață sau dintre dispăruți, mai mult decât oricare dintre noi, SSI a fost pentru profesorul Adăniloiaie marele proiect al unei vieți întregi, atât pentru studentul care asista la nașterea organizației noastre, într-o sală a Institutului Iorga, în 9 iunie 1949, cât și pentru distinsul cărturar cu inima atât de tânără, în vremurie noastre.

El nu este doar cel care a urcat treptat și răbdător toate treptele ierarhice, dar și acela care într-o situație radical diferită

de tot ceea ce fusese în trecut și-a asumat cu calm și înțelepciune conducerea Societății, călăuzind-o printre marile dificultăți ale anilor 90. I-am stat alături, în acele împrejurări, nu de puține ori dramatice și se știe prea bine de câtă înțelegere, răbdare și umor a fost nevoie pentru a asigura supraviețuirea SSI. Dar mai presus de toate, devotamentul, cheazășie pentru cauza căreia îi era dedicată societatea și o mare încredere în mai binele ei, l-au îndemnat și-l îndeamnă și astăzi să lucreze, pe acela pe care-l pot numi fără nicio exagerare părintele „Societății de Științe Istorice din România”.

Mai avem nevoie multă vreme, Domnule Profesor, de judecata Dumneavoastră exigentă și caldă, cu care să depășim orgoliile și vanitățile noastre de fiecare zi, mai avem nevoie de modelul Dumneavoastră moral de om, care a dăruit tot ce a avut Societății și a reținut pentru sine mult mai puțin decât i se cuvenea.

Am aniversat la Câmpina, la sfârșitul lui mai 2009, cei 60 de ani de viață ai organizației noastre. Ajuns la un moment dat în prezidiu am privit în sală. Erau acolo activiștii noștri din teritoriu, tineri și bătrâni, veniți de curând sau aducând în spate zeci de ani în structurile societății, și mi-am adus aminte de o șansonetă cântată de Charles Aznavour, cântată cu mulți ani în urmă, povestea a doi tineri căsătoriți, care vor să-și sărbătorească ziua nunții. Din păcate însă nimic nu merge, fata e gata să izbucnească în plâns, dar băiatul îi suflă la ureche „L'amour e plus forte” și dintr-o dată toate necazurile dispar și ziua se încheie cu bine.

Așa s-a întâmplat și cu noi, peste toate neîmplinirile, peste deșertăciunea de a fi a unuia sau a altuia, peste toate lipsurile de tot felul, ne-a ținut alături puternică dragostea pentru această copilă, apoi adolescentă, apoi tânără năbădăioasă, mai târziu ajunsă la anii maturității și acum la cei ai unei senectuți împlinite. Ea, Societatea de Științe Istorice din România, este simbolul viu al unui atașament față de valori și

principii, fără de care viața noastră, a fiecăruia, ar fi fost mai săracă. Vom încheia deci spunând la fel ca AZNAVOUR „Bonne anniversaire!”

Avem bucuria în acest an să constatăm că una din cele mai active filiale din țară, cea a județului Gorj, valorifică lucrările Simpozionului anual „Gorjul, străveche vatră de istorie românească”, prin intermediul acestei interesante culegere de studii. Personal, de-a lungul timpului am cunoscut personal această manifestare, constatând seriozitatea dascălilor și cercetătorilor de pe acest meleag. Nu pot decât să-i felicit și să le doresc cât mai multe asemenea prezențe editoriale. Neîndoielnic, puse cap la cap, asemenea întocmiri pot constitui material documentar suficient pentru alcătuirea Marii Cărți de Istorie a Patriei.

**CONSIDERAȚII ISTORICE ȘI STATISTICE
PRIVIND LOCUITORII TÂRGU JIULUI
ÎN PERIOADA 1832-1853.
COLECȚIA DE MITRICE**

Alexandru Bratu*

Daniel Cișmașu**

Instituirea obligației de a consemna botezurile, cununiile și decesele locuitorilor Țării Românești s-a făcut prin Regulamentul Organic, primele registre fiind din anul 1832. Anexa nr. 3 la Capitolul VIII, intitulată *Pentru înscrierile stării civile*¹, precizează în cele 8 articole modul în care condicile de stare civilă pentru „nașteri, însurări și morți” urmau să fie alcătuite și completate de către preoți, sub supravegherea mitropoliților, episcopilor și protopopilor. Articolul 2 interzice cu vehemență scrierea printre rânduri, ștersăturile și însemnările ulterioare trebuind să fie certificate de către preot. Celelalte articole fac precizări legate de obligația înscrierii datelor respective numai în registre speciale, circulația registrelor în vederea completării lor, a validării datelor înscrise, precum și a păstrării celor două exemplare din fiecare tip de registru², stabilind prin că trebuie să fie pedepsiți cei vinovați atunci când „... *din lenevire mare condicile nu să*

---

* Director al Direcției Județene a Arhivelor Naționale – Gorj.

** Jurist în cadrul Direcției Județene a Arhivelor Naționale – Gorj.

¹ **Regulamentul Organic**, București, 1847, p. 361-364. Ediția din 1832 nu cuprinde această anexă.

² Unul din exemplare era ținut la Judecătoria județului, celălalt fiind ținut de către „judecătoria de împăciuire” al cărui membru era și preotul paroh.

află în starea în care trebuia să fie, sau că alcătuirea înscrisurilor stării civile, este împotriva regulilor ...”¹.

Cele 92 de unități arhivistice² ce au fost studiate pentru a extrage datele de mai jos aparțin celor șase biserici care existau în oraș în acea perioadă: Sfinții Voievozi, Sfinții Apostoli (după 1850 figurează și ca Biserica Adormirea), Sfinții Împărați, Sfântul Nicolae, Sfânta Troiță și Sfinții Voievozi din satul Botorogi (Apărută la început cu denumirea de Sfinții Îngeri, începând cu anul 1843 devine Sfânta Troiță, iar din 1845 figurează înscrisă cu hramul Sfinții Voievozi).

Primele condiții pentru botezați, din anul 1832, aveau, pe lângă elementele necesare identificării lăcașului de cult și a preotului, rubrici privind data botezului, sexul copilului, numele dat copilului la botez, numele tatălui, al nașului, localitatea tatălui și cea a nașului și numele martorilor care participau la botez, precum și semnăturile nașului și martorilor. Formularul de registru apărut în 1834 nu mai are rubrică referitoare la martori, iar semnăturile sunt cerute pentru preot, naș și părinți. În plus, apare o rubrică privind prenumele mamei și rubrici referitoare la data nașterii. Începând cu anul 1835, rubrica referitoare la părinți cuprinde și meseria acestora. Deși încă din 1834 registrele sunt completate pentru tată și naș și cu

---

¹ Regulile stabilite prin anexa la regulamentul organic au fost întărite ulterior și prin Manualul de pravilă bisericească din 1854 în care se fac precizări relativ la „Ținerea condicilor stării civile” instituind obligația pentru preoți de a întocmi trimestrial un tabel cu numărul născuților, căsătoriților și morților, pentru născuți și morți precizând separat și numărul acestora pe sexe - **Manual de pravilă bisericească**, Râmnicu Vâlcea, 1861, ediția a 3-a, p. 101-103.

² Acestea fac parte din colecția Registre de Stare Civilă – orașul Târgu Jiu care se păstrează la S.J.A.N. Gorj, fiind inventariate sub numerele 1-97 (cinci registre nu sunt ale orașului Târgu Jiu, fiind inventariate greșit la acesta). Registrele sunt într-o stare bună de conservare, datele înscrise fiind în general lizibile.

numele de familie („porecla”), statuarea acestora în rubricăție se face începând cu anul 1835.

Condicile pentru cununați din anul 1832 aveau și ele elementele necesare identificării lăcașului de cult și a preotului, dar și rubrici privind data cununiei, numele și sinul mirelui, numele miresei, localitatea (mahalaua) unde locuiau, specificarea numărului cununiei pentru cei doi miri, numele nașului și localitatea de unde acesta era și numele martorilor, precum și semnăturile nașului și martorilor. Formularul de registru apărut în 1834 nu mai are rubrică referitoare la martori și numărul cununiei, iar semnăturile sunt cerute pentru preot și cei doi nași. În plus, apare o rubrică privind părinții miresei. Începând cu anul 1835, rubricile referitoare la mire și nași cuprind și meseria acestora.

Condicile pentru morți din anul 1832 aveau și ele elementele necesare identificării lăcașului de cult și a preotului, precum și rubrici privind data morții, numele și sinul decedatului, localitatea de unde era, cauza decesului și vârsta decedatului. Formularul de registru apărut în 1834 nu mai are rubrică referitoare la vârstă și cauza decesului. Începând din anul 1835 rubrica privind pe decedat cuprinde numele, porecla și meseria celui decedat, apărând totodată și o rubrică referitoare la sexul persoanei decedate.

Dincolo de lipsa din rubricile celor trei tipuri de registre a unor elemente care ar fi fost absolut necesare pentru identificarea mai exactă a persoanei înscrise¹, a eliminării unor informații precum cauza decesului și vârsta decedatului în ani începând cu 1834 sau a inexistenței unor rubrici care ar fi lărgit calitatea studiilor referitoare la perioadă, cercetarea

---

¹ Ne referim aici la numele mamei și meseria părinților pruncului la primele registre de botezați, lipsa datelor referitoare la părinții miresei și meseria pentru mire la primele registre de cununați precum și la lipsa, în întreaga perioadă, a unor rubrici privind numele mamei unei persoane decedate sau vârsta mirilor.

documentelor este mult îngreunată de modul defectuos în care s-a realizat completarea registrelor respective. Lipsa unor informații cât mai detaliate privind înregistrările operate în registre poate să împiedice surprinderea unor fenomene sau să genereze elaborarea unor concluzii mai mult sau mai puțin greșite.

Pentru perioada avută în discuție, numărul botezurilor înregistrate se ridică la 817. Sunt înregistrate între 19 botezuri (în anul 1843) și 55 (în anul 1853), în 17 dintre cei 22 de ani numărul fiind de peste 30 de botezuri.

Din punct de vedere al sexului copiilor botezați, numărul bărbaiților se ridică la 451, ceea ce reprezintă un procent de 55,13%, în timp ce numărul fetelor botezate este de numai 366 (44,87%)¹. Totuși, în 7 dintre cei 22 de ani numărul fetelor botezate este proporțional mai mare decât cel al băieților. Dacă în anul 1832 dintre cei 38 de copii botezați, 20 sunt fete (52,63%), în anul 1835 numărul lor este de 21, față de doar 14 băieți, ceea ce reprezintă un procent de 60%. Cel mai mare procent de băieți botezați, raportat la numărul de fete s-a înregistrat în anul 1848 când, dintre cei 44 de copii botezați 33 au fost băieți (75%).

Din câte s-a putut constatata din datele înregistrate, nu a existat o regulă clară în ceea ce privește ziua în care se oficia botezul. Deși cei mai mulți erau botezați în ziua de duminică (44,92%), toate celelalte zile ale săptămânii erau folosite pentru a creștina, așa după cum se vede din figura nr. 2. La băieți procentul este de 48,78% duminica, iar pentru fete este de 40,16%. Pentru toate zilele săptămânii sunt înregistrați atât plugari sau muncitori, cât și preoți și boieri.

---

¹ Procentele respective sunt apropiate de cele care rezultă din **Tabla statistică** a orașului Târgu Jiu pe luna mai 1832: Bărbați: 55,71%; Femei: 44,29% - S.J.A.N. Gorj, fondul Prefectura Județului Gorj, dos. 28/1832, f. 7.

OAMENI ȘI FAPTE DIN TÂRĞUL-ZIVIL DE ALTAȘDENAȘĂ

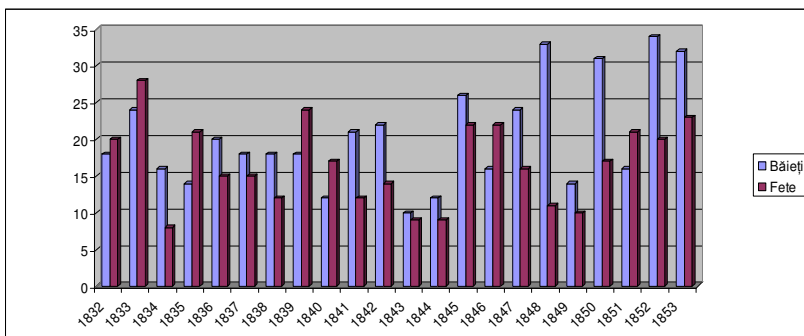

Fig. 1. Repartiția copiilor botezați pe ani și sexe

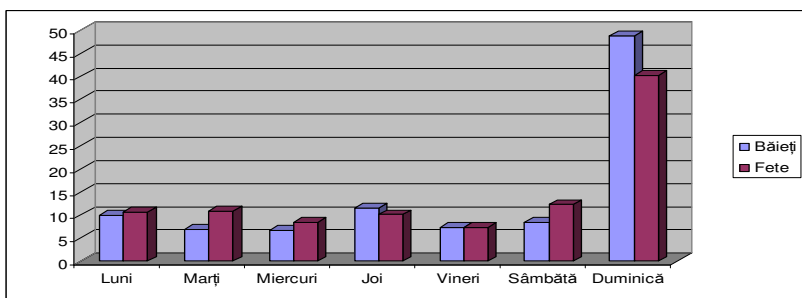

Fig. nr. 2. Zilele săptămânii în care se oficiau botezurile

În ceea ce privește luna în care se oficia botezul, datele variază între 49 de botezuri săvârșite în luna septembrie (6%) și 83 în luna aprilie (10,16%). Pentru băieți, cele mai multe botezuri au fost înregistrate în luna ianuarie, 48 (10,64%), în timp ce cele mai puține, 26 (5,76%), au fost înregistrate în luna septembrie. Pentru fete, cele mai multe botezuri au fost înregistrate în luna octombrie, 42 (11,48%), iar cele mai puține, 23 (6,28%), au fost înregistrate în lunile mai și septembrie. Cu excepția persoanelor de religie izraelită despre care se va vorbi

mai jos, au fost identificați 3 copii botezați în zilele de Paște și alți 15 copii botezați în Săptămâna Mare.

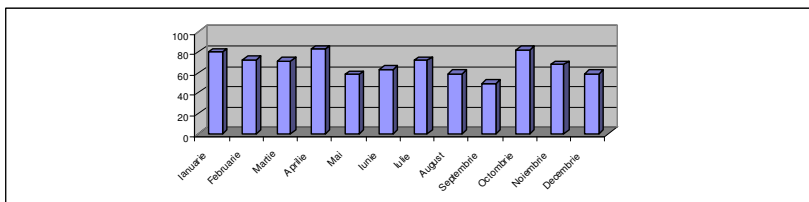

Fig. nr. 3. Lunile în care se oficiau botezurile

Cea mai mare parte a copiilor erau botezați între o zi și zece zile, procentul celor care depășeau cele zece zile fiind relativ redus (14,33%)¹. Doar în 4 cazuri botezul s-a produs la 30 sau mai mult de 30 de zile de la data nașterii, dintre acestea doar într-un singur caz botezul a fost săvârșit la 42 de zile de la data nașterii. Cele mai numeroase situații sunt cele în care botezul era săvârșit într-un interval de 5 până la 10 zile, respectiv 522 cazuri dintre cele 691 pentru care s-a putut documenta acest lucru, ceea ce reprezintă un procent de 75,54%. Așa cum se poate vedea din figura nr. 3, în cele mai multe situații botezul era realizat la 7 sau 8 zile de la data nașterii, procentele fiind în general apropiate pentru băieți ca și pentru fete. Totuși, este de remarcat faptul că pentru fete este un procent mai mare de botezuri săvârșite după 10 zile de la data nașterii. Cazurile în care data nașterii coincide cu data botezului sunt doar în număr de 8 (dintre care 6 sunt băieți), în timp ce toate cele șase botezuri înregistrate la o zi de la data nașterii sunt pentru băieți. Nu s-a putut stabili o regulă în ceea

---

¹ Au fost luate în calcul doar 691 de înregistrări, pentru 114 înregistrări lipsind informațiile privind data nașterii, pentru 8 înregistrări nu sunt trecute decât luna nașterii, lipsind ziua, iar pentru 4 înregistrări data botezului este anterioară datei nașterii.

ce privește numărul mai mic sau mai mare al intervalului dintre data nașterii și cea a botezului, în toate situațiile fiind întâlnite persoane aparținând diverselor categorii sociale. De asemenea, numărul mai mic de zile scurse de la data nașterii a fost atestat în întreg intervalul de timp analizat, cu mențiunea că pentru băieți s-a putut stabili că 12 dintre cele 42 de cazuri în care botezul s-a oficiat în intervalul 0-4 zile au avut loc în anul 1850 (3 botezați în ziua nașterii, 2 botezați a doua zi după naștere, 1 la două zile, 3 la 3 zile și 3 botezați după 4 zile), în timp ce pentru fete, 6 dintre cele 28 de botezuri săvârșite în intervalul 0-4 zile au avut loc în anul 1846 (4 botezate după 2 zile, 1 după 3 și 1 după 4 zile, în timp ce nici un băiat nu a fost botezat în acest an sub 5 zile).

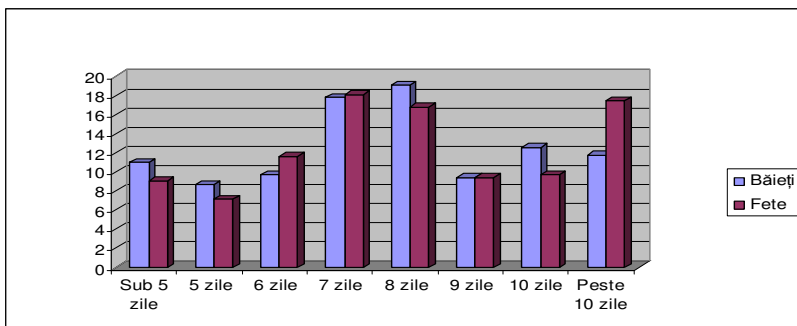

Fig. nr. 4 Numărul de zile după care se oficiau botezurile

Numele folosite cel mai frecvent la botez pentru fete sunt cele de Maria (cu variațiunile Mariea, Mariia, Marica, Marița, Măria, Mărica, Măriea, Măriia) care se întâlnește în 79 de cazuri (21,58%), Ecaterina 30 de cazuri (8,20%), Dumitra (Dumitraira, Dumitrana) 23 de cazuri (6,28%), Ana (Ancuța, Anica, Anuța) 21 de cazuri (5,74%), Ioana 20 cazuri (5,46 %), Ilinca 19 cazuri (5,19%), Stanca (Stana) 17 cazuri (4,64 %),

Zmaranda (Zmărandă, Smaranda, Smărandă) 17 cazuri (4,64 %) și Elena (Elenca) 16 cazuri (4,37 %).

Numele folosite cel mai frecvent la botez pentru băieți sunt cele de Ion (Ioan) 71 cazuri (15,74%), Costandin (Costaichie) 57 cazuri (12,64%), Gheorghe 48 cazuri (10,64%), Nicolae (Nicolaie, Nicola) 40 cazuri (8,87%) , Dumitru (Dumitrache, Dimitrie, Dumitrie) 27 cazuri (5,99%), Mihai (Mihail) 24 cazuri (5,32%), Grigore (Gligore, Grigorie, Gligorie) 19 cazuri (4,21%), Pătru (Petru) 13 cazuri (2,88 %) și Vasile 6 cazuri (1,33 %).

Pentru meseria părinților nu s-a realizat o statistică datorită faptului că pentru aceeași persoană pot să fie mai multe înregistrări cu aceeași meserie sau există cazuri în care aceeași persoană figurează înscrisă cu meserii diferite, dar nu neapărat datorită faptului că acesta își schimbase meseria, ci pentru că așa este înregistrat. Totuși, putem să spunem că sunt atestate următoarele meserii: abagiu, băcan, bărbier, boiangiu, borangiu, brutar, cântăreț (paracliser, țarcovnic), cârciumar, căretași, cercelar, cizmar, cojocar, conțopist (scriitor), covac (lucrător de fier), croitor, curărar, diacon, doctor, fabricant, gherghelar, hangiu, lămnar (tâmplar), lăutar, lumânărar, mămular, muncitor, neguțător, olar, plugar, poștar, precupeț, preot, profesor, protopop, rachier, sameș, simigiu, vizitiu.

Numărul de copii pe care îl avea o familie nu s-a putut stabili cu exactitate datorită modului defectuos de realizare a înregistrărilor. În unele cazuri a lipsit numele de familie (77 de cazuri), în altele nu este trecut numele tatălui (15 cazuri), în unele a lipsit prenumele ambilor părinți (12 cazuri), iar în alte 99 de cazuri lipsește numele mamei. Cifrele în această privință sunt doar orientative dacă ținem cont de faptul că unii copii nu figurează înscriși în registrele de botezați, dar figurează înscriși în cele de îngropați. Totuși, nu se poate face o corelare exactă între cele două tipuri de registre dacă avem în vedere formularistica folosită și modul de completare al registrelor

respective. Există multe cazuri în care datele referitoare la o persoană decedată nu sunt suficiente pentru a o putea identifica în registrul de botezați. De asemenea, formularele folosite pe parcursul perioadei pentru înscrierea botezurilor nu oferă întotdeauna datele necesare pentru a face distincția între persoanele purtând același nume, fie că erau rude între ele sau nu. Cea mai mare parte a locuitorilor par să fi avut un singur copil (posibil 366 de cazuri), după care urmează familiile cu doi (posibil 70 cazuri), trei (posibil 45 cazuri), 4-6 copii (posibil 23 cazuri), cinci sau mai mulți copii.

Din categoria celor care aveau mai mulți copii enumerăm pe Sava Abagiu care figurează înscris cu 3 copii cu soția Maria, la care se mai adaugă 1 copil avut cu o soție Ioana și încă un copil care figurează înscris doar în registrul de morți. Pitarul Costandin Roșianu a avut, pe lângă cei 4 copii pe care i-a dăruit prima soție, Lucsandra (Rucsandra), încă un copil cu cea de-a doua soție, Veronichiea, precum și alți doi copii care figurează înscrisi doar în registrul de morți (la care le-a dat naștere tot prima soție). Boierul Moldoveanu Ion împreună cu soția Profira au dat naștere la 5 copii în perioada avută în discuție, în timp ce pitarul Dumitraiche Măldărescu a avut 5 copii (dintre care 4 împreună cu Elena, pentru cel de-al cincilea nefiind trecut numele mamei). Tot câte 5 copii au avut și plugarii Ciulei Gheorghe și Tomoiu Postolaiche (dintre cei 5, unul figurează înscris doar în registrul de morți). Protesoiu Mihai, brutar, a avut 6 copii, dintre care unul figurează înscris doar în registrul de morți, nefiind înscris și în cel de botezați. Logofătul Nicolae Tetileanu a avut 7 copii, doi fiind înscrisi doar în registrul de morți.

Tot 7 copii a avut și cizmarul Mecu Enache, unul dintre ei fiind atestat doar de registrul de morți. Marea majoritate a

nașilor sunt întâlنيți cu un singur copil botezat (66,83%)¹. Există un număr de 72 de nași care au botezat de 2 ori (17,96%), 22 de nași care au botezat de 3 ori (5,49%), iar restul de 39 de nași au botezat între 4 și 15 persoane. În cele mai multe cazuri o familie avea copii botezați de nași diferiți, fiind mai puține cazurile în care pentru copiii aceleiași familii este același naș². Dintre cele 138 de familii cu 2 sau mai mulți copii, doar 37 de familii (26,81%) au același naș pentru copiii lor, restul având nași diferiți pentru copiii³.

Acolo unde sunt furnizate date suplimentare despre naș, se poate vedea că aceștia sunt boieri, negustori, preoți, robi ș.a. Dintre persoanele cele mai frecvent întâlnite, enumerăm pe Barbovici Radu, neguțator, care a botezat 12 copii de plugari, precupeți, brutari, lemnari; Brașoveanu Ion, neguțator, care figurează ca naș în 13 cazuri (copii de abagii, precupeți, cizmari, dar și boieri de neam); protopopol Costaichie Hartofilacs a creștinat 13 persoane, fii de boieri, de plugari, paracliseri, preoți, cojocari sau chiar de vizitiu; Herescu Dimitrie a botezat 8, toți fiind fii de fabricanți sau tâmplari; pitarul Vasilaiche Hurezeanu a botezat 12 copii, fii de croitori, preoți, dar și ai unor foști robi ai Mânăstirii Tismana; Lupulescu Gheorghe, plugar, a botezat un număr de 14 copii, fii de plugari sau de olari; sârdarul Costandin Mihuleț a botezat un număr de 8 persoane, fii de proprietari, neguțatori dar și robi; pitarul Pâhă Ion a botezat copii a 11 plugari și olari;

---

¹ Au putut fi stabilite date sigure despre nași în 755 de cazuri, fiind identificați un număr de 401 nași.

² Au fost avute în vedere 738 de înregistrări unde există date concrete despre numele părinților celor botezați. Totodată, nu s-au avut în vedere cele 366 de familii cu un singur copil, ci numai acelea care au doi sau mai mulți copii.

³ În unele cazuri este posibil ca explicația pentru existența unor nași diferiți să rezide în utilizarea pentru aceeași persoană a unui nume de familie diferit.

Matei Păunovici a botezat 7 copii de cojocari, cizmari și abagii; Poceca Ion a botezat 12 copii ai unor plugari și croitori; paharnicul Costandin Roșianu a botezat 9 copii ai unor boieri, precupeți, cercelari sau plugari; Ioan Sâmboteanu a botezat 16 persoane, toate fiind de rang boieresc sau evrei; pitarul Șomănescu Ioan a botezat 12 copii ai unor boieri, precupeți, bărbieri, boiangii; boierul Vasiliu Gheorghe a botezat și el 9 copii de plugari, curărari și cizmari.

Pentru perioada avută în discuție sunt atestate cel puțin 9 botezuri ale unor persoane ce par a fi mature, 7 dintre acestea fiind evrei. Botezul acestora s-a făcut fie de către negustori (Simigiu Ion și Barbovici Radu), fie de către boieri (Sâmboteanu Ioan, Viçșoreanu Barbu, Mihuleț Costandin, Niculescu Maria, Herescu Dimitrie, Surcel Costandin). Pentru a-i creștina pe evrei au fost alese zile precum Boboteaza (2 cazuri), Paște (1), Joia Mare (1) și postul de dinaintea Crăciunului (2)¹.

Prin compararea celor trei tipuri de registre (de botez, cununie și moarte) am încercat să stabilim la ce interval de timp după încheierea căsătoriei erau născuți primii copii ai unui cuplu. Datorită formularelor folosite și a modului defectuos de completare a acestora în unele situații, nu s-au putut obține foarte multe date în această privință. Au putut fi identificați primii copii născuți ai unei familii în 89 de cazuri, dar în trei dintre acestea datele pot să nu fie exacte, existând posibilitate să mai fi avut câte un copil înainte și care a decedat în acest interval, fără a fi regăsit și în registrul de botezați. În 16 cazuri primul copil s-a născut într-un interval cuprins între 7 și 11 luni de la data căsătoriei, în 27 de cazuri primul copil s-a născut într-un interval cuprins între 12 și 23 de luni de la data

---

¹ Pentru un evreu nu se precizează ziua, ci doar luna, aprilie. În ceea ce privește celelalte două persoane mature, una dintre ele a primit botezul în postul de dinaintea Crăciunului, iar cealaltă cu o săptămână înainte de a se cununa.

căsătoriei, în 14 cazuri primul copil s-a născut într-un interval cuprins între 24 și 35 de luni de la data căsătoriei, în 8 cazuri intervalul era de 36-47 luni, iar în 24 de cazuri pare să fie vorba de peste 4 ani de la data căsătoriei. La acestea se adaugă și 16 cazuri în care copiii figurează ca decedați fără a fi trecuți și în registrele de botezați.

Cununiile atestate pentru cei 22 de ani avuți în discuție sunt în număr de 385. 326 de cupluri s-a căsătorit pentru prima dată, 35 erau la a doua cununie, iar în două cazuri unul dintre miri era cea de-a treia cununie. Pentru 5 cazuri se precizează doar că una din părți este văduvă, iar pentru 17 înregistrări nu se face nicio precizare legată numărul cununii. Din păcate, lipsa unor informații privind numărul divorțurilor face imposibilă emiterea unor ipoteze privind cauza unei a doua sau a treia cununii, urmând ca cercetările ulterioare să stabilească procentul în care una din părți era văduvă sau persoană divorțată.

Cea mai mare parte a căsătoriilor erau efectuate în ziua de duminică (42,08%), urmată de zilele de joi (17,4%), vineri (10,65%) și miercuri (9,09%). Pentru un număr de 3 cununii, datorită datelor incomplete, nu s-a putut stabili ziua. Ziua în care era oficiată cununia nu pare să aibă legătură cu starea socială mirilor sau meseria acestora. Pentru ziua de luni a fost găsit Nicolae Otetelișanu și Mihalaiche Radoșanu, în ziua de marți Nicolae Suditu, în ziua de miercuri un paracliser și profesorul Costandin Stanciovi (prima căsătorie, cea din 1838), joi sunt atestați Rovinaru Zanfir, Costandinaiche Urechescu, profesorul Costandin Stanciovi (a doua căsătorie, cea din 1851), doctorul Dimitrie Culcer și un paracliser iar pentru ziua de vineri sunt atestați paharnicul Costandin Roșianu și Gheorghe Crăznaru.

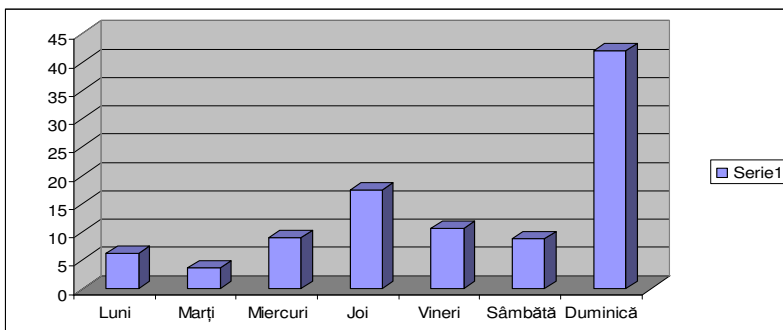

Fig. nr. 5. Repartiția pe zile a căsătoriilor oficiate

În ceea ce privește lunile în care se efectuau căsătoriile, ponderea cea mai mare o avea luna februarie (32,47%), urmată de noiembrie (18,96%) și ianuarie (16,62%). La polul opus erau lunile martie cu doar 4 cununii (1,04%), decembrie cu 7 cununii (1,82%) și lunile aprilie, iunie și august cu câte 9 cununii (2,34%). Pentru lunile martie, aprilie, iunie și decembrie nu sunt atestați boieri, în schimb, în luna mai sunt atestați Bâlțeanu Mihalaiche și Ștefănescu Dimitrie, în iulie Rovinaru Ioniță, în august Ibricescu Gheorghe, ofițer, în septembrie Otetelișeanu Nicolae, în octombrie Otetelișeanu Costandin, Roșianu Costandin, Poenaru Nicolae, căsătorit cu fiica pitarului Ioan Pâhă precum și ofițerul Olănescu Ioan, căsătorit cu fiica medelnicerului Grigore Bâlțeanu.

Se pare că erau respectate perioadele de post, dar sunt înregistrate și unele excepții. Astfel, sunt înregistrate 5 cununii în postul Paștelui (din care un caz chiar în Miercurea Mare), trei în postul Sfintei Marii din luna august și 32 de cununii în postul Crăciunului (dintre care 3 sunt ulterioare datei de 6 decembrie).

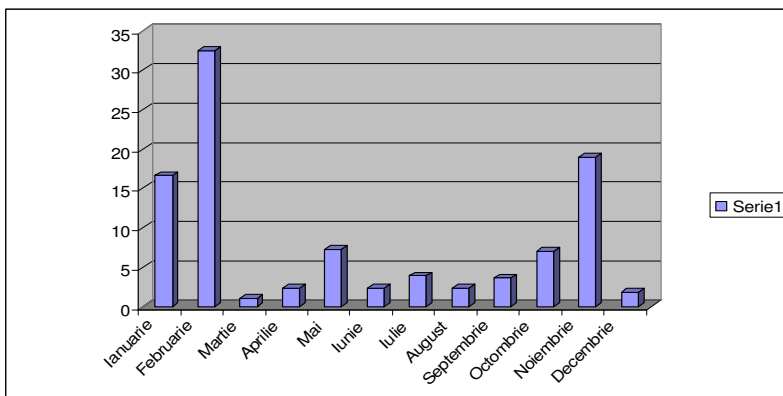

Fig. nr. 6. Repartiția pe luni a căsătoriilor oficiate

Cea mai mare parte a cununiilor au fost încheiate între locuitori din Târgu Jiu. Pentru bărbați doar 27 sunt din altă localitate (7,01%), în timp ce pentru femei numărul celor venite din alte localități se ridică la 101 (26,23%). Bărbații proveneau din 17 localități, 3 dintre acestea fiind din afara județului (unul din București, unul din Olănești, județul Vâlcea, și unul din Borăscu, județul Mehedinți). 74,07% dintre bărbații veniți din altă localitate erau din localități situate la maxim 15 Km. de Târgu Jiu. În ceea ce privește miresele care nu erau din Târgu Jiu, acestea proveneau din 40 de localități¹, doar o singură localitate fiind din afara județului (Craiova, de unde au venit 4 mirese, două dintre ele fiind fiice de boieri, una de pantofar și una de precupeț). În proporție covârșitoare, 81,19%, miresele proveneau din localități situate la o distanță de maxim 15 Km. de Târgu Jiu. În 13 cazuri ambii miri provin din alte localități.

Persoanele care apar cel mai frecvent ca nași la cununie sunt: Barbovici Radu, neguțător, fie singur, fie împreună cu

¹ La acestea se mai adaugă și două mirese care proveneau „din județul Gorj”

soția, Stana, a fost naș la 8 familii ale căror ocupații erau de plugar, tâmplar, precupeț, cizmar, croitor; Brașoveanu Ioan, precupeț, împreună cu soția Maria au fost nași pentru 6 perechi, precupeți și cizmari; Lupulescu Gheorghe, plugar, fie singur, fie împreună cu soția, Ioana, a fost naș la 6 cununii, toate familiile cununate fiind de plugari; pitarul Pâhă Ioan a fost naș pentru 12 familii ale căror ocupații erau de plugar, olar, cojocar, precupeț; Pârvulescu Dincă, plugar, împreună cu soția, a fost naș pentru 6 familii de plugari; precupețul Păunovici Matei, fie singur, fie împreună cu soția Zmaranda, a fost naș pentru 5 familii ale căror ocupații erau de cizmar, precupeț și cojocar; paharnicul Sâmboteanu Ioan, fie singur, fie împreună cu soția, Ecaterina, a fost naș la 9 cununii, toate fiind ale unor boieri (printre care și cea a doctorului Dimitrie Culcer cu Ana, fiica lui Nicolae Tepenescu); pitarul Șomănescu Ioan, fie singur, fie împreună cu soția, Profira, a fost naș la 4 familii ale căror ocupații erau de plugar, băcan, precupeț.

Pentru meseria mirilor nu s-a putut realiza o statistică datorită faptului că nu se poate distinge cu siguranță dacă este vorba despre meseria avută de mire sau de tatăl său. Adăugând la acest motiv și faptul că există și cazuri în care figurează ca miri doi sau chiar trei frați precum și faptul că există un număr de înregistrări în care lipsesc toate datele necesare pentru a putea identifica cu siguranță persoana înscrisă în registru, considerăm că în stadiul actual al cercetărilor datele obținute ar putea să fie aproximative. Au fost atestate următoarele meserii: abagiu, băcan, bărbier, boiangiu, brutar, cântăreț (paracliser, țârcovnic), câjmar, cizmar, cofetar, cojocar, croitor, curălar, dascăl, doctor, dulgher (tâmplar), lăutar, lucrător de fier, lumânărar, muncitor, neguțător, olar, pantofar, plugar, prapojnic, precupeț, profesor, rachier, săpunar, scriitor, torcătoare cu furca, vizitiu.

Cele mai frecvente nume de mireasă sunt cele de Maria (cu variațiunile Mariea, Mariia, Marica, Marița, Măria, Mărica,

Măriea, Măriia) care se întâlnește în 90 de cazuri (23,38%), Ilinca (Ilina) 51 de cazuri (13,25%), Stanca (Stana) 26 cazuri (6,75 %), Ana (Ancuța, Anița, Anuța) 23 de cazuri (5,97%), Bălașa (Băla, Bălașea) 23 de cazuri (5,97%), Ioana 22 de cazuri (5,71 %), Dumitra (Dumitrana) 20 de cazuri (5,19%), Ecaterina 12 cazuri (3,12%), Zmaranda (Zmăranda) 11 cazuri (2,86 %), Păuna 10 cazuri (2,60%), Elena (Elenca) 9 cazuri (2,34%), Sanda 9 cazuri (2,34%) și Floarea (Florea) 8 cazuri (2,08%).

Pentru miri, cele mai frecvente nume sunt cele de Ion (Ioan, Ioaniță, Ioniță, Ionițe) 94 de cazuri (24,42%), Costandin 43 de cazuri (11,17%), Gheorghe (Ghiță) 41 de cazuri (10,65%), Nicolae (Nicoalaie, Nicola) 27 de cazuri (7,01%), Dumitru (Dimitrie, Dumitrie) 21 de cazuri (5,45%), Grigore (Gligore, Grigorie, Gligorie) 13 cazuri (3,38%), Pătru 13 cazuri (3,38 %), Matei 12 cazuri (3,17 %), Mihai (Mihailă, Mihăilă) 11 cazuri (2,86%), Barbu 8 cazuri (2,08%), Zanfîr 7 cazuri (1,82%) și Vasile 5 cazuri (1,30 %).

Din păcate, datorită lipsei din formularistica folosită a unor rubrici referitoare la vârsta mirilor, nu putem să facem prea multe considerații în această privință¹. S-a încercat să se reconstituie vârsta miresei pe baza comparării registrelor de cununați cu cele de botezați, dar nu s-a reușit acest lucru decât în 9 cazuri, dintre care trei nu sunt sigure în totalitate. Conform acestora, pare ca vârsta fetelor care se botezau este în conformitate cu reglementările bisericești, doar într-un singur caz mireasa a avut vârsta sub 14 ani².

---

¹ Conform manualului de pravilă bisericească din 1854, vârsta mirilor era de 20 de ani pentru băieți și 14 ani pentru fete (**Manual de pravilă bisericească**, Râmnicu Vâlcea, 1861, ediția a 3-a, p. 93-94).

² Este vorba despre Iuliana Roșianu, fiica paharnicului Costandin Roșianu și a lui Lucsandra, născută la data de 11 octombrie 1838, căsătorită la data de 20 august 1850 cu pitarul Nicolae Zătreaanu. Precizăm că primul său copil s-a născut pe data de 28 iunie 1852.

Condicile de morți ne oferă și ele informații legate de locuitorii Târgu Jiului din perioada 1832-1853. Pentru această perioadă avem înregistrate 952 de morți, dintre care 518 sunt de sex masculin (54,41%), iar 434 sunt de sex feminin (45,59%). Cele mai puține decese sunt înregistrate în anul 1844, 27, în timp ce în anul 1848 sunt înregistrate 83. Într-un singur an numărul deceselor înregistrate este sub 30, în 9 dintre anii avuți în discuție numărul deceselor este cuprins între 30 și 39, în 7 ani numărul deceselor este cuprins între 40 și 48 iar în 5 dintre anii analizați numărul deceselor a depășit cifra de 52.

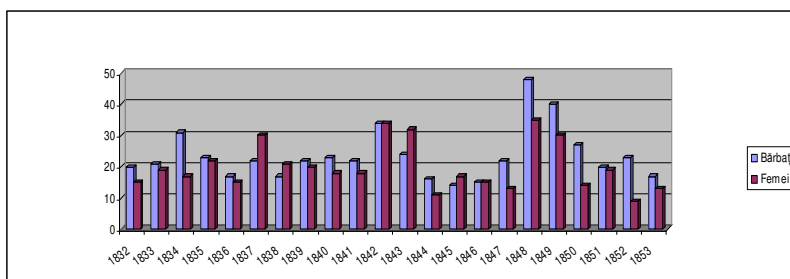

Fig. nr. 7. Numărul decedaților pe ani și sexe

În ceea ce privește repartitia pe luni a deceselor înregistrate, putem spune că cele mai multe aveau loc în intervalul decembrie-aprilie (115 cazuri în decembrie, 106 în ianuarie, 104 în februarie, 107 în martie și 104 în aprilie), în timp ce în luna septembrie sunt înregistrate cele mai puține (37 de cazuri).

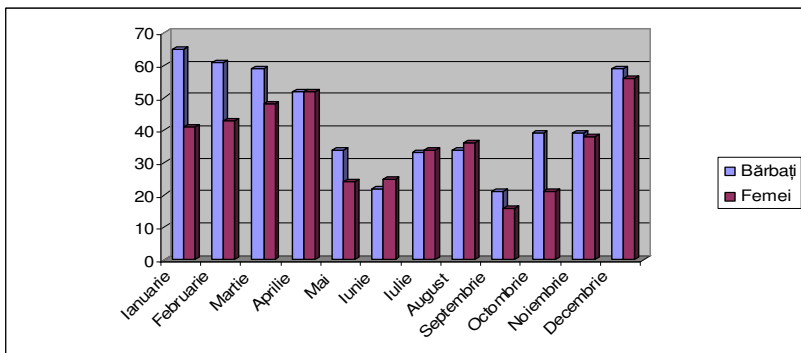

Fig. nr. 8. Repartiția deceselor pe luni și sexe

Vârsta celor decedați nu este exprimată în toate cazurile. Pentru intervalul 1832-1833 și pentru 5 înregistrări din anul 1849, vârsta este exprimată în ani, în timp ce pentru intervalul 1839-1853¹ în rubrica de vârstă apar mențiuni de genul: prunc/pruncă, nevârstnic, vârstnic, în vârstă, bătrân ș.a. Analizând cele 79 de cazuri în care vârsta este exprimată în ani, putem constata că cei mai multe se referă la persoane cu vârste cuprinse între 20 și 50 de ani (56,96%), 13 sunt persoane cu vârsta cuprinsă între 55 și 100 de ani (16,46%), 16 sunt copii având vârsta cuprinsă între 1 și 11 ani (20,53 %), iar 5 sunt copii sub 1 an (6,34%)². Cea mai longevivă persoană atestată pentru această perioadă pare să fi fost serdarul Vasile

¹ O astfel de mențiune există și pentru un deces din anul 1838: „fiică mică”.

² Totuși considerăm că vârsta înscrisă poate să fie relativă, dacă avem în vedere faptul că pentru două cazuri, pe baza registrului de botezați, s-a putut constata că în loc de 1 an, așa cum era înscris în registrul de morți, unul din copii avea 3 luni iar celălalt 4 luni. Totodată, în cele mai multe cazuri pentru exprimarea vârstei se folosesc aproape exclusiv numere de genul 20, 30, 40 sau 35, doar într-un singur caz fiind folosit un număr care nu este multiplu de 5.

Moangă care a decedat în luna septembrie 1849 în vârstă de 100 de ani¹.

Pe baza informațiilor oferite de registrele de botez, s-a încercat identificarea vârstei copiilor decedați, reușind a se face acest lucru pentru 79 de copii și o tânără². Dintre aceștia, 28 au murit la o vârstă de sub un an, 12 au decedat la o vârstă cuprinsă între 1 și 2 ani, 11 la o vârstă cuprinsă între 2 și 3 ani, 9 la o vârstă cuprinsă între 3 și 4 ani, restul de 19 decedând cu vârste cuprinse între 4 și 9 ani. Precizăm că în 17 cazuri în registrul de morți era înscris „prunc” în dreptul copiilor identificați, deși din analiza datelor vârsta acestora era cuprinsă între 2 și 8 ani. Pentru cei morți sub un an, în registru apare înscris în cele mai multe cazuri prunc, dar există și situații în care rubrica nu este completată sau apare înscris „nevârstnic”.

Cele mai frecvente nume de femei decedate sunt cele de Maria (cu variațiunile Marica, Mariea, Măria, Marița, Mărica, Măriea, Măriuța) care se întâlnește în 85 de cazuri (19,59%), Ilinca 45 de cazuri (10,37%), Stanca (Stana) 39 cazuri (8,99 %), Ana (Ancuța, Anița) 27 de cazuri (6,22%), Ioana 24 de cazuri (5,53 %), Ecaterina 20 de cazuri (4,61%), Zmaranda (Zmărandă, Smaranda, Smărandă, Szmărandă) 20 de cazuri (4,61 %), Bălașa 13 cazuri (3,00%) și Elena (Elenca, Elina) 8 cazuri (1,84%).

La bărbați, cele mai frecvente nume de persoane decedate sunt cele de Ion (Ioan, Ionichie, Ioniță) 87 de cazuri

---

¹ Considerăm că vârsta înscrisă în dreptul său nu este sigură, dacă avem în vedere că în anul 1839 într-o listă de alegători din mahalaua Albastră figurează înscris cu vârsta de 70 de ani (S.J.A.N. Gorj, fondul „Primăria orașului Târgu Jiu”, dos. 10/1839, f. 6) iar în anul 1845 într-o altă listă de alegători din aceeași mahala figurează înscris cu vârsta de 75 de ani (S.J.A.N. Gorj, fondul „Primăria orașului Târgu Jiu”, dos. 12/1845-1849, f. 5).

² Este vorba despre Buricea Ana care a decedat în anul 1853 la vârsta de 20 de ani și 9 luni.

(16,80%), Costandin (Cosd.) 58 de cazuri (11,20%), Gheorghe (Ghiorghie, Ghiorghie) 56 de cazuri (10,81%), Dumitru (Dimitriu, Dumitrie) 42 de cazuri (8,11%), Nicolae (Nicolai) 25 de cazuri (4,83%) , Pătru 15 cazuri (2,90 %), Mihai (Mihail, Mihailă, Mihăilă) 14 cazuri (2,70%), Vasile 10 cazuri (1,93 %) și Barbu 8 cazuri (1,54%).

În ceea ce privește ocupația celor decedați, până în anul 1835 datele sunt sporadice. După acest an apar date dar, ca și în cazul botezurilor și a cununilor, nu se poate realiza o statistică a ocupațiilor din lipsă de date concrete pentru identificarea fiecărei persoane în parte. Sunt atestate următoarele meserii: abagiu, argintar, bărbier, birtaş, bogasier, boiangiu, brutar, cârciumar, cizmar, cojocar, covac, croitor, curălar, dascăl, diacon, mămular, militar (soldat, căprar), moașe, muncitor, neguțător, olar, plugar, potcovar, precupeț, preot, protopop, rotar, sameș, scriitor, simigiu, torcătoare, țârcovnic, vizitiu, vopsitor, zugrav.

Pentru cauza decesului nu există decât foarte puține date (63 de înregistrări din perioada 1832-1833). Conform acestora, 28 de persoane au murit de lingoare, 8 de răceală, 5 de dropică, 4 de damba, 6 de moarte bună iar restul de diverse alte boli („boala cu junghi”, „dureri inimi”, „înecat”, „ars”, „la naștere” ș.a.). Deși nu mai există rubrică pentru cauza morții, numărul mare de decese înregistrate în anii 1837, 1842 și 1843 ne fac să presupunem că în aceștia au avut loc diverse epidemii care au cauzat moartea unora dintre cei înregistrați ca decedați. Pentru anii 1848 și 1849 holera a dus la moartea a numeroși locuitori ai Târgu Jiului. Dintre cele 83 de persoane decedate în anul 1848, 37 au murit în luna iulie¹, în timp ce pentru anul 1849, 40 dintre cei decedați sunt înregistrați în lunile februarie-

---

¹ Printre cei decedați în această lună se numără și soția și doi copii ai preotului Costandin Telescu de la biserica Sfinții Împărați și trei dintre robii serdarului Costandin Mihuleț.

mai. Printre cei decedați de holeră amintim pe Sevastița și Constantin Stanciovici¹, soția și fiul celui care a pus bazele învățământului public în Gorj².

Pe baza datelor de mai sus, putem formula unele concluzii legate de viața și obiceiurile avute de locuitorii orașului Târgu Jiu pentru perioada 1832-1853.

Din comparația dintre registrele de botezați și de morți, reiese că sporul natural al populației pentru perioada 1832-1853 a fost unul negativ, numărul morților fiind cu 135 mai mare decât cel al născuților. Menținerea unui număr stabil de locuitori sau creșterea populației nu s-a putut realiza decât prin intermediul celor veniți din alte localități, fie pentru a se căsătorii și a locui în Târgu Jiu, fie pentru a munci.

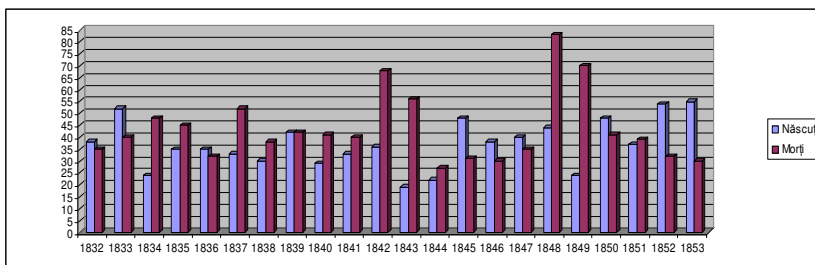

Fig. nr. 9. Raportul dintre numărul născuților și al decedaților pe ani

Dintre cei 22 de ani analizați, în 12 ani numărul morților a depășit cu mult pe cel al născuților, doar într-un

¹ S.J.A.N. Gorj, colecția Registre de Stare Civilă – orașul Târgu Jiu, 46/1849.

² Constantin Stanciovici în descrierea pe care o face evenimentelor din anul 1848 la care a participat, amintește printre altele și holera care a afectat în anul 1848 orașul Târgu Jiu, menționând o parte a locuitorilor care au decedat din cauza holerei în anul 1848 – Alexandru Ștefulescu, **Istoria Târgu Jiului**, Târgu Jiu, 1906, p. 313-314.

singur an, 1839, numărul celor născuți și al celor morți fiind egal. Pe lângă unii ani în care numărul mare de persoane decedate poate fi explicat prin existența unor epidemii, în alți ani discrepanța poate fi explicată printr-un nivel de trai scăzut, fapt ce a determinat o natalitate scăzută, generând un spor negativ al populației. Acest spor negativ al populației se poate vedea și din datele existente la nivelul județului Gorj pentru perioada noiembrie 1834 – octombrie 1835, când sunt înregistrate doar 1289 nașteri, față de 1979 decese¹. De altfel, în cele 12 luni, dintre cei 3951 de bolnavi înregistrați în județul Gorj, doar 23,67% reușeau să se însănătoșească, procentul celor decedați fiind mult mai mare – 50,09%.

Din punctul de vedere al repartiției populației pe sexe, se poate vedea că populația de sex masculin este mult mai numeroasă decât de sex feminin, diferența fiind de aproximativ 10 procente.

Deși există un procent mult mai ridicat al săvârșirii botezurilor și cununiilor în ziua de duminică, nu sunt exceptate nici celelalte zile ale săptămânii, fără a exista însă o regulă în ceea ce privește condiția socială sau meseria părinților pruncului și a mirilor. În schimb, analizate pe luni, cele două taine ne relevă, așa cum era și normal, că există o diferențiere, botezurile fiind oficiate în toate lunile în procente apropiate, în timp ce cununiile erau oficiate în special în lunile ianuarie, februarie și noiembrie.

Botezul era săvârșit, în proporție de 75,67% dintre cazuri, sub zece zile datorită mortalității foarte ridicate din perioadă. Spre aceeași concluzie ne îndrumă și capitolul intitulat „Formele botezului” din *Manualul de pravilă bisericască*² în care se fac numeroase precizări privind

---

¹ Datele au fost calculate pe baza raportărilor subocârmuitorilor de plaiuri și plase făcute o dată la două săptămâni și o dată la două luni (S.J.A.N. Gorj, fondul „Prefectura Județului Gorj”, dos. 1/1835).

² Supra, nota 3, p. 7-8.

botezarea de urgență a unor copii care pot să moară, inclusiv de mireni (printre care poate să fie inclus și tatăl copilului), singura grijă fiind „... *ca nu cumva nebotezat fiind să rămâe afară din împărăția cerului*”. Din păcate, deși s-a dorit a se efectua o analiză în ceea ce privește mortalitate infantilă din lipsă de date complete nu s-a putut stabili o proporție a acesteia, așa cum nu s-a putut stabili nici numărul de copii născuți morți. Dacă avem în vedere cei 5 copii morți sub un an în perioada 1832-1833 (6,34%), cei 28 de copii morți la care s-a putut documenta vârsta la deces pe baza registrelor de nașteri (pentru totalul de 33 se obține un procent de 4,04%), precum și cei 78 de copii decedați la care nu s-a putut stabili vârsta, dar în dreptul cărora scrie prunc (9,55%), ar părea că mortalitatea infantilă era cuprinsă între 4,04 și 9,55%. Totuși, datele nu sunt deloc sigure, dacă se are în vedere numărul mare de înregistrări care nu conțin informații privind vârsta celor decedați și a acelor care deși menționează că cel decedat era prunc s-au dovedit a fi copii cu vârstă mai mare de 1 an. Trebuie să precizăm că autoritățile făceau tot posibilul să eradicizeze diverse boli ale copilăriei, printre care și „vârsatul”, prin intermediul vaccinării¹. Pentru perioada iulie – august 1835 datele ne atestă vaccinarea a 694 de copii din plasele Jiu și Amaradia².

---

¹ Vaccinarea împotriva „bubelor mari” ne este atestată în județul Gorj și de raportul întocmit în luna mai 1841 de către doctorul orașului Târgu Jiu, Fritz Moritz Enihen (S.J.A.N. Gorj, fondul „*Primăria orașului Târgu Jiu*”, dos. 7/1841, f. 1).

² S.J.A.N. Gorj, fondul „*Prefectura Județului Gorj*”, dos. 1/1835, f. 266, 268 și 480-487. Pentru plasa Jiu știm că vârsta celor 274 de copii era cuprinsă între 2 luni și 7 ani.

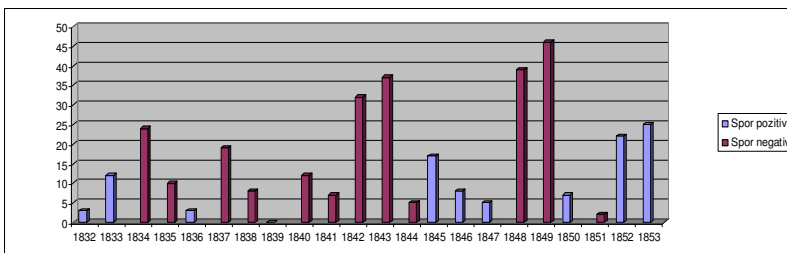

Fig. nr. 10. Sporul populației pe ani

Datorită faptului că registrele de mitrice, singure, nu ne oferă informații privind densitatea populației, am încercat să reconstituim aceasta pe baza datelor rezultate din diverse alte documente¹. Plecând de la populația orașului atestată în luna mai 1832, de 1269 locuitori, s-a calculat că până la data de 15 octombrie 1835 s-au născut 126 copii, fiind înregistrate în aceeași perioadă 134 de persoane decedate. Dacă se are însă în vedere faptul că în intervalul iunie 1832 – 15 octombrie 1835 au pătruns în oraș, prin căsătorie, 19 persoane, populația înregistrată la data de 16 octombrie 1835 era de 1280 de locuitori, ceea ce înseamnă o densitate a populației de 681,58 locuitori/Km².

Numărul cel mai mare de cupluri pare să fi avut doar un singur copil (366 familii din cele 501 la care avem toate datele de identificare, ceea ce reprezintă 73,05%). Dacă se are însă în vedere că există și situații în care unii copii sunt atestați doar de către registrele de morți, procentul familiilor care a dat naștere unui singur copil poate să fie mai redus, dar considerăm că nu foarte semnificativ.

¹ Plecând de la datele înscrise în „Însămănare de bariera orașului Târgu Jiului” (S.J.A.N. Gorj, fondul „Primăria orașului Târgu Jiu”, dos. 53/1835-1847, fila 8), s-a stabilit că suprafața orașului era de 484.135,87 stânjeni pătrați, ceea ce echivalează cu 1.878.447,17 m² (la efectuarea calculelor s-a folosit stânjenul Șerban Vodă).

Pentru persoanele de sex feminin, prenumele care își păstrează procente asemănătoare în toate cele trei tipuri de registre sunt cele de Ana, Dumitra, Floarea, Ioana, Maria și Zmaranda. Pentru întreaga perioadă pare să se diminueze utilizarea unor prenume precum Bălașa, Ilinca și Păuna, în timp ce prenume precum Ecaterina și Elena par să fie începă să fie folosite mai des pentru copii.

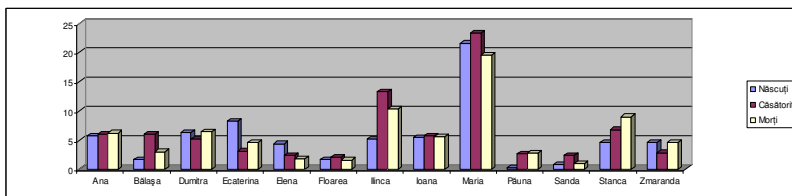

Fig. nr. 11. Frecvența prenumelor feminine cu cele mai multe înregistrări

Pentru persoanele de sex masculin, tendința pare să fie spre a începe să fie utilizat mai des pentru copii prenumele Mihai și Nicolae, în timp ce utilizarea prenumelui Barbu pare să fie în regres.

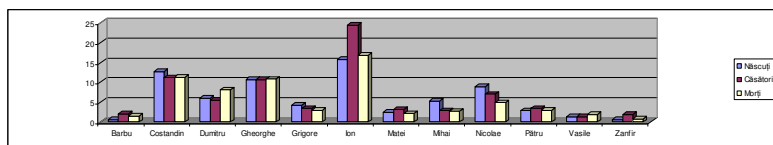

Fig. nr. 12. Frecvența prenumelor masculine cu cele mai multe înregistrări

Datorită faptului că datele privind meseria celor înscriși în registrele de mitrice nu au putut fi analizate din punctul de vedere al frecvenței diverselor ocupații, am fost nevoiți să facem recurgem la alte documente. Conform unei situații

întocmite în anul 1844 de către magistratul oraşului, din totalul populaţiei, familiile de plugari par să fi reprezentat doar un procent de 47,54%, familiile de boieri reprezentau 14,05%, cele ale meşteşugarilor şi negustorilor 13,35%, ale feţelor bisericeşti 2,11%, restul familiilor fiind reprezentate de alte categorii¹. Pe baza analizei datelor înscrise în registrele de mitrice, s-a reuşit doar o grupare a acestora din punctul de vedere al tipului de îndeletniciri avute. Astfel, sunt atestate următoarele grupe ocupaţii:

– Meşteşugari: argintar, boiangiu, brutar, cizmar, cercelar, cofetar, cojocar, covac (lucrător de fier), croitor, curălar (curărar), dulghier (lămnar, tâmplar), fabricant, lumânărar, muncitor, olar, pantofar, plugar, rotar, săpunar, simigiu, torcătoare cu furca;

– Comercianţi: băcan, bogasier, mămular, neguţător, precupeţ;

– Persoane care oferă diverse servicii: bărbier, birtaş, câjmar, cârciumar, hangiu, lăutar, vizitiu, vopsitor, zugrav;

– Persoane care îndeplinesc diverse funcţii administrative sau de altă natură: cântăreţ (paracliser, ţârcovnic), conţopist (scriitor), dascăl, diacon, doctor, militar (prapojnic, căprar, soldat), moaşe, poştar, preot, profesor, protopop, sameş².

Având în vedere că dorim să extindem cercetarea registrelor de mitrice şi pentru perioada 1854-1864, încheind întreaga perioadă din care deţinem acest tip de document, urmează să îmbunătăţim constatările şi concluziile de mai sus pe baza unei serii mai mari de date.

---

¹ S.J.A.N. Gorj, fondul „Primăria oraşului Târgu Jiu”, dos. 15/1842-1849, fila 7.

² Meseriile precum abaşiu, borangiu, căretaşi, gherghelar şi rachier pot fi interpretate ca aparţinând, fie meseriaşilor, fie comercianţilor.

UN TÂRGUJIAN DE ODINIOARĂ: ION MAGHIERU DESPRE FAMILIA SA

Moto: *„Toate creațiile umane sunt menite să adauge ceva la patrimoniul dobândit de la strămoși, să sporească această moștenire, alcătuind astfel tradiția unui neam.”* (Petre Andrei)

prof. Cornel Șomîcu*

A vorbi despre Ion Maghieru, nepotul generalului pașoptist, dar și primul profesor universitar de fizică din România, ca târgujian este o întreprindere destul de grea, mai ales că pentru gorjeni acest nume nu spune foarte multe decât în contextul istoriei familiei. Și totuși, lui Ion Maghieru îi datorăm în anii 30 câteva realizări de excepție, cum ar fi identificarea în 1934 în Cimitirul Orașului a mormintelor generalului și a fiului său, Ghiță, căzute în paragină dar și un serial de istorie a familiei publicat în „Gorjanul” pe seama unor documente din arhiva familiei.

După 1935, Ion Maghieru a stat foarte mult în Gorj, fotografiind vechile ctitorii ale Magherilor, portretele votive ale strămoșilor sau alte monumente care au avut legătură cu istoria familiei. A avut o legătură strânsă cu Jean Bărbulescu, directorul săptămânalului „Gorjanul”, la îndemnul căruia a început să publice diferite documente moștenite de la tatăl său, colonelul Romulus Magheru. Aceste documente se cifrau la câteva zeci de mii de piese și constau în acte, zapise, scrisori,

---

* Secretar al Filialei Gorj a Societății de Științe Istorice din România, Director al săptămânalului gorjean „Vertical”

titluri de proprietate, multe dintre ele cercetate și chiar valorificate de Ion Maghiero.

În 1936, Ion Maghiero publica în săptămânalul „Gorjanul” un articol funerar, de fapt o cuvântare rostită la înmormântarea unui coleg și prieten gorjean, profesorul inginer Ștefan Drăgănescu (Mecanică), decedat în 1935. În anii următori a publicat 17 materiale despre Istoria Magherilor, documente inedite fără de care problematica ar fi fost foarte săracă. Tot de Gorj s-a legat și sfârșitul profesorului Ion Maghiero, acesta a murit pe neașteptate la 25 octombrie 1938, în urma unei intoxicații cu alimente alterate (servise masa în restaurantul gării Filiași, venind de la Cojani spre Timișoara). Din câte se pare nu a mai avut satisfacția să primească personal de la regele Carol al II-lea Ordinul „Coroana României” în grad de Cavaler ce îi fusese atribuit prin decretul suveranului nr. 1829, din 10 mai 1938, ceremonia fiind prevăzută să se desfășoare în toamna anului 1938

Mai întâi trebuie să lămurim ortografia numelui cu „i”, această variantă fiind promovată chiar de marele fizician. Documentele de naștere vorbesc de două prenume, Ion și Petru, dar în majoritatea documentelor se întâlnește doar primul. De asemenea, formula „Ioan”, extrem de uzitată în epocă, nu este corectă, deși o întâlnim de mai multe ori în diverse materiale dedicate urmașului Magherilor.

Ion Maghiero a fost primul născut al familiei Romulus Maghiero – Ana Ghica și a venit pe lume la 28 ianuarie 1888. Era zodia Vărsătorului de lumină spirituală, care s-a adeverit în viața sa. Nu putem să nu remarcăm faptul că a avut doi bunici cu mari realizări în istoria națională, generalul pașoptist Gheorghe Magheru și prietenul său, Ion Ghica, revoluționar pașoptist, scriitor și economist cu realizări notabile. Tatăl său, Romulus Magheru, ultimul născut al generalului Gheorghe Magheru, a urmat o carieră militară. În 1890 a fost chemat la Marele Stat Major de la București, ca membru al Comitetului

Consultativ. În 1891 a fost înălțat la rangul de colonel, încredințându-i-se comanda Regimentului 1 Artilerie cu sediul la Craiova. Așa va lua contact copilul Ion Maghieru cu Oltenia strămoșilor săi.

Se spune că pentru a face posibilă această uniune matrimonială, Romulus Magheru a renunțat la o relație de dragoste cu Amanda Forsberg, prim-balerină la Opera din Berlin, o suedeză foarte frumoasă, cu care avea deja un copil, Georg Magero. După doar 10 ani de căsătorie, în 1897, Romulus murea la vârsta de 50 de ani, lăsându-și soția cu 5 copii destul de mici dar care au primit o bună educație din partea mamei lor, chiar dacă a avut de înfruntat greutăți nenumărate. Doar doi băieți din trei au supraviețuit, Ion și George, personalități care s-au dovedit demne să poarte numele Magherilor. Ion Magheru a fost un profesor universitar de fizică care a revoluționat această disciplină, George Magheru a devenit medic cercetător microbiolog și un mare poet al iubirii, cu lucrări publicate.

Și despre căsătoria lui Ion Magheru cu Ioana Anghel, o femeie simplă dedicată familiei se pot spune multe. A fost o relație nefericită pornită de la prejudecăți sociale, Ioana Anghel plătind cu viața promisiunea soțului față de mama sa că nu va avea copii cu ea. După patru ani de la moartea primei sale soții, Ion Maghieru se va recăsători din dorința de a avea urmași cu o fată cu școală și educație, din fosta Austro-Ungarie. Vlad Magheru, rodul acestei relații, o consideră și acum cel puțin nefericită pentru destinul familiei.

În timp ce George Magheru s-a căsătorit cu Alice Focșăneanu, o evreică bogată cu care nu putea avea urmași, Ion Maghieru spera să aibe cinci băieți ca urmași, dintre care unul urma să fie medic, unul avocat, un istoric, un diplomat și un profesor. Despre acest eveniment, Vlad Magheru își amintește: „Cum întâmplare nu există, Ion Maghieru nu a reușit să aleagă decât pe Alice Voinovici, fata unui colonel sârb din armata

fostei Austro-Ungarii-fată cu liceu care cânta la pian, picta, lucra de mână dar avea o concepție politică (minciuna), tocmai concepția împotriva căreia lupta Ion Magheru în Școala Politehnică din Timișoara. Soția lui era fricoasă, nepractică, indiferentă și hipersensibilă”.

Tânărul Ion Maghieru își va face un debut fulminant în viața publică pe când nu avea 19 ani. Astfel, s-a solidarizat cu țărani asupriți și a publicat în „Neamul Românesc” al lui Nicolae Iorga din 30 septembrie 1907 o scrisoare de protest și acuzare semnată: „Ion Maghieru-student în științe”. Scrisoarea intitulată *Destăinuire nouă despre împușcarea țăranilor* a apărut în nr. 43 al amintitei publicații. Se spunea în textul amintit: „, Cele ce urmează sunt aflate astă-vară de la sătenii din comunele Cărbunești, Petreștii de Sus, Cojani, Bârzenii de Gilort, din județul Gorj. Se știe că în acest județ n-au fost răscoale; ca pretutindenii, însă, armata a fost împărțită și pe aici pentru a preveni o astfel de eventualitate. O companie din Regimentul optsprezece Gorj de infanterie, a sosit și în Cărbunești. (...) Acești bieți oameni (doi săteni care amenințaseră că dau foc – n.a.), fără nici un fel de judecată, au fost ridicați de la casele lor de soldați, scoși lângă podul de peste Gilort din capul Târgului Cărbunești (Petreștii de Sus) și împușcați în fața mulțimii de săteni care se adunaseră. Amănuntele ce mi s-au dat în privința acestei execuții prezintă un deosebit caracter de barbarie. Cei doi oameni... au fost așezați lângă niște tufe din marginea apei, cam la vreo doi metri unul de altul... S-au tras în ei mai multe salve până a-i omorî pe toți; soldaților, oameni și ei, nu le venea să tragă și să-i omoare, ci cu primele salve i-au rănit numai în mâini și picioare. Amenințările ofițerului i-au silit să își facă pe deplin datoria. Cadavrele celor doi nenorociți au fost puse într-un car, duse la cimitirul din deal și trântite unul peste altul într-o groapă... Câini de ar fi fost și nu li se putea face mai rău. (...) Afară de această execuție au mai avut loc și altele tot în județul

Gorj, unde nu au fost răscoale. Așa mai sus, spre Benghești, un biet om – îi zicea Burcă – pe care aveau ură mai mulți boieri...a fost împușcat de jandarmii rurali...Am mai auzit și de împușcarea altor trei țărani tot în Gorj spre Bibești.“. Tânărul profesor își arăta solidaritatea cu țărani din Gorj, județul strămoșilor săi și în care va reveni spre sfârșitul vieții.

Pregătirea profesională a îmbinat-o cu viața publică, așa cum o făcuseră și mării săi înaintași. Ion Maghiero a luat parte activă la războiul din 1916-1918 ca locotenent în regimentul de artilerie antiaeriană primind decorația „Crucea de război 1916-1918” cu baretele „Dobrogea și Mărășești”.

Ion Maghiero a avut șansa să lucreze și să se formeze în Școala de fizică de la Iași sub îndrumarea profesorului Dragomir Hurmuzescu, părintele radiofoniei românești. A trecut practic prin toate cele trei centre universitare mari ale țării, stabilindu-se la Timișoara datorită sprijinului pe care l-a primit de la profesorul Victor Vâlcovici, rectorul Școlii Politehnice din Timișoara. Acesta nu va avea ce regreta, Ion Maghiero reușind în scurt timp să pună la punct un laborator de fizică modern care rivaliza cu cele occidentale deși banii au fost foarte puțini.

Reținem din activitatea didactică două momente care să ne facă să înțelegem această personalitate deosebită a istoriei noastre. Mai întâi reținem activitatea sa de membru al Comitetului de Direcțiune al Școlii Politehnice Timișoara ca delegat al Consiliului Profesorat(1928) pentru o nouă optică asupra pedagogiei, de luptă împotriva ilegalităților, abuzurilor și fraudelor, pentru o conștiință care să nu fie stăvilită de interesul material. Cel de-al doilea moment se leagă de reformă, asemenea lui Spiru Haret, Maghiero considera că munca cinstită și educația pentru muncă trebuiau să aibă prioritate față de publicarea unui număr cât mai mare de lucrări științifice. Reformele propuse de Ion Maghiero la Timișoara au

eșuat în instanță, dar exemplul a fost preluat în alte centre universitare cum ar fi Cluj și București.

După eșuarea reformei inițiate de el la Timișoara, profesorul Maghiero și-a ascuns rana într-o profundă tăcere. Începe să cerceteze trecutul istoric, prezentul pierzându-și din importanță. Intransigent, decide să se retragă din postul de profesor prin pensionare. Avea de gând să se retragă din oraș, să se mute la țară, în satul Cojani din Gorjul străbunilor. Planurile sale, enunțate în documente de familie, vorbeau de continuarea cercetării arhivei familiei.

Nu a putut să iasă la pensie dar legăturile sale cu Gorjul au devenit tot mai strânse. Așa cum aminteam, în 1936 publica în săptămânalul „Gorjanul” un articol funerar, iar între anii 1937-1938, Ion Maghiero este autorul seriei de 17 articole istorice cu titlul: „Din trecutul Gorjului”(și al familiei Maghierilor), publicate în săptămânalul cultural, independent „Gorjanul”.

În ordine cronologică, documentele sunt următoarele: 1. 1665 - Zapis din 14 octombrie 1665 prin care Ion Toboșariu din Călnic își vinde partea de moșie lui Vlad Măgheariu și nepotului acestuia, Pătru zis Fleșeariu („Gorjanul”, anul XIV, nr. 45-46); 2. 1747 – Ocolnică (carte de hotărnicie) dată de patru boieri hotarnici la 26 iulie 1747 pentru hotărnicia moșiei moșnenilor Bârzeieni cum și a părții cumpărate din această moșie de Boerii Bengești („Gorjanul”, anul XV, nr. 26); 3. 1760-Zapisul Radului Măgheriu din anul 1760 prin care își vinde partea de moșie din hotarul Măgherilor, nepotului său popa Ion Măgheriu („Gorjanul”, anul XV, nr. 12-13); 4. 1762 – Zapisul Zamfirei, fata lui Constandin, ficiorul Diiacului Radul Găucă ot Miroslaveni din 15 iulie 1762, prin care vinde două răzoare de vie din dealul Negoștilor popei Ion Măgheriu protopopol („Gorjanul”, anul XV, nr. 22); 5. 1765 – 2 august 1765-Cartea lui Ștefan Racoviță Voevod către dumnealui ispravnicul ot sud

Gorj prin care îi poruncește să numească șase boeri din partea moșnenilor Ștefănești care să ia parte la hotărnicia moșiei moșnenilor Bârzeieni („Gorjanul”, anul XV, nr. 1); 6. 1765- Cartea lui Scarlat Grigore Ghica Voevod din 3 nov. 1765 prin care poruncește boierilor hotarnici aleși de dânsul să hotărască moșia moșnenilor Bârzeieni din Gorj („Gorjanul”, anul XV, nr. 2); 7. 1768 – Zapisul lui Dumitrașcu sânn Stan Bilan și al fiului său Mihai ot Bârzăi din 20 Aug. 1768, prin care își vând partea lor de moșie din hotarul Bârzăianilor popei Ion Măgheriu protopopul („Gorjanul”, anul XV, nr. 29-30); 8. 1769 – Porunca Episcopului Partenie al Râmnicului din 7 aprilie 1769, către Protopul Barbu dela Sud, Gorj, plaiul Gilortului pentru a se scuti de dăjzii Protopul Ion Magher pentru că i-a ars casa („Gorjanul”, anul XV, nr. 23-24); 9. 1770 – Zapis din 15 august 1770 prin care dimitru sânn Voina Măgheriu își vinde jumătate din moșia aflată în hotarul Călnicului, vărului său Popa Ion Magheriu Protopopu („Gorjanul”, anul XV, nr. 27-28); 10. 1790 – Zapisul lui Alisandru sânn Constandin Chițăscu (din 10 februarie 1790) prin care își vinde livadia din Curva (o moșie din Bârzeiu-N.R.), lui Șerban Măgheriu, căpitan de predați („Gorjanul”, anul XV, nr. 27-28); 11. 1799 – Cartea lui Alexandru Constandin Moruzi Voevod din 20 aprilie prin care Șerban Magheru este numit Căpitan la căpitania Amăradea sud Gorj („Gorjanul”, anul XV, nr. 33-34); 12. 1802 – Cartea marelui spătar din 2 martie 1802 către căpitanul Nițu Zorilescu dela Amaradia, prin care îi poruncește să predea căpitania lui Șerban Magheru, orânduind căpitan în locul lui („Gorjanul”, anul XV, nr. 39); 13. 1821 – Scrisoarea lui Lăudat Gâlcescu din 10 iulie 1821 către căpitanul Ion Magheru („Gorjanul”, anul XV, nr. 19-20); 14. 1829 – O scrisoare din 14 martie 1829 a lui Constantin Dică, biv vel hatman și caimacam al Craiovei, către vtori vistier Gheorghe Măgheru („Gorjanul”, anul XV, nr. 42); 1829 – Carte de mulțumire dată de boierii din Târgu-Jiu la 10 noembrie 1829 Dumnealui Biv Vtori vistier Gheorghe

Maghieru, pentru apărarea oraşului de jafurile turcilor în timpul războiului ruso-turc din 1828-1829 („Gorjanul”, anul XV, nr. 18); 16. 1842 -1848 Ştiinţe date de D-lui paharnic Zamfirache Bâlteanu, moştenită dela părinţi şi din vremea dumisale, asupra celor după vremi mai însemnate întâmplări de arderi în judeţul Gorju şi capitala sa Târgu-Jiul („Gorjanul”, anul XV, nr. 40-41); 1850 sau posterior – Fragment dintr-o scrisoare adresată de generalul Gheorghe Magheru, în timpul exilului, nepotului său Ioniţă Gârbea („Gorjanul”, anul XIV, nr. 44).

Din documentele publicate de profesorul universitar Ion Magheru în perioada interbelică aflăm amănunte despre cele „mai însemnate întâmplări de arderi în judeţul Gorju şi capitala sa Târgu-Jiului”. Aceste informaţii se datorează paharnicului Zamfirache Bâlteanu, personalitate importantă a Gorjului şi chiar preşedinte al Maghistratului în 1844 după cum ne spunea Alexandru Ştefulescu la începutul secolului trecut. Mai reţinem că între 1770-1828, pandurii gorjeni s-au opus de mai multe ori turcilor care năvăleau sistematic pentru a jefui mai ales Oltenia. Pandurii s-au aflat în fruntea luptei antiotomane din perioada respectivă deoarece Ţara Românească(Muntenia) era lipsită de o armată organizată sub fanarioţi iar sălaşurile lor cădeau victimă jafurilor. Despre acest lucru, paharnicul Zamfirache Bâlteanu avea să sublinieze: „În toată această epocă nenorocită, singuri aceşti „volintiri” şi panduri olteni, sub căpitanii lor, din proprie iniţiativă şi fără sprijinul unei autorităţi centrale, au cutezat să ţie piept Turcilor, izbutind în dese rânduri a-i înfrânge, spălând onoarea ţării”.

O primă menţiune se referă la războiul ruso-turc din 1769-1774. În 1770, porojnicul Şerban Magheru, „într-o bătălie ce a avut cu o numeroasă armie de Turci cu altirie(artilerie) la satul Preajba lângă hotarul Târgu Jiului, printr-o lovitură de tun chiar asupra spargerii oştirii turceşti au murit vitejeşte(...) Şi după această bătălie îndată s-au ars de către Turci ca mai mult de jumătate oraşul Târgu-Jiului”.

Următorul eveniment îl înregistrăm la 18 Ghenar 1800: „Au venit în orașul Târgu-Jiul un Amet Beiu Vidinlău cu oștire, cu a cărui venire, după arderea la vreo câteva case, prinzând dintre boerii orașani pă stolnicu Barbu Viișoreanu și pă paharnicu Zamfirache Bâlțeanu i au dus ca robi la Dii, unde fiindu-i în prinsoare nooă luni, după o dare însemnată de bani au scăpat.”

Un alt eveniment s-a petrecut la 27 aprilie 1802 „în ziua care și plecaseră boerii craioveni la Vâlcan în Austria și care și care se afla aicea în orașul Târgu-Jiul fugiți din capitala Craiovei de spaima pentru eșirea în țară a cârjaliilor cu căpitanul lor Manaf Ibrahim, ajungând în orașul Târgu-Jiu pe lângă alte jefuiri în județ au dat foc și orașului arzând mai mult de jumătate, între care ardere și o biserică”.

Peste doar patru ani, la 15 august 1806, evenimentele s-au întâmplat din nou. Aflăm că au fost arse mai multe case din Târgu-Jiu și că a fost prins chiar unul dintre ispravnici și mai mulți oameni cu stare care au trebuit să își plătească libertatea. Turcilor li s-a înfundat după ce au jefuit casele vistierului Șerban Magheru din satul Bârzeiu, „cel care se afla căpitan al poterilor județului, carele lipsind în județ i-au dat foc caselor și tuturor împrejmuirilor caselor lăcuitoților din acel sat, aflându-să mai toți dintre cei rădicați cu arme. Și de acolo pomenitul Bechir pornind la satul Piscoiu locul unde să afla pomenitul Magher cu ai săi, unde și începându-să bătaia, după o sângeroasă luptă și cu mare paguba Turcilor”.

Tot paharnicului Zamfirache Bâlțeanu îi datorăm povestirea unor importante fapte de arme din cariera viitorului general Gheorghe Magheru. În contextul războiului ruso-turc din 1828-1829, teritoriul românesc a devenit din nou teatru de război iar pandurii în prim-planul acestei confruntări. Despre corpul pandurilor aflăm că „alergară bucuroși a se bate contra turcilor”, după cum spunea un contemporan. Despre Gheorghe Magheru aflăm de la Ion Heliade Rădulescu că „recrută prin

singura sa influență mai multe sute de voluntari și se duse cu dânșii de se puse sub comanda generalului Geismar, comandantul trupelor operative ruse din Oltenia”.

Pandurii, printre ale căror căpetenii regăsim și pe Gheorghe Magheru, vor avea drept misiune să înfrunte ofensiva turcească. Deși Craiova a scăpat ca urmare a cooperării între panduri și ruși, Cernețiul a avut o soartă crudă după cum aflăm de la Zamfirache Bâlțeanu „la 1828 aug. 30... în urma arderii orașului Cernețu, năvălind și în orașul Târgu-Jiului, turcii ostroveni, pentru același sfârșit(scop), i-au și dat foc”.

Salvarea orașului Târgu-Jiu a venit de la Gheorghe Magheru și pandurii săi. Zamfirache Bâlțeanu povestește că la Târgu-Jiu venise „dumnealui Gheorghe Maghieru, fostul atunci capziman al tuturor poterilor Valahiei Mici, cu un puțin număr de rumâni viteji în trebuință de a se aduna toți poterașii județului spre mergere iarăși în județul Mehedințului de unde venisă cu puține zile mai înainte. A căruia întâmplare din venire în acea vreme au fost norocirea de a nu să preface orașul cu totul în cenușe, căci năvălind asupra-le în vremea când dedesă foc uliței despre podul Jiului, prin sângeroasă războire i-au și răspândit careși încotro au putut apuca, rămânând în loc și trei răniți. Și pricina care au putut a-i scăpa în acel ceas au fost întâiu întunerecul nopții ce i-au apucat în războire și al doilea zătignirea ce au pricinuit binele ce au făcut orașului cu potolirea focului ce mergea a-l preface în cenușe și după care s-au ars numai 18 case de cele de rând. După care, însă, tot într-acea noapte, fără a simți osteneală sau descorajare de numeroasele oștiri turcești ce să afla în părțile Mehedințului, la satul Glogova, s-au luat după dânșii chiar cătră acele locuri, pe care ajungându-i supt dealul Bojorăscului, după o de iznoavă cruntă războire, au mai căzut răniți dintr-înșii și alți zece împreună cu căpetenia lor Ghioler Asan. Iar dintr-ai pomenitului capziman numai unul din cei aflați împreună. Pă

care prinși i-au dus la ghenărarul Gaizmar, comandirul oștirilor rusăști ce se afla la Cioroiu”. („Gorjanul”, anul XIV, nr. 40-41).

Luptele nu s-au terminat aici. Turcii aveau în plan să atace Craiova din mai multe direcții, o armată urmând să treacă prin Gorj. Magheru va reuși să scrie o pagină de adevărat eroism la Șișești, la marginea orașului Târgu-Jiu.

Serialul despre istoria familiei Magheru și, implicit fapte și oameni din istoria Târgu-Jiului, s-a întrerupt brusc prin moartea autorului. Unele din documentele despre Magheri au ajuns totuși la public prin grija familiilor lui Ion Maghieru, e vorba de fiul său, Vlad Maghieru, și George Magheru, e vorba de Alice Magheru, soția care i-a supraviețuit foarte mult timp.

Necrologul lui Ion Maghieru, făcut de profesorul Pompiliu Nicolau, ne lasă o imagine deosebită a acestei personalități: „, Ion Maghieru a fost un mare profesor. Profesor la catedră, profesor în laborator, profesor în consiliile profesionale, profesor în societate, profesor pentru toți și în toate împrejurările. Dar înainte de toate, Ion Maghieru a fost un om, un om minunat în toată accepția cuvântului: vorba lui era vorbă, hotărârea lui hotărâre, prietenia lui prietenie. Iubitor de adevăr până la fanatism, nu s-a dat la o parte niciodată de la nici o oboseală, de la nici un sacrificiu, pentru a-l afla și a-l apăra, contra oricui și în orice împrejurare, pe față, cavalereste, fără teamă, fără prihană și fără ură. În viața publică a fost un militant al datoriei îndeplinite până la capăt. Severitatea lui gravă și ireductibilă față de racilele organismelor publice, ce în mod normal intrau în angrenajul activității lui de profesor și om al societății noastre de azi, nu era întrecută decât de profunda lui corectitudine și punctualitate cu care el însuși făcea față îndatoririlor sale...”

Mormântul lui Ion Maghieru se găsește astăzi la Timișoara, în timp ce fiul său, Vlad Magheru, a redescoperit Gorj în ultimii ani.

Bibliografie:

1. Paul Cernovodeanu, Marian Ștefan, **Pe urmele Magherilor**, Edit. Sport-Turism, București, 1983
2. Cornel Șomâcu, Dumitru Bunoiu, **Zestrea Magherilor**, Edit. Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Gorj, Târgu-Jiu, 2007
3. Vlad Magheru, **Ion Maghieru – apostol al educației de caractere**, Timișoara, 2005
4. Societatea de Științe Istorice din România, filiala Gorj, **General Gheorghe Magheru – in memoriam**, Bicentenarul nașterii, Edit. Rhabon, Târgu-Jiu, 2004
5. Cornel Șomâcu, **File din istoria școlii gorjene**, Edit. Măiastra, Târgu-Jiu, 2010.
6. C.A. Protopopescu, **Studii și articole din istoria județelor Mehedinți și Gorj**, Edit. Mirador, Arad, vol. I-II, 2008.
7. Colecția „Cuget Liber”, Târgu-Jiu, nr. 1-45
8. Colecția „Vertical”, Târgu-Jiu, nr. 1-222

DINCĂ SCHILERU ȘI TÂRGU-JIUL DE LA CUMPĂNA SECOLELOR XIX-XX

dr. Gheorghe Nichifor*

Județul Gorj, așezat la granița artificială dintre România și Transilvania s-a înscris convingător în procesul de renaștere culturală și politică derulat la cumpăna celor două veacuri, XIX și XX. Continuând tradiția înaintașilor oamenii acestor locuri au desfășurat o vastă și intensă activitate, făcând parte din ceea ce istoriografia noastră numește în chip legitim „generația Marii Uniri”.¹

Vom porni de la sublinierea că primele cristalizări politice din România (Partidul Național Liberal – 1875 și Partidul Conservator – 1880) au lăsat urme vizibile în viața politică a Târgu-Jiului și a județului Gorj, unde cele două formațiuni politice și-au constituit structuri teritoriale puternice.²

Dincă Schileru (1846-1919) face parte din organizația PNL Gorj, alături de o pleiadă de oameni politici remarcabili precum: Take Frumușanu, V. Lascăr, gen. N. Tătărescu, Dim. Brezulescu, Titu Frumușanu, dr. N. Hasnaș, Gh. Tătărescu ș.a.

---

* Președinte al Filialei Gorj a Societății de Științe Istorice din România, Director al Colegiului Național „Ecatarina Teodoroiu” din Târgu-Jiu

¹ Vezi, pe larg, Gh. Nichifor, **Intellectualitatea Gorjului și Marea Unire**, Edit. „Alexandru Ștefulescu”, Târgu-Jiu, 1995

² Idem, **Partidele politice din Gorj. Repere istorice**, în **Almanahul Gorjului. Micro Enciclopedie**, Ed. a II-a, Edit. Ager, Târgu-Jiu, 1990, p.39-40; Gh. Gorun, Carmen Cosmulescu, Cristian Ciobanu, **Partide, oameni politici și demnitari în Gorjul modern și contemporan**, în **Târgu-Jiu – 600. Repere de ieri și de azi**, Edit. Măiastra, Târgu-Jiu, 2006, p.50-51

În plus, pentru aceeași perioadă, Târgu-Jiul este centrul unei autentice mișcări de înnoire spirituală și materială. Reprezentanții ei, oameni de cultură cum ar fi Al. Ștefulescu, Iuliu Moisiu, Șt. Bobancu, N. D. Miloșescu, Aurel Diaconovici, Witold Rolla Piekarski, Iosif Schmidt – Faur, Emanoil Părăianu, N. Burlănescu – Alin ș.a aveau foarte clar în minte absența așezămintelor culturale. Din această cauză se constată perseverența de a se prevedea săli destinate bibliotecilor publice sau spectacolelor artistice, pe lângă școli, dispensare sau bănci populare. În felul acesta, societățile de lectură, conferințele cu teme variate de interes obștesc, recitări, spectacolele formațiilor corale și ale celor de teatru popular au devenit formule indivizibile ale acestei mișcări în care s-a angajat și Dincă Schileru.

Faptul că modelul Gorjului, îmbrățișat și de Spiru Haret,¹ a fost extins la scara întregii țări în primii ani ai secolului al XX-lea demonstrează că aici s-au pus bazele nu unui experiment, ci unei strategii socio culturale complete, care a păstrat și valorificat măsura și tiparul unei necesități naționale.

Tabloul spiritual al Târgu-Jiului nu ar fi complet dacă nu am lua în calcul și rolul învățământului după ce în 1932, C. Stanciovi-Brănișteanu, viitorul secretar particular al gen. Gh. Magheru și primul primar al orașului, inaugura învățământul laic.²

Dincă Schileru nu a fost străin de aceste evoluții, acționând în sensul susținerii școlii, pornind de la permanenta sa dorință de a sprijini lumea satului, ai cărei fii erau educați în

---

¹ Gh. Nichifor, **Alexandru Ștefulescu, un destin în slujba istoriei**, Edit. Scrisul Românesc, Craiova, 2007, p.112-118

² Al. Doru Șerban, **Constantin Stanciovi-Brănișteanu, în Școala târgujană – biografie și destin**, Edit. Gorjeanul, Târgu-Jiu, 2005, p.582; Zenovie Cârlogea, **Învățământul târgujan – tradiție și afirmare**, în **Târgu-Jiu – 600. Repere de ieri și de azi**, p.251-292

reședința Gorjului. Născut la Schela și stabilit prin căsătorie la Bâlteni, el a pendulat de o parte și de alta a Carpaților prin practicarea timpurie a unor activități comerciale și a făcut frecvente deplasări în Vechiul Regat, ca politician și om de afaceri.

Carte a învățat în satul natal „atât cât se putea învăța pe acele vremuri, dar Dumnezeu îl înzestrează cu o inteligență vie și o puetre de muncă, cum rar se întâlnește”.¹ Unii specialiști sunt și mai exacti susținând că omul politic gorjean a învățat la școală doar 42 de zile, dar a fost toată viața un mare autodidact.² Alții susțin laconic: „Nu a avut carte multă. Doar cât învățase în satul său de sub munte.”³ Remarcabilă ni se pare propria relatare cu privire la această parte din viața sa. „Domnilor – spunea el – deși născut din sânul săteanului fără instrucțiune, regret aceasta, dar nu este vina părinților mei, ci a mea, că am avut nefericirea ca pentru mine să nu fie nicio carte tipărită pe care să o învăț. De aceea, voi vorbi (în Parlament – n.n.G.N.) cu inima adevărului, iar nu cu fraze luate de prin cărți și mai cu seamă după sisteme străine, care niciodată nu s-au potrivit nici cu obiceiurile, nici cu tradițiile noastre”.⁴

Încă de tânăr, în 1876, Dincă Schileru este ales în Consiliul Județean Gorj, organism de mare însemnătate, ce își avea sediul la Târgu-Jiu, în care, ulterior, va fi desemnat vicepreședinte. Era una din rarele ocazii, când un reprezentant al sătenilor promova într-o asemenea funcție. O dovadă în plus că s-a adaptat ușor oricăror transformări sociale, depășind condițiile dificile ale timpului prin inteligență și clarviziune, găsiind soluții problemelor ivite.

---

¹ „Calendarul Gorjului”, Tipogr. „Lumina”, Târgu-Jiu, 1925, p.51

² V. Cărăbiș, **Istoria Gorjului**, Edit. Editis, București, 1995, p.298

³ Sabin Velican, **Dincă Schileru**, în „Almanahul Gorjeanul”, Târgu-Jiu, 1991, p.107

⁴ „Monitorul Oficial”, nr.11, din 2 decembrie 1887, p.106

Luările de cuvânt, frecvente în timpul ședințelor, au fost ascultate cu interes de consilieri, iar hotărârile adoptate în urma propunerilor sale, în favoarea vieții sătenilor gorjeni, l-au făcut cunoscut și apreciat în mediul rural. Motive suficiente pentru a-l percepe pe Dincă Schileru ca pe un om al satului, chiar dacă în multe situații comportamentul său a fost mai degrabă al „capitalistului” din lumea rurală.

La 17 octombrie 1877, când segmentul juvenil al țărănimii din Gorj era implicat în evenimentele de pe frontul din Balcani,¹ la Târgu-Jiu, în Consiliul Județean se derulau dezbateri aprinse cu privire la reducerea prețului zilelor de prestație la drumuri. Consilierii I. Popescu, Mongescu, Barbovici și Niculescu îl acuzau că „ține cu țărani”, replica lui Dincă Schileru fiind un răspuns răspicat: „Propun reducerea prețului zilelor de prestații de la doi lei ziua la un leu și cu carul cu boii de la patru lei la doi lei”. Și în anul precedent, 1876, constata el „a fost o discuție mare asupra fixării prețului zilelelor de prestație, pentru care chiar domnul ministru a înapoiat bugetul drumurilor. Reducerea prețului ar aduce și sătenilor un mare ajutor, deoarece au destule sarcini.”²

Consilierul Mongescu, reprezentant al marilor proprietari din Gorj, îl „apreciază” pe Dincă Schileru pentru interesul „ce-l poartă de masa poporului al cărui reprezentant este”, dar nu este de acord să reducă sub nicio formă prețul zilelor de lucru, pentru că aceasta ar însemna „a nu se mai lucra la șosele... dacă prețul e mai mare... locuitorii vor prefera mai bine a lucra în natură, decât să plătească în bani”³. În același sens au evoluat și alți vorbitori, în ultimă instanță propunerea

---

¹ Pe larg, despre contribuția gorjenilor la Războiul de Independență, în Gheorghe Micu, **Gorjul în Marea Epopee a Independenței Române, 1877-1878**, Edit. Centrului de Cultură și Creație Gorj, Târgu-Jiu, 2002, p. 124

² DGAN, Fond Ministerul Interne, dos 204/1877, f. 7

³ **Ibidem**, f. 7 v.

fiind respinsă cu opt voturi. Singurul care s-a exprimat favorabil a fost, firește, Dincă Schileru.¹ În semn de protest, la ședința din 18 noiembrie, consilierul din Bâlteni nu a mai participat.²

Dincă Schileru era conștient de starea grea a satului din Gorj, știind foarte bine că țăranii aveau de suportat nu mai puțin de 12 dări: contribuția personală, cheltuieli pentru drumuri și poduri, patenta, foncierul, plăți de transmitere, zeciuiala județului, zeciuiala comunală, zeciuiala Camerei de Comerț, gloabe, amenzi diferite, prestații județene, prestații comunale etc.³

În timpul Războiului de Independență îl depistăm pe Dincă Schileru într-o listă de subscripție alcătuită la Târgu-Jiu, din 23 septembrie 1877, „pentru formarea ambulanțelor române, care vin în ajutorul soldaților răniți pe câmpul de răzbel”⁴.

Beneficiem de existența în fondurile Academiei Române a unui periodic local, „Buletinul Gorjiului”, care ne introduce în atmosfera de lucru a Consiliului Județean. Informațiile sunt prețioase, deoarece presa târgujană, la acea vreme, nu era foarte dezvoltată. Precizăm că între timp Dincă Schileru, susținut de alegătorii gorjeni, intrase în Parlament.

În ședința Consiliului Județean, din 27 ianuarie 1886, prezidată de Vasile Măcescu, decanul de vârstă, asistat de I. Câlniceanu și D. Dănăricu, se validează alegerea membrilor Consiliului Județean. Aflăm cu acest prilej că lista consilierilor era formată din următoarele persoane: Alecu Constantinescu, Ion Cârstoceanu, Ion Câlniceanu, Matei Dănăricu, Dumitru

---

¹ **Ibidem**, f. 23

² Gheorghe Micu, **op. cit.**, p. 124

³ DGAN Gorj, Fond Primăria Târgu-Jiu, dos. 29/1877, f. 15

⁴ „Monitorul Oficial”, nr. 213, din 22 septembrie (4 octombrie) 1877, p.55-81; Dan Neguleasa, Florina Popescu, **Contribuții gorjene la războiul de independență**, Târgu-Jiu, 1997, p. 117

Dănăricu, Nicolae Floroiu, Ion Gârbea, Siu Hălângă, Constantin Lascăr, Vasile Măcescu, I. Nicolescu, N. Opreșescu, Gr. Pâhă, I. Popescu, C. Pociovălișteanu, C. Păsăreanu, Luță Râmnicianu, Ion Slăvescu, Gh. Stoicescu, Ștefan Sadoveanu, Dincă Schileru și Pantelimon Voiculescu.¹

Se procedează la repartizarea pe colegii, depunându-se jurământul, Dincă Schileru făcând parte din Colegiul al III-lea, alături de Ion Nicolescu, Ion Popescu, Constantin Păsăreanu, Siu Halângă, Nicolae Floroiu, Nicolae Oprișescu și Constantin Pociovălișteanu.

Urmează votul pentru repartizarea funcțiilor în Consiliu, obținându-se următoarele rezultate: Grigore Săftoiu, președinte, 16 voturi; Dincă Schileru, vicepreședinte, 12 voturi; Alecu Calotescu, vicepreședinte, 20 voturi; Ion Nicolescu, secretar, 19 voturi; Luță Râmnicianu, secretar, patru voturi; Ion Gârbea, președinte, șase voturi; Ion Slăvescu, vicepreședinte, patru voturi; Matei Dănăricu, secretar, 16 voturi; Gheorghe Stoicescu, vicepreședinte, două voturi, Ion Gârbea, vicepreședinte, un vot; Ion Popescu, secretar, un vot; D. Dănăricu, secretar, două voturi; I. Cârstoceanu, vicepreședinte, două voturi; I. Câlniceanu, secretar, un vot; N. Oprișescu, secretar, un vot.²

În urma numărării voturilor, a fost ales următorul Birou al Consiliului județean: Grigore Săftoiu președinte, A. Calotescu vicepreședinte, Dincă Schileru vicepreședinte, Ion Nicolescu secretar, Matei Dănăricu secretar.³

Dincă Schileru subliniază în cuvântul său din prima ședință, dovadă bogată experiență din Parlament, că este „foarte fericit aflându-se iarăși în mijlocul Consiliului de unde se retrăsese de bună-voie de trei ani ca să lase locul unui alt

---

¹ „Buletinul Gorjiului” (Târgu-Jiu), an III, nr. 5, din 2 februarie 1886, p. 1

² **Ibidem**, p. 1-2

³ **Ibidem**, p. 2

țaran ca să reprezinte Colegiul al III-lea, fiindcă acesta este principiul d-sale și acum cu atât este mai vesel că Consiliul i-a făcut distincția onoare de a-l alege vicepreședinte cu majoritate de voturi pentru care mulțumind atât colegilor săi țărani, precum și celorlalți domni consilieri, asigură că va ști să reprezinte colegiul cu demnitate”¹.

Ședința din 28 ianuarie 1886, are ca președinte pe Dincă Schileru, asistat de I. Nicolescu și I. Dănăricu. După aprobarea procesului verbal din ședința precedentă, secretarul Consiliului prezintă raportul prefectului cu privire la administrarea județului.

Consilierul I. Gârbea solicită biroului ca să introducă prioritar pe ordinea de zi bugetul județului, aceasta fiind problema cea mai importantă a momentului. I. Cârstoceanu, președintele Comitetului, precizează că ordinea de zi se fixează cu o zi înainte astfel că pentru momentul respectiv nu se putea accepta o asemenea propunere. După o scurtă amânare, Dincă Schileru propune o comisie formată din I. Gârbea, I. Câlniceanu și D. Dănăricu, care să se ocupe alături de Comitetul Permanent de verificarea proiectelor de buget pentru anul 1886-1887.²

Prezidată de Alecu Constantinescu, ședința din 29 ianuarie 1886, are în prim plan pe Dincă Schileru care „arată că tocmai ieri când domnia sa pentru prima oară, conducea dezbaterile Consiliului ca vicepreședinte a ridicat mai multe chestiuni pe care nu le vede trecute în procesul verbal și că domnia sa ține ca domnul secretar să treacă în procesul verbal toate discuțiile consiliului, că domnia sa crede că domnul secretar își amintește chestiunea care nu s-a trecut în procesul

---

¹ Ibidem

² Ibidem

verbal și dorește cu orice preț să o treacă în procesul ședinței de azi”¹.

Întrucât exprimarea lui Dincă Schileru a fost evazivă fără a se face precizări cu privire la minusurile din procesul verbal anterior, consilierul I. Măcescu „cere a se înlătura incidentul ridicat de domnul Schileru și a se aproba procesul verbal fără rectificare”².

Intrând la ordinea de zi, Dincă Schileru propune constituirea unei comisii pentru fiecare plasă și luarea de măsuri urgente pentru încasarea impozitelor restante. Constatăm cu această ocazie, prin consilierul I. Popescu, că „județul are o rămășiță de peste 403 mii lei la fondul zeciuielilor și peste 22 mii lei la fondul prestațiunilor, însă aceste rămășițe sunt mult mai mari și mai cu osebite asupra fondului prestațiunilor, fiindcă după cum este informat, multe din aceste rămășițe figurează asupra percepțiilor care le-au încasat fără să le treacă în contul recepiselor. Pentru aceasta necesită constituirea unor comisiuni compuse din oameni cu idee de finanțe, care să stea trei și patru zile în fiecare comună pentru o constata aceste rămășițe, fiind încredințat că se vor constata sume enorme și poate și asupra unor domni arendași”³.

Consilierul I. Popescu este combătut de I. Câlniceanu, care crede că „rămășițele” nu pot fi mai mari decât cele din datele casieriei „deoarece rămășițele de la 1860 și până la 1872, nu se mai pot constata nefiind elemente după care să se poată urmări, însă tot ce s-ar putea face ar fi să se procedă la constatarea acestor rămășițe de la 1872 înapoi și aceste constatări să se facă de oameni care pricep că se vor constata și sustrage și pre lângă acestea în listele care se găsesc la comune

---

¹ **Idem**, nr. 6, din 9 februarie 1886, p. 1

² **Ibidem**

³ **Ibidem**

sunt trecute liste fictive, că domnia sa este de părere că aceste rămășițe nu se pot constata mai lesne decât a se ruga domnul casier general ca prin agenții săi de percepție, în trei, patru sau cinci luni să constate pe adevărații debitori și dacă va avea nevoie, comitetul permanent ar putea să-i pună la dispoziție toți funcționarii săi.¹

După cuvântul lui V. Macescu, șters și plin de inconsecvențe, I. Niculescu constată cu luciditate necesitatea numirii unei comisii „pentru constatarea acestor rămășițe care ar fi să împovăreze casa județului cu noi cheltuieli, însă pe cât timp domnul casier este dator să constate și să împlinească fondurile județului, ar fi bine să se invite ca să dea ordine serioase agenților săi cu ocazia închiderii anului, să constate și persoanele asupra cărora figurează aceste rămășițe, rugându-se și domnul prefect ca să dea ordine domnilor subprefecți să dea tot concursul agenților săi financiari”².

În final se ajunge la o formulare coerentă, precizăm fără a fi semnată de Dincă Schileru. Aceasta are următorul conținut: „Subsemnații propunem ca pentru constatarea rămășițelor județului pe anii trecuți să fie rugat domnul casier ca printre domnii controlori să constate de urgență și să împlinească rămășițele ce debitează fiecare contribuabil; iar domnul prefect va da ordin domnilor subprefecți ca să însoțească și să ajute pe domnii controlori în această operațiune”³.

Un alt punct al ordinii de zi este reprezentat de discuția „relativă la constatarea adevăratei situații a fondului împrumutului pentru porumb”. Cu acest prilej aflăm cum se proceda în anii cu probleme de secetă în România. Pentru județul Gorj, de exemplu, s-a luat cu „împrumutare de la Casa de Consemnațiuni suma de 500 de mii, cu care a cumpărat

---

¹ **Ibidem**, p. 1-2

² **Ibidem**

³ **Ibidem**, p. 2

porumbul și l-a distribuit locuitorilor încercându-i prin roluri cu procentele pe cinci ani (ceea ce ni se pare cel mai grav! – n.n.) și văzând că nu poate acoperi ratele în acest timp a cerut și a obținut prelungirea împrumutului pe zece ani, fără însă ca procentele pe acest timp să se pună în sarcina locuitorilor, așa că ele au rămas în sarcina județului.”¹

Dincă Schileru „se miră cum domnul Ion Popescu, fost membru în Comitet, nu poate să dea informații de unde provine acest deficit, fiindcă deși împrumutul s-a prelungit pe zece ani, cu toate acestea sunt mulți locuitori care au achitat datoria definitiv, în cursul primilor ani și spre a se pronunța Consiliul în deplină cunoștință este bine ca această chestiune să se recomande comisiei bugetare care luând informații de la Casierie să le supună Consiliului.”²

La rândul său, consilierul I. Popescu intră într-o oarecare dispută cu Dincă Schileru, arătându-se surprins că parlamentarul din Bălteni, „care a votat legea pentru prelungirea împrumutului nu-și amintește că procentele pentru noul termen sunt lăsate în sarcina județului și de aceea Comitetul permanent din care a făcut parte, nu a mai putut modifica rolurile fiindcă atunci comitea un fals”³.

Supunându-se la vot se aprobă propunerea președintelui I. Cârstoceanu cu privire la studierea situației de către comisia bugetară.⁴

Privitor la fixarea zilelor de prestație comunală, Dincă Schileru crede „că până acum a fost prea mare și propune a se fixa la 4 lei ziua cu vitele și 2 lei ziua cu brațele”⁵. Incontestabil, este o atitudine consecventă, demonstrată față de conjuțenii săi încă de la 1877, așa cum am reliefat în paginile

---

¹ **Ibidem**

² **Ibidem**

³ **Ibidem**

⁴ **Ibidem**

⁵ **Idem**, nr. 7, din 16 februarie 1866, p. 1

anterioare. Pe de altă parte, I. Cârstoceanu consideră că fixarea prestației la șase lei ziua cu vitele și patru lei cu brațele, ar conduce la dezvoltarea căilor de comunicație ale județului.¹

Prezent la discuții, prefectul G. Mongescu crede că „schimbarea prestațiilor în dare în bani s-a făcut în scopul de a constrânge pe locuitori să lucreze în natură fiindcă numai astfel se pot înmulți căile de comunicație, care sunt indispensabile în acest prejudiciu și adaugă că dacă prețul acestor zile s-ar reduce, locuitorii ar prefera mai bine să plătească în bani, astfel că, cu sumele ce s-ar încasa nu s-ar putea face șosele cât s-ar face dacă s-ar lucra în natură.”²

Dinca Schileru, în calitate de președinte al ședinței, supune discuției propunerea înaintată de prefect. I. Niculescu crede că ar fi oportună menținerea stării de fapt, în timp ce I. Gârbea este pentru sporirea prețului, „cu convingerea că se vor lucra mai multe șosele, dar văzând că prin comune se fac abuzuri, adică nu toți locuitorii se achită de această sarcină, de aceea d-sa este descurajat și nu știe dacă ar fi mai bine să reducă prețul, crezând că cel puțin va beneficia de această reducere persoanele care au plătit întotdeauna prestația în bani”³.

Prefectul județului solicită precizări în ceea ce privește primarii care au făcut „favoruri la repartizarea lucrărilor de șosele, ca să poată lua măsuri pentru stârpirea acestor abuzuri, fiindcă domnia sa a fost destul de aspru, unde le-a putut constata și tot astfel va fi și pe viitor.”⁴

Propunerea cu privire la numărul de zile de prestație comunală, șase cu vitele și patru cu brațele, se aprobă cu majoritate de 13, contra opt.⁵

---

¹ **Ibidem**

² **Ibidem**

³ **Ibidem**

⁴ **Ibidem**

⁵ **Ibidem**

Dincă Schileru se asociază, în aceeași ședință, prefectului care propune constituirea unei comisii formate din Gheorghe Stoicescu, I. Cârstoceanu și V. Măcescu, pentru a studia cauzele litigiului dintre locuitorul Zamfir Petrescu și autoritățile județene.¹

I. Cârstoceanu „arată că d-sa a fost angajat avocat al județului și a susținut procesele în contra domnului Petrescu, prin urmare dacă s-ar numi în comisie d-sa nu ar putea să susțină decât ceea ce a susținut și înaintea Tribunalului, că adică domnul Petrescu neavând dreptate nu poate să aibă nicio tranzacție, tot ce poate face este a se pune la dispoziția Comisiei ca să dea informații”².

În final, se hotărăște ca din Comisie să facă parte I. Gârbea, I. Cârstoceanu și Gh. Stoicescu „care studiind afacerea proceselor domnului Petrescu să prezinte un raport detaliat”.³

O altă problemă luată în dezbatere de Consiliul Județean are în vedere obținerea de spații noi pentru unitatea militară cantonată în oraș. Dincă Schileru arată că la Biroul Consiliului s-a primit o propunere din partea lui C. Săvoiu⁴ care, era dispus să accepte militari în chirie, în casele sale, pentru rezolvarea acestei situații. În urma discuțiilor, Consiliul „recomandă Comitetului permanent ca să avizeze la timp pentru închirierea localului de regiment, când va avea în vedere și petițiunea domnului Săvoiu”⁵.

Pe ordinea de zi se află și solicitarea unor locuitori din Târgu-Cărbunești, acceptată de Consiliul comunal local „prin care se dispune înființarea unui bălci în ziua de 1 martie a fiecărui an”. Consilierii județeni resping această propunere, dar dezbateri furtunoase apar după luarea în calcul a unei alte date,

---

¹ **Ibidem**, p. 1-2

² **Ibidem**

³ **Ibidem**

⁵ „Monitorul Oficial”, nr. 7, din 16 februarie 1866, p. 1-2

anume 29 august. Părerile sunt împărțite, susținându-se până și faptul „că bâlciurile sunt nenorocirea comercianților care le cutreieră fiind ei în speranța unor câștiguri închipuite, se duc la asemenea bâlciuri unde sunt jегmăniți cu taxe enorme.”¹

Dincă Schileru conduce cu abilitate ședința către aplicarea sistemului de vot astfel că se aprobă cu 14 pentru și cinci contra, înființarea bâlciului din Târgu-Cărbunești pentru ziua de 29 august. Tot acum se acceptă și propunerea consilierului I. Popescu „de a se modifica taxele de la acest bâlci, adică de la căruța de pește să se perceapă numai patru lei în loc de zece și să se recomande comunei dreptul de a percepe taxele după legea maximului”.²

Din perioada cât activa în calitate de consilier județean, datează și un episod tragic, pe care ni-l relatează chiar Dincă Schileru într-un fel de cronică rimată. În seara zilei de 24 octombrie 1880, plecând de la o ședință a Consiliului Județean, a fost atacat cu focuri de revolver, punându-i-se în pericol viața.³ Atentatul a fost executat de către doi săteni (Grigore Bălțeanu și Dumitrache Șandru), primul fiind chiar primarul comunei. La proces, acesta a recunoscut că-l invidia pe consilierul județean pentru succesele sale economice pe care le avea la Bălteni, unde era considerat venetic, fiind venit de la Schela. În plus, avea o datorie la Dincă Schileru de 4.250 franci, pe care spera să nu-i mai plătească.⁴

Așa cum personal mărturisește Dincă Schileru „criminalii au hotărât asasinarea mea din gelozie, după ce am fost ales deputat în Camera țării, ca să nu mai pot face nimic în interesul comunei, județului, țării și familiei mele”⁵.

---

¹ **Ibidem**, p. 3

² **Ibidem**

³ Alex. D. Șerban, **op. cit.**, p. 180-190

⁴ Aura Stoenescu, **Ignorat și uitat, Dincă Scheleru este printre noi**, în „Vertical”, din 16 iunie 2009

⁵ Dinkă Skeleru, **op. cit.**, p. 23-24

Unul din apropiații săi, Ion E. Polychroniade, din Râmnicu Sărat i-a scris, impresionat de cele întâmplăte, un poem cu dedicația „Amicului meu, Dincă Schileru, deputat Colegiul IV de Gorj”.¹

O etapă importantă a carierei politice a lui Dincă Schileru o reprezintă activitatea de parlamentar, asupra căreia vom stăruii mai mult, întrucât până în prezent această dimensiune a activității sale a fost tratată lacunar, am putea spune chiar superficial. Cu acordul apropiaților a candidat, în 1879, din partea Colegiului III, câștigând în fața lui Florea Alunul, o rudă apropiată a generalului pașoptist Gheorghe Magheru. Alegerea în Adunarea Deputaților a fost invalidată pentru moment de majoritatea liberală.²

Dintr-o dare de seamă, din octombrie 1879, semnată de primarul urbei Târgu-Jiu, aflăm că numărul alegătorilor pentru Camera Deputaților era de 600 (59 – Colegiul I, 133 – Colegiul II, 136 – Colegiul III și 272 – Colegiul IV), iar pentru Senat 156 (56 – Colegiul I și 100 – Colegiul II). La Cameră au fost aleși generalul Gh. Magheru (Colegiul I), Ion Carabatescu (Colegiul II), P.S. Aurelian (Colegiul III) și Dincă Schileru (Colegiul IV). La Senat au fost desemnați colonelul N. Bibescu (Colegiul I) și Eug. Stătescu (Colegiul II).³

Dincă Schileru a fost ales de nouă ori în Adunarea Deputaților, după cum urmează: 2 mai 1879, 10 mai 1883, 15 noiembrie 1884, 7 februarie 1887, 29 aprilie 1891, 7 septembrie 1895, 12 ianuarie 1899, 24 martie 1901 și 30 mai 1907. În ultimul mandat s-a aflat până în anul 1911.⁴

---

¹ Dincă Schileru, *op. cit.*, p. 26-29

² Alex. D. Șerban, *op. cit.*, p. 168

³ DGAN, fond M.A.I., dos. 165/1881, f. 282-283

⁴ **Cuvântarea domnului institutor Gr. Pârvulescu-Bălteni**, în „Voința” (Târgu-Jiu), an I, nr. 11, p. 4; I. Ungureanu, **Petrolul și oltenii**, București, 2004, p. 21

Era un parlamentar ascultat, „întreprător cu spirit”. A luat cuvântul în multe probleme ce interesa cu deosebire populația din lumea satului. „Am văzut – spune un martor ocular – chipul lui când se propuse de Partidul Liberal votul universal și exproprierea – era iluminat. Ca un apostol întrezărea frumusețea și utilitatea acestor juste drepturi pentru care s-a sacrificat în luptă o viață întreagă și care a fost crezul său politic.”¹

Gheorghe Tătărescu, liberalul gorjean, credea că la început Dincă Schileru a fost oarecum dezorientat. El s-a alipit „la Partidul Național Liberal, frământat, pe vremea aceea, de viziunile lui Costache Rosetti, și în rândurile căruia a stat toată viața; și oricât de mari au fost uneori neînțelegerile, oricât de multe au fost câteodată nimicurile care s-au interpus între el și tovarășii săi de luptă, el a rămas până la cea din urmă suflare, soldat credincios lângă steagul Partidului Național Liberal”.²

Credem, privind puțin în urmă că subtilul politician, colaborator versat al lui Carol al II-lea în perioada interbelică,³ a înțeles de ce în 1879, propriul partid al lui Dincă Schileru îi pune sub semnul întrebării accesul în Parlament. Era clară orientarea sa către un anume radicalism, de sorginte rurală, generată de originea sa țărănească.

Trimis în Parlamentul țării de locuitorii satelor din Gorj, „nu a fost problemă dezbătută în care să nu-și fi spus cuvântul, nu a fost harță în care să nu fi dat sau să nu fi primit lovituri, nu a fost luptă în care să nu fi răsunat strigătul de război al gorjeanului.”⁴

---

¹ „Voința” (Târgu-Jiu), an I, nr. 11, p. 1

² **Ibidem**, p. 3

³ Gh. Nichifor, **Gheorghe Tătărescu – 35 de ani de la moarte**, în „Liberalul”, an XLV, nr. 11/69, din 19-25 martie 1992

⁴ **Cuvântarea domnului Gheorghe Tătărescu**, „Voința” (Târgu-Jiu), an I, nr. 11, p. 3

Incontestabil, Dincă Schileru reprezintă înaintea de toate lumea satului, în numele căruia desfășoară o activitate legislativă substanțială. Într-un alt plan “liberalul” din Bâlteni are o tentativă de apropiere de ideile promovate de C. Dobrescu Argeș, părintele țărănismului românesc.¹

Faptele și atitudinile lui Dincă Schileru l-au apropiat tot mai mult de locuitorii satelor, care aveau mare încredere în el, lucru știut și de autoritățile locale. În primăvara lui 1907, când o parte din răsculații gorjeni au ajuns la Podul Jiului, anunțând că vor ataca orașul, prefectul Dumitru Culcer l-a chemat și i-a spus: „Bă, Dincă, du-te la ei, că-s de-ai tăi și fă-i să plece acasă, că dauăștia cu tunul în ei!”. A mers la fața locului, „a scos câte cinci lei din pungă și le-a dat celor din față, câți or fi apucat, și așa a potolit Neica Dincă răscoala din partea aceea de țară.”²

Suntem în totalitate de acord cu afirmația că Dincă Schileru a fost „un important lider de opinie chiar formator..., odată ce a reușit să stăvilească furia țaranilor și a convins autoritățile să nu deschidă focul asupra lor.”³ Că este așa, știm și de la doctorul N. Hasnaș, care spunea: „Fiind iubit mult de popor, s-a străduit extraordinar pe timpul răzmeriței din 1907, numai cu glasul lui s-au potolit multe firi înfierbântate – și poate lui i se datorește că pârjolul nu a pătruns în județ.”⁴

Cu toate acestea deputatul gorjean nu putea să neglijeze orașul Târgu-Jiu. Una dintre importanțele sale intervenții se referă la construirea căii ferate care să lege reședința de județ cu localitatea Filiaș. În mod normal traseul acestei lucrări ar fi trebuit să urmeze cursul Jiului, ceea ce l-ar fi avantajat pe Dincă Schileru al cărui domiciliu era situat în această zonă. De

---

¹ Romus Dima, **Cu privire la personalitatea lui Constantin Dobrescu Argeș**, în „Arhivele Olteniei”, serie nouă, an V, 1995, p.123-124

² „Sezătoarea sâteanului”, an I, nr. 6, din septembrie 1898, p. 168

³ Aura Stoenescu, **loc. cit.**

⁴ dr. Hasnaș, **loc. cit.**, p. 1

la Filiași însă calea ferată a fost construită pe Valea Gilortului, trebuind să străbată șaua naturală de la Cărbunești – Copăcioasa. Se pare că în 1886, Ministerul Lucrărilor Publice a cedat la presiunile politice ale unor potențați locali (de ce nu adversari politici ai parlamentarului din Bălteni!), interesați ca drumul de fier să treacă pe moșiile lor.¹ O altă explicație ar fi legată de faptul că s-a urmărit obținerea de economii în momentul construcției, fără a se lua în calcul dificultățile de durată generate de trecerea căii ferate dintr-un bazin al unui râu, în cel al altuia.²

Bun cunoscător al realităților economice, sociale și culturale din lumea satului județului natal, Dincă Schileru este unul dintre oamenii politici activi în promovarea valorilor culturale, specifice perioadei de trecere de la un veac la celălalt. El a înțeles că ridicarea poporului este implicit condiționată de educație, motiv pentru care a contribuit la construcția de școli, a susținut elevii și studenții săraci, a fost alături de orice inițiativă menită să lumineze și să îmbunătățească nivelul informativ al locuitorilor săteni. El făcea de asemeni o legătură inseparabilă între progresul economic și educație considerând că gorjenii, pot fi ajutați să elimine sărăcia prin dezvoltarea micilor industrii.³

Doi ani mai târziu, în 1888, Dincă Schileru susține în Cameră o propunere semnată de peste 100 de persoane din Gorj, prin care se pretindea înființarea unei școli secundare la Târgu-Jiu. El aducea la cunoștință faptul că orașul dispunea numai de două școli primare, una de băieți și alta de fete. Reamintea că a ființat o vreme și o școală normală, care nu mai funcționa pentru că prefectul județului, D. Persiceanu, „atâta bine a făcut încât a suflat și a stins lumina poporului, ce se da

---

¹ Const. Botez, Dem. Urma, I. Saizu, **Epopoea feroviară românească**, Edit. Sport-Turism, București, 1987, p.152

² **Ibidem**, p. 153

³ „Îndrumarea nouă”, Târgu-Jiu, an I, nr. 20, din 8 ianuarie 1919

în acea școală, suprimând-o cu totul”. Erau motive suficiente „să ni se dea și nouă ceva în schimbul contribuțiilor ce plătim”.¹

Cu alt prilej, aflăm că în calitate de consilier județean, a protestat cu privire la „nedreptele motive care s-au adus în Consiliul Județean și care l-a făcut să desființeze această școală”².

Cercetările laborioase ale prof. dr. Zenovie Cârlușea privind evoluția în timp a școlii gorjene, evidențiază contextul în care a fost închisă Școala Normală. Aceasta a început să funcționeze de la 1 septembrie 1872, cu 30 eleve interne, cu studii primare și secundare, conform programei aprobate prin ordin ministerial (facultativ se studiau: italiana, engleza și pianul). Neavând local propriu, funcționa într-o clădire care va fi preluată de Prefectură și Tribunal, astfel că va fi desființată în 1886.³

În arhivele Colegiului Național „Spru Haret” din Târgu-Jiu, am întâlnit o lucrare în manuscris care face referire la acest moment. Aflăm că în bugetul Prefecturii pe anul 1875 s-au prevăzut fonduri numai pe șase luni pentru Școala Normală de Băieți, urmând ca după aceea să se desființeze și în locul ei să ia naștere un gimnaziu. Ministrul de Interne de atunci, Lascăr Catargiu a avut fericita inspirație ca înainte de a aproba bugetul, să ceară părerea Ministerului Instrucțiunii care răspunde: „În urbea Târgu-Jiului deocamdată nu se vede necesitatea înființării unui Gimnaziu și prin urmare, ministerul e de opinie a se continua ca și în trecut în Școala Normală existentă”. Se înțelege că la acea vreme autoritățile locale nu vedeau ca absolut necesară menținerea Școlii Normale, deși

---

¹ **Idem**, nr. 20, din 22 martie 1888, p. 245-246

² **Idem**, nr. 70, din 28 martie 1886, p. 1108

³ Zenovie Cârlușea, **Școlile Târgu-Jiului de-a lungul timpului**, în **Școala târgușiană. Biografie și destin**, Edit. Gorjeanul, Târgu-Jiu, 2005, p. 32-33

trebuie recunoscut că au avut un merit însemnat când în 1872 au cerut înființarea ei pe cheltuiala județului.¹

În 1894, când la Târgu-Jiu Alexandru Ștefulescu, Witold Rolla – Piekarski, Iuliu Moisil și Aurel Diaconovici au pus bazele primului Muzeu Județean de Istorie din țară, el i-a susținut. Doi ani mai târziu, la 22 iulie 1896, se adresa de la Bâlneni istoricului Alexandru Ștefulescu în următorii termeni: „Cu dorința nestrămutată ce am de a vedea drăgălașul nostru muzeu gorjean, format din inițiativa D-voastre, înzestrat și îmbogățit de tot felul de antichități, caut și eu din timp în timp a vă trimite câte o antichitate din câte am și îmi cad în mână”. Urmează o listă care cuprinde: 490 monede antice romane, o figurină de bronz reprezentându-l pe Hercules, un cap de animal sălbatic tot din bronz antic și 5 bucăți de metal din antichitate.²

Se înțelege ușor că periodic Dincă Schileru avea în intenție realizarea unor donații către muzeu, demonstrând pasiune precum și cunoștințe în domeniul istoriei.

Preocuparea lui Dincă Schileru pentru antichități s-a transmis în chip superior nepotului său, C.S. Nicolăescu-Plopșor, mare istoric, despre care am relatat deja în paginile anterioare. Întrebat într-un anumit context, despre rolul jucat de familie în procesul orientării sale profesionale, acesta a răspuns răspicat: „În ceea ce privește calea pe care am apucat-o eu, părinții mei n-au nicio... vină!”. Pentru a da însă vocației pentru arheologie semnificația unor calități moștenite, nu uită să precizeze: „Totuși, nu pot tăgădui că, în neamul nostru nu a fost cineva

---

¹ Gh. Serafim, Vera Druță, Gr. Zamfiroiu, **Contribuții la istoria învățământului din județul Gorj. Monografia Școlii Normale și a Liceului Pedagogic Târgu-Jiu**, manuscris, f.a.f.l., p. 86-87

² Gh. Nichifor, **Alexandru Ștefulescu – un destin în slujba istoriei**, p. 354; „Gorjiul” (Târgu-Jiu), nr. 11 din 25 iulie 1896, p. 3; V. Cărăbiș, **Începuturile muzeului județului Gorj**, în „Revista Muzeelor și Monumentelor”, nr. IX/1984, p. 75-76

care îndrăgise lucrurile vechi, făcând chiar un mic muzeu la școala din sat. Astfel, în clasa a II-a primară, mergând în vacanță la tata-moșu Dincă Schileru din Bâltenii Gorjului, am rămas puternic impresionat de niște măsele de uriaș și de niște bani cu chipul lui Traian.” Apoi strecoară cu subtilitate faptul că s-a „trezit”, prin nu se știe ce minune, posesorul unui ban de argint cu chipul cuceritorului Daciei, aflat, inițial, în colecția lui „tata-moșu”.¹

Pasiunea pentru istorie, cultul ce pare că îl are pentru Tudor Vladimirescu, este ilustrat și de o anumită atitudine a sa exprimată în Parlamentul țării, în anii 1882-1884. Deducem lucrul acesta din ședința Camerei, din 7 februarie 1884, la care a luat parte și ministrul de Interne de atunci, Gheorghe Chițu.² Dincă Schileru solicită demnitarului susținere financiară de la buget „pentru ridicarea statuii lui Tudor Vladimirescu în piața capitalei județului Gorj”³.

Bun cunoscător al problemei, Gheorghe Chițu informează că are cunoștință de suma de 6.000 franci înscrisă încă din 1883 la Ministerul Lucrărilor Publice, bani care au și fost avansați. „Dacă mă asigură d- ministru – răspunde Dincă Schileru – că s-a dat suma făgăduită pentru acel scop, eu îi mulțumesc; însă trebuie să știe d. ministru că suma necesară pentru statuie este mare și crede d-sa că cu cei 6.000 franci se poate ridica o asemenea statuie?”⁴

Ministrul de Interne intră în detalii arătând plenului că într-adevăr în anul precedent a fost rugat insistent de către parlamentarul gorjean spre a i se alătura în această inițiativă. Pentru că bugetul Instrucțiunii Publice, unde ar fi fost mai

---

¹ „Anuarul Institutului de cercetări socio-umane C.S. Nicolăescu-Plopșor”, II, Craiova, 2000, p. 139

² Pe larg despre activitatea lui Gheorghe Chițu la acest minister în Dorina Nichifor, **op. cit.**, p. 228-242, 249-286

³ „Monitorul Oficial”, nr. 88, din 8 februarie 1884, p. 1869

⁴ **Ibidem**

normal să se verse banii, se votase deja, s-a găsit varianta cu Ministerul Lucrărilor Publice. Mai mult, s-a constituit chiar un comitet, condus de Gheorghe Chițu care să se ocupe de această problemă. „Și eu am onoarea – continuă cu insistență Dincă Schileru – de a fi președintele unui comitet țărănesc, și v-am făcut aceasta cunoscut de mai înainte, și de aceea rog pe d. ministru de Interne să binevoiască ca în bugetul său să mai adauge o sumă necesară și să ia sub scutul său, în unire cu noi, facerea statuii lui Tudor Vladimirescu, făcând tot posibilul pentru aceasta”¹.

Propunerea lui Gheorghe Chițu se deplasează și într-o altă direcție, stârnind ilaritate, ba chiar încingând unele spirite, care nu înțeleg ridicarea acestei probleme, în contextul în care înainte de intervenția lui Dincă Schileru, se vorbea despre poliția Capitalei. De exemplu, deputatul N. Ionescu susține: „Mi se pare că dacă este vreun nume unde să nu se amestece poliția Capitalei, apoi este tocmai numele ilustrului haiduc Tudor Vladimirescu”². Propunerea sa constă în scoaterea acestei investiții de sub acțiunea bugetului de stat. „Domnilor – spune el – o subscripție națională, patronată de națiunea întreagă, ar fi mai demnă de memoria acestui fiu al opincei, decât subvențiile bugetare.”³

În încheiere își exprimă nedumerirea cu privire la ministerul ce ar putea patrona o asemenea preluare de fonduri de la buget. Din aceste motive, îl îndeamnă pe Dincă Schileru „să binevoiască ca toate afecțiunile sale locale să fie lăsate deoparte”⁴.

O latură importantă a activității sale este participarea la serbările și conferințele organizate în județul Gorj. Unele serbări, la care a participat deputatul gorjean, erau prilejuate de

---

¹ **Ibidem**

² **Ibidem**

³ **Ibidem**

⁴ **Ibidem**

inaugurarea unor localuri de școală, așa cum s-a întâmplat în cazul Gimnaziului din Târgu-Jiu.¹ Solemnitatea a avut loc în ziua de 4 octombrie 1898, în prezența ministrului Cultelor și Instrucțiunii Publice, Spiru Haret, al autorităților locale, civile și militare, a unui numeros public, printre care mulți preoți și învățători din oraș și județ.

Cu această ocazie au luat cuvântul mai multe personalități, directorul instituției, eminentul profesor năsăudean Iuliu Moisil,² arătându-se satisfăcut că „se inaugurează acest palat al culturii tinerelor generații din aceste locuri istorice de la poalele falnicilor Carpați, unde s-a zămislit neamul românesc și de unde au pornit cele mai mărețe idei pentru regenerarea națiunii noastre.”³

Primarul orașului, Titu D. Frumușanu, face o retrospectivă a învățământului din oraș de-a lungul istoriei și anunță înființarea Fundației „Th. Dobrescu”, în valoare de 300 lei pentru elevii săraci. Tot acum N.D. Miloșescu, tipograf, Th. Călinescu, proprietar și Dincă Schileru, deputat, donează câte 100 lei în același scop.⁴

Luând cuvântul, ministrul Spiru Haret, de a cărui prețuire s-a bucurat și Dincă Schileru, arăta însemnătatea solemnității, amintind că în trecut țara se întărea cu redute și cetăți ca să se apere de primejdia dușmanilor, pe când după 1860 „s-a lucrat cu stăruință pe cale scolastică”. Atrăgea atenția că datoria profesorilor nu este numai de a-i învăța carte

---

¹ **Raport anual al Gimnaziului real Tudor Vladimirescu din Târgu-Jiu pe anul școlar 1898-1899**, Târgu-Jiu, 1899, p. 29-35

² Pe larg despre Iuliu Moisil în Gh. Nichifor, **Contribuții ale intelectualității gorjene la lupta pentru unitate națională**, în „Litua. Studii și comunicări”, vol. V, Târgu-Jiu, 1992; Gh. Pleș, **Interferențe transcarpatice Năsăud – Gorj (acad. Iuliu Moisil)**, în „Litua. Studii și comunicări”, vol. VII, Târgu-Jiu, 1997

³ Apud N. Mischie, **Gorjul cultural. 1890-1910**, Edit. Rhabon, Târgu-Jiu, 2003, p. 117

⁴ „Șezătoarea Săteanului”, an I, nr. 7, din octombrie 1898, p. 229

pe copii, ci și de a face din ei buni cetățeni ai României, precum și capabili să ia viața în piept. Mai cu seamă, aici în Târgu-Jiu, unde în fața școlii s-a pus temelie statuii lui Tudor Vladimirescu, datoria profesorilor este cu atât mai mare, în sensul de a inspira copiilor sentimentul patriotic, „astfel ca Gorjul să continue și de aici înainte să fie exemplu patriotismului”.¹

În final, înmânează directorului instituției, profesorul Iuliu Moisil, cheile noului local și vizitează toate sălile luând parte „cu întreg publicul la mai multe jocuri gimnastice sub conducerea domnului Niculescu, profesor de gimnastică”.²

Tot în 1898, se derulează un act de cultură cu rezonanțe până în zilele noastre. Sculptorul gorjean C. Bălăcescu, termină și instalează la Târgu-Jiu creația sa de căpătâi, monumentul lui Tudor Vladimirescu.³ Aici, pe la 1900, a poposit și Badea Cârțan, fiind fotografiat de Iuliu Moisil, directorul Liceului „Tudor Vladimirescu”.⁴

Relatând despre acest eveniment, „Gazeta țăranilor”, publicația susținută și de Dincă Schileru scria: „Noi am reluat politica țăranului din Vladimir cu armele veacului în care trăim. În fața statuii lui Tudor Vladimirescu strigăm: «Programa noastră e programa de la 1821 și 1848. Într-un regim constituțional și reprezentativ vom lupta neîncetat ca realizând domnia poporului prin popor să ajungem a democratiza și naționaliza de drept și de fapt, statul, pământul și capitalul»”.⁵

---

¹ **Ibidem**, p. 230

² **Ibidem**

³ Dan Neguleasa, **Un proiect de statuie al lui Tudor Vladimirescu**, în „Arhivele Olteniei”, serie nouă, 1981, Craiova, p. 179-180

⁴ V. Cărăbiș, **Badea Cârțan. Propagandist de cărți**, Edit. Științifică și Enciclopedică, București, 1985, p. 51

⁵ Apud Gheorghe Tița, **loc. cit.**, p. 3

La 3 iunie 1919, la primele ore ale dimineții, în vârstă de 73 de ani, Dincă Schileru trecea în lumea celor veșnice.¹ Era, după cum observa chiar atunci presa timpului, ziua sa onomastică, Sfântul Constantin. Într-adevăr, dacă ne gândim că numai cu două luni mai devreme, se trecuse la noul calendar, este clar că 21 mai devenise 3 iunie.

Alți autori plasează dispariția sa la alte date pe care le considerăm inexacte. Chiar și „Calendarul Gorjului”, din 1925, consideră că „După o viață de 72 de ani, închinată numai binelui obștesc, nenea Dincă Skeleru a închis ochii, în ziua de 21 mai 1918, ziua numelui său, lăsând neștersă în inimile tuturor, icoana celui mai desăvârșit apostol al clasei țărănești”².

Considerăm că preluarea greșită a datei pleacă tocmai de la această publicație. Accesul limitat la informații din perioada comunistă a perpetuat această inexactitate.

Ca și alți oameni de seamă ai Gorjului, cum ar fi Alexandru Ștefulescu, Grigore Iunian, Ștefan Bobancu ș.a.³, trecerea sa în eternitate nu a stârnit prea multe ecouri. Poate tocmai de aceea, cei care se referă la viața sa, nu știu exact când a trecut în neființă.

În posesia noastră se află un exemplar al ziarului „Voința”, săptămânal al Partidului Național Liberal din Gorj, care relatează despre funerariile sale. A fost condus pe ultimul drum de o mulțime de săteni și de câteva personalități ale vieții publice locale: Gheorghe Tătărescu, preotul Țicleanu,

---

¹ Daniel Cișmașu, **loc. cit.**

² „Calendarul Gorjului”, Tipogr. „Lumina”, Frații Niculescu, Târgu-Jiu, 1925, p. 52

³ Nicolae Iorga, **Pagini alese**, Edit. Pentru Literatură, vol. II, București, 1965, p. 32; **Oameni cari au fost**, Edit. Edit. Pentru Literatură, București, 1967; I. Mohor, **Funerariile lui Ștefan Bobancu**, în „Gorjanul”, an XVIII, nr. 1, din 1-7 ianuarie 1941

învățătorul Gr. Pârvulescu și A. Dumitrescu-Bumbești, „care au vorbit, arătând meritele și calitățile ilustrului dipărut”.¹

Doctorul N. Hasnaș considera că Dincă Schileru a fost o figură eminentă populară, cei mai mulți cunoscându-l „în complexitatea temperamnetului său bine definit”.²

Îndurerat de pierderea suferită de gorjeni, Gheorghe Tătărescu spunea: „S-a stins trupul cel frumos și falnic care lăsa în urmă-i pe oriunde trecea un val de sănătate și putere. S-a stins sufletul cel cald și neastâmpărat fără de încetare pornit pe frământare, pe mișcare și pe luptă. S-a stins Dincă Schileru!”³ Apoi, mai departe, conștient că moartea acestuia a avut loc într-un moment de cumpănă al neamului românesc, el continua: „S-a stins în ceasul în care pernegurile celei din urmă nopți alumii celei vechi și care anunță zorile învăpăiate a celei dintâi dimineți a lumii noi, s-a stins în ceasul cel mare care vede dezrobirea politică a țărânimii noastre și pentru sosirea căruia el a luptat toată viața”.⁴

Plasându-l într-o galerie de nemuritori pentru oamenii acestui meleag, Gheorghe Tătărescu face aluzie la familia Schileru cunoscută și apreciată de-a lungul timpului. „Tu dormi – dar nu ai murit! – spune el – nu ai murit nici tu, cum nu a murit nici fratele tău mai mic, care se odihnește în dealul Novacilor – nu ați murit niciunul din voi, luptătorii cei mari ai Gorjului nostru. Flacăra sufletelor voastre se va aprinde în alte suflete, clopotul inimilor voastre va bate în alte pipeturi, gândurile voastre vor renaște în alte minți și o frântură din albastrul credințelor voastre va lumina orizontul credințelor a celor ce au rămas în urma voastră”.⁵

---

¹ **Înmormântarea lui nenea Dincă Schileru**, în „Voința” (Târgu-Jiu), an I, nr. 11, p. 2

² dr. Hasnaș, **loc. cit.**, p. 1

³ **Cuvântarea lui G. Tătărescu**, **loc. cit.**, p. 3

⁴ **Ibidem**

⁵ **Ibidem**

115 ANI DE LA FONDAREA MUZEULUI GORJULUI

prof. drd. Valentin Pătrașcu*

Muzeul Gorjului a fost fondat la 16 iulie 1894 din inițiativa unui grup de intelectuali conduși de către institutorul Alexandru Ștefulescu (1856 – 1910)¹, sub al cărui patronaj spoi ritual se află în prezent instituția ,grup din care mai făceau parte: Iuliu Moisil², originar din orașul Năsăud, devenit ulterior membru al Academiei Române, artistul plastic Witold Rolla Piekarski³, polonez de origine, și inginerul Aurel Diaconovici⁴, șeful Seviciului Tehnic al județului Gorj, bănațean de origine⁵.

La finele secolului al XIX-lea, se desfășoară la Târgu-Jiu o dinamică mișcare culturală, printre promotorii de seamă ai acesteia aflându-se, alături de cei menționați, personalități precum: tipograful Nicu D. Miloșescu, căpitanul Emanoil Pârâianu, doctorul Ion Urbeanu, avocatul Ștefan Dobruneanu,

---

* Cercetător la Muzeul Județean „Alexandru Ștefulescu” din Târgu-Jiu

¹ Vasile Arimia, Nicolae Mischie, Vasile Bobocescu, Dan Neguleasa, Alexandru Păsărin, **Personalități gorjene de-a lungul istoriei**, Edit. Fundației „Premiile Flacăra - România”, București, 2000, p. 67 – 69; Gheorghe Nichifor, **Alexandru Ștefulescu – un destin în slujba istoriei**, Edit. Scrisul Românesc, Craiova, 2007, p. 91

² Vasile Arimia, Nicolae Mischie, Vasile Bobocescu, Dan Neguleasa, Alexandru Păsărin, **op. cit.**, p. 77 - 80

³ **Ibidem**, p. 70 - 72

⁴ **Ibidem**, p. 83 - 84

⁵ Ioan Opreș, **Istoria muzeelor din România**, Edit. Museion, București, 1994, p. 100; Vasile Marinoiu, **Muzeul Gorjului – o instituție centenară**, în „Litua – studii și cercetări”, nr. VII, Târgu-Jiu, 1997, p. 10

învățătorii Lazăr Arjoceanu și Ion Haiducescu, geologul Ion Popescu-Voitești¹.

Referindu-se la rolul lui Alexandru Ștefulescu în cadrul mișcării culturale gorjene la cumpăna secolelor XIX-XX, Iuliu Moisil aprecia că acesta "a fost sufletul mișcării istorice din Gorj"².

Alexandru Ștefulescu „s-a născut la anul 1856, în luna martie, ziua 24” la Tg-Jiu, în familia preotului Constantin Ștefulescu, mama numindu-se Elena, așa după cum consemnează istoricul Gheorghe Nichifor într-o amplă monografie dedicată istoricului și omului de cultură gorjean³, citând o mențiune făcută la 1 septembrie 1864 pe catalogul clasei a II-a a Școlii Primare de Băieți din Târgu-Jiu.

După terminarea cursurilor școlii primare de băieți la Târgu-Jiu în iunie 1867, din septembrie același an până în anul 1877, Alexandru Ștefulescu a urmat Seminarul pentru institutori de la București⁴.

Alexandru Ștefulescu a activat o perioadă ca pedagog la Seminarul Nifon din București, iar în martie 1877 se afla la Liceul din Bârlad. În august 1877 este numit suplinitor la Câmpina⁵, iar la 21 decembrie 1878 devine institutor titular la Școala Primară de băieți din Târgu-Jiu, unde a activat până la sfârșitul vieții, cu o scurtă întrerupere între anii 1900 – 1904, când a fost revizor școlar.

---

¹ Nicolae Mischie, **Gorjul cultural. 1890 – 1910**, Ed. Rhabon, Târgu-Jiu, 2003, p. 46

² Apud. **Oltenia. Studii. Documente. Cugetări**, Seria III, an III, Edit. Scorilo, Craiova, 1999, p. 128 - 129

³ Gh. Nichifor, **op. cit.**, p. 91

⁴ Dan Neguleasa, **Alexandru Ștefulescu**, în „Litua – studii și cercetări”, Tg.-Jiu, 1978, p. 127 – 133; Gh. Nichifor, **op. cit.**, p. 96; Atestatul de absolvire a Seminarului se află în colecțiile Muzeului Județean Gorj.

⁵ **Ibidem**, p. 97

În 1888, Alexandru Ștefulescu devine director suplinitor al Școlii Primare de Băieți din Târgu-Jiu, în același an fiind inspectat la clasă de către Titu Maiorescu, ministrul Instrucțiunii Publice¹. În 1890 devine director plin al școlii, pentru ca la 1 aprilie 1892 să demisioneze deoarece primăria i-a tăiat subvenția.

Revine la post în 1893, activând până la 31 august 1897, când se îmbolnăvește și primește un concediu de trei ani². În 1898, după câteva luni de concediu a revenit la catedră.

În august 1894 revista „Jiul” publica într-una dintre rubricile sale faptul că de mai mulți ani Alexandru Ștefulescu întreprinsese „studii științifice asupra județului și în special în ce privește bogățiile arheologice și istorice din acest colț al țării”³.

Eforturilor lui Alexandru Ștefulescu pentru crearea unor colecții muzeale li s-au alăturat profesorul Witold Rolla Piekarski, care s-a pus imediat la dispoziția domnului Ștefulescu, ilustrând lucrările domniei sale și obținând rezultate foarte importante, Iuliu Moisil și Aurel Diaconovici, inginer șef al județului⁴.

Alexandru Ștefulescu pusese bazele unei colecții muzeale înainte de 1893, în perioada în care fusese director al Școlii Primare de Băieți⁵, astfel putem afirma că Muzeul Gorjului „s-a născut dintr-o colecție școlară”⁶.

---

¹ **Ibidem**, p. 99 - 100

² Nicolae Iorga, **Alexandru Ștefulescu**, în „Studii și documente cu privire la istoria românilor”, București, 1904, vol. 6, p. 9

³ „Jiul”, Revistă pentru literatură și știință, an I, nr. 5/ august 1894, p. 23 - 24

⁴ Nicolae Mischie, **op. cit.**, p. 49

⁵ Ion Mocioi, **Muzeul Gorjului**, în „Litua – studii și cercetări”, nr. I, Târgu-Jiu, 1978, p. 6

⁶ Dan Neguleasa, **Muzeul Gorjului s-a născut dintr-o colecție școlară**, în „Gazeta Gorjului”, an VII, nr. 1082/ 7 aprilie 1974

Referindu-se la înființarea muzeului, Alexandru Ștefulescu afirma în lucrarea *Istoria Tîrgu-Jiului* că muzeul: „își datorește începutul unei mici colecțiuni de porunci domnești, slavone și românești, manuscrise și fotografii de pe monumentele istorice, monede dace, romane, ale autorului, precum și colecțiuni de științe naturale ale domnilor Iuliu Moșil, Aurel Diaconovici și Witold Rolla Piekarski”¹.

Iuliu Moșil justifică astfel inițiativa înființării Muzeului Gorjului: „Ne aflăm într-unul din cele mai importante ținuturi românești, unde strămoșii noștri au trăit timpuri eroice, unde putem zice, că locurile fiind mai retrase și mai ferite de pericole imediate, s-a început zămislirea neamului românesc, unde s-a întărit vitalitatea acestui neam, unde au trăit s-au de unde se trag cele mai multe familii boierești ale Olteniei”².

În 1904, pe când fondatorul Muzeului Gorjului era în viață, Nicolae Iorga afirma, referindu-se la eforturile ce au condus la crearea acestuia : „Stăruință vrednică de răsplată, pe care nu o va avea niciodată, a unui singur om fără timp de cercetare, fără mijloace, fără îndemnuri și ajutoare care a întemeiat în capitala celui mai minunat ținut de moșneni, din România, în Târgul de pe Jiu al Gorjului, un bogat muzeu care se îmbogățește zi de zi. Alexandru Ștefulescu a creat unica arhivă documentară a unui județ românesc (...)”³.

În actul de fondare a muzeului din 16 iulie 1894, descoperit în 1919 de către Teodor Câlcescu⁴ este menționat comitetul membrilor fondatori din care făceau parte: Toma Cămărășescu, prefectul județului Gorj – președinte, Alexandru

---

¹ Alexandru Ștefulescu, *Istoria Târgu-Jiului*, Tipogr. Nicu D. Miloșescu, Târgu-Jiu, 1906, p. 326

² Iuliu Moșil, *Muzeul Gorjului. Jalnica lui istorie*, în „Arhivele Olteniei”, an V, nr. 23, ianuarie-februarie 1926, p. 10

³ Nicolae Iorga, *op. cit.*, p. 9-10

⁴ Vezi „Gorjanul”, an XII, nr. 36-37, 25 septembrie 1936, p. 2

Ștefulescu – director, Aurel Diaconovici – casier, Iuliu Moisil – secretar, Witold Rolla Piekarski – custode¹.

În 1894 colecția de documente a Muzeului Gorjului cuprindea peste 2000 de piese, dintre care : 8 documente din secolul XV, 47 de documente din secolul al XVI-lea, 130 de documente din secolul al XVII-lea, 500 de documente din secolul al XVIII-lea și 1400 de documente din secolul XIX².

Colecțiile muzeului s-au constituit, în principal, din donațiile făcute de : Alexandru Ștefulescu – colecții de numismatică, arheologie, acte și hrisoave vechi; Witold Rolla Piekarski – o colecție de științe naturale; Iuliu Moisil – o colecție de plante și insecte; Aurel Diaconovici – o colecție de minerale; Nicu D. Miloșescu³, tipograf și librar din Tg-Jiu, - o colecție de monede antice și câteva tiparnițe⁴.

Scopul fondării Muzeului Gorjului era, așa cum reiese din actul fondator : „Pentru a cunoaște de aproape mărețele urme strămoșești, pentru a trăi în mai strânsă legătură cu ele, pentru a arăta că suntem vrednici urmași ai unor așa vestiți străbuni, și iarăși, pentru ca, aceste urme să nu rămână răzlețe și uitate (...) în toate unghiurile județului nostru – cuibul prin excelență al românismului”⁵.

---

¹ Gheorghe Nichifor, **op. cit.**, p. 122; Nicolae Mischie, **op. cit.**, p.49

² Gheorghe Nichifor, **op. cit.**, p. 125; Alexandru Ștefulescu, **Documente slavo-române relative la Gorj (1406-1665)**, Tipogr. Nicu D. Miloșescu, Târgu-Jiu, 1908, p. 5; Idem, **Gorjul istoric și pitoresc**, Tipogr. Nicu D. Miloșescu, Târgu-Jiu, 1904, passim

³ Vasile Arimia, Nicolae Mischie, Vasile Bobocescu, Dan Neguleasa, Alexandru Pășărin, **op. cit.**, p. 65-66; Iuliu Moisil, **Nicu D. Miloșescu. O pagină din istoria culturală a Gorjului**, în „Arhivele Olteniei”, an IV, nr. 18-19, martie-iunie 1925, p. 194-197

⁴ **Ibidem**, p. 126

⁵ Ion Mocioi, **Muzeul Gorjului**, în „Litua – studii și cercetări”, nr. I, Târgu-Jiu, 1978, p. 6; Vasile Marinoiu, **Muzeul Gorjului – o instituție centenară**, în „Litua – studii și cercetări”, nr. VII, Târgu-Jiu, 1997, p. 11

Referindu-se la colecția fotografică a muzeului, Alexandru Ștefulescu avea să afirme că : „(...) toate mânăstirile, schiturile și bisericile până la 1840, casele vechi (culele) boierești, porțile sătești sunt reprezentate în colecțiunea de fotografii a muzeului”¹.

Din păcate, muzeul și-a întrerupt existența, în 1906 fiind închis, urmare a neînțelegerilor survenite între Alexandru Ștefulescu și Toma Cămărășescu. Astfel, Alexandru Ștefulescu afirma într-o scrisoare adresată doctorului C. Istrati: „Am muncit 12 ani și muzeul tot în fașă a rămas, căci nimeni de aici nu l-a înțeles. Nu s-au cerut niciodată diurne pentru munca noastră, dar ne-am așteptat la încurajare, ceea ce ne-a lipsit cu totul.”²

Până în 1906 muzeul a fost vizitat de numeroase personalități românești și străine, precum : doctor C. Istrati, ministrul Lucrărilor Publice (13 septembrie 1899), Gheorghe Grigore Cantacuzino (22 septembrie 1899), Dimitrie A. Sturdza, Ionel Brătianu (15 aprilie 1901), Spiru Haret (5 septembrie 1902), I. Grădișteanu (1 iulie 1905), Nicolae Densușianu, membru corespondent al Academiei Române, istoricul Dimitrie Onciul, George Coșbuc, Barbu Ștefănescu Delavrancea, Nicolae Iorga (1-3 septembrie 1903), Nicolae Romanescu, primarul Craiovei, Emanuel de Martonne, profesor la Universitatea din Rennes - Franța, doctor Conrad Cichorius, profesor de istorie veche la Universitatea din Breslau – Germania³.

Muzeul și-a avut sediul, o perioadă, în două încăperi de la parterul Palatului Administrativ (Prefectura județului Gorj), local construit în anii 1870-1875, după doi ani, în 1896, muzeul fiind mutat în casele Codin Crăsnaru, închiriate pentru

---

¹ Alexandru Ștefulescu, **op. cit.**, p. 328

² Apud. Gheorghe Nichifor, **op. cit.**, p. 129-130

³ **Ibidem**, p. 65

Gimnaziu, iar după anul 1898, în noul sediu al Gimnaziului din Tg-Jiu.

Deviza muzeului era o cugetare în sanscrită ce se traduce prin : „Izbânda fie celor buni în întreprinderile lor!”, căreia i se alătură dictonul latin : „Intra bonus, melior exi!” – „Intră bun, ieși mai bun!”.

A fost primul muzeu județean din România antebelică. Cel de-al doilea a fost organizat la Fălticeni, după modelul celui de la Tg-Jiu, de către Aurel Diaconovici, mutat acolo ca inginer-șef, fiind pus sub conducerea profesorului Ciurea, ajutat de către Arthur Gorovei¹.

Vizitând Muzeul Gorjului, Dimitrie Onciul, istoric de prestigiu, reprezentant al „Școlii Critice”, care l-a influențat pe Alexandru Ștefulescu, făcea următoarea constatare : „Când în fiecare județ se va cultiva iubirea pentru trecutul țării și al neamului ca în capitala Gorjului, atunci vom avea școală de adevărat patriotism”².

Alexandru Vlahuță, evocând Târgu-Jiul în lucrarea „România pitorească” se referă și la muzeul, unde „(...) amintirile sunt vii, strânse cu pricepută grijă și păstrate cu sfințenie. Nicăieri n-am găsit atâta iubire, atât respect pentru trecutul neamului nostru, ca-n orașul acesta liniștit, unde toate parcă te îndeamnă la gânduri frumoase și fapte bune.”³

În aprilie 1896 s-a editat primul și singurul număr al buletinului „Publicațiunile Muzeului Județean al Gorjului”, publicație ce valorifica studiile intelectualilor gorjeni.

Muzeul Gorjului a trecut, începând cu anul 1906 printr-o perioadă nefastă, acesta fiind lipsit practic de un sediu adecvat. De altfel, la acest fapt, se adaugă și plecarea unora

---

¹ Cornel Cârstoiu, **Liceul Tudor Vladimirescu. Un secol de lumină. 1890-1990**, Târgu-Jiu, 1990, p. 70-71

² Alexandru Ștefulescu, **op. cit.**, p. 325: Gheorghe Nichifor, **op. cit.**, p. 133

³ Alexandru Vlahuță, **România pitorească**, Edit. pentru Literatură, București, 1965, p. 51

dintre fondatori din Tg-Jiu. Astfel, Iuliu Moisil pleacă la București, în 1906, Witold Rolla Piekarski plecase încă din 1904 la Novaci și, din 1906, la București, în timp ce Aurel Diaconovici a plecat la Râmnicu-Vâlcea în anul 1905.

La toate acestea se adaugă, în octombrie 1910, moartea celui care fusese inițiatorul Muzeului Gorjului, Alexandru Ștefulescu.

Evenimente tragice s-au produs în timpul ocupației germane din primul război mondial (1916-1918) când colecțiile Muzeului Gorjului au fost devastate de către ocupant¹. Atunci au fost distruse colecțiile de: ceramică, fotografie și au dispărut o serie de documente.

În anul 1925 obiectele din patrimoniul muzeal ce fuseseră salvate se aflau într-o sală a Liceului „Tudor Vladimirescu”².

Din dorința de a reda Muzeului Gorjului un spațiu adecvat pentru expunerea și conservarea colecțiilor sale, în anii 1925-1926, s-a construit în Grădina Publică [Parcul Central, n.n.] din orașul Tg-Jiu, pe malul Jiului o clădire din inițiativa doamnei Arethia Tătărescu³, președinta Ligii Femeilor Române, filiala Gorj⁴.

Clădirea⁵, inspirată din arhitectura culei de la Aninoasa – Gorj, a fost proiectată de către arhitectul Iulius Doppelreiter¹.

---

¹ Ion Mocioi, **Muzeul Gorjului**, în „Litua – studii și cercetări”, nr. I, Târgu-Jiu, 1978, p. 9

² Jean Bărbulescu, **Calendarul Gorjului pe anul 1925**, Tipogr. „Lumina”, Târgu-Jiu, 1925, p. 44

³ Vasile Arimia, Nicolae Mischie et alii, **Personalități gorjene de-a lungul istoriei**, Ed. Fundației „Premiile Flacăra-România”, București, 2000, p. 161-165; Zenovie Cârlegea, **Arethia Tătărescu. Marea doamnă a Gorjului interbelic**, Edit. Măiastra, Târgu-Jiu, 2007

⁴ Dorina Nichifor, **Din activitatea Ligii Naționale a Femeilor Române**, în „Litua – studii și cercetări”, nr. IV, Târgu-Jiu, 1988

⁵ Vezi „Gorjanul”, an XII, nr. 36-37, din 25 septembrie 1937, p. 2-3

La festivitatea inaugurării noului sediu al Muzeului Gorjului, desfășurată la 5septembrie 1926, a participat și fostul secretar al comitetului ce pusese bazele muzeului în 1894, Iuliu Moșil. Reamenajarea muzeului s-a realizat și cu sprijinul lui Alexandru Tzigara – Samurcaș, inspectorul muzeelor, care a participat la examinarea și clasarea obiectelor din patrimoniul muzeului.

În vederea îmbogățirii colecțiilor muzeale au fost achiziționate documente de la țărani în valoare de 50 000 de lei, și au fost expuse obiecte descoperite în săpăturile arheologice întreprinse în Gorj de către Constantin S. Nicolaescu – Plopșor.

Ca urmare a îmbogățirii permanente a colecțiilor muzeale se resimte nevoia unui sediu mai spațios, fapt ce se produce în anul 1954, când muzeul este transferat în fosta casă a avocatului Bicescu din strada Tudor Vladimirescu, nr. 73, casă ce fusese naționalizată în 1952.

Din anul 1974, Muzeul Gorjului a revenit în fostul Palat Administrativ al județului Gorj beneficiind de un spațiu de expunere de peste 2000 de metri pătrați, aici fiind amplasate secțiile de istorie-arheologie și de artă.

Din 1984 până în 1993 secția de artă a avut un sediu propriu în clădirea actualului Colegiu Comercial „Virgil Madgearu”, fostul Liceu Comercial din perioada interbelică. În 1993, secția de artă a fost mutată în fosta casă de protocol din Parcul Central.

În anul 1959 a fost inaugurată Casa Memorială „Ecaterina Teodoroiu” din Vădeni. Ulterior, în perioada 1968 - 1975 a fost amenajată secția de arhitectură populară din Gorj, amplasată la Curtișoara, la 10 km nord de Târgu-Jiu.

---

¹ Ion Mocioi, **Muzeul Gorjului**, în „Litua – studii și cercetări”, nr. I, Târgu-Jiu, 1978, p. 10

În 1970 a fost amenajată Casa Memorială „Constantin Brâncuși” de la Hobița, iar în 1976 casa memorială dedicată geologului Ion Popescu-Voitești din comuna Bălănești.

În anul 1990 este preluată în administrare de către Muzeul Gorjului Casa Memorială „Tudor Vladimirescu” din comuna Vladimir, reconstruită datorită eforturilor Arethiei Tătărescu între anii 1929 – 1932.

Muzeul Județean Gorj, care începând din anul 1996 poartă numele fondatorului său, Alexandru Ștefulescu a contribuit, prin aportul specialiștilor săi, la crearea unor muzee sătești, precum cele de la: Arcani (1965, reorganizat în 1997), Lelești (1977), Rădinești (creat în anul 1973 și reorganizat în 1983).

Secția de Istorie a Muzeului Gorjului a trecut, după 1974, prin câteva reorganizări, cele mai importante fiind cele din perioada 1979 – 1981, din 1990 și cea inițiată în anul 2006 ce vizează o adaptare la exigențele muzeologiei contemporane.

În anii 2000-2002 a fost strămutată la secția de etnografie de la Curtișoara casa-culă de la Poiana-Rovinari ce a aparținut fostului prim-ministru Gheorghe Tătărescu și soției sale, Arethia Tătărescu.

În 2004 a fost inaugurată, după un amplu proces de restaurare, ce a vizat refacerea arhitecturii originale, cula familiei Cartianu, din Cartiu, comuna Turcinești, unde a fost amenajată o expoziție intitulată „Portul popular din Gorj”.

În cursul anului 2009 urmează a fi transferate în administrarea Muzeului Județean Gorj, muzeul „Tudor Arghezi” din orașul Tg-Cărbunești și casa memorială „Maria Lătărețu” din comuna Bengești-Ciocadia.

EVOLUȚIA DEMOGRAFICĂ A TÂRGU-JIULUI LA SFÂRȘITUL SECOLULUI AL XIX-LEA ȘI ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XX-LEA

prof. drd. Mihaela Ioniță – Niculescu*

Obiect de studiu al demografiei, populația este definită ca o colectivitate umană identificată printr-un ansamblu de caracteristici și legități proprii de dezvoltare¹.

Studiul populației ca sistem social „intersectat” cu alte sisteme, este prin excelență interdisciplinar, prin implicarea mai multor științe cu metodele lor specifice, călăuzite de o teorie integratoare². Prin urmare, demografia este o știință de graniță pentru că obiectul material al acesteia – populația umană este investigată și de alte științe sociale sau de științe ale naturii: statistica demografică, sociologia, economia, cibernetica economică, statistica economică, psihologia socială, antropologia, istoria, geografia economică, biologia și medicina³.

Considerată de către demograful francez Marcel Reinhard „dimensiune a istoriei”, demografia intervine în istorie sub dubla sa înfățișare: cantitativă și calitativă⁴. Demografia cantitativă pune accentul pe aspectele numerice,

---

* Profesor istorie la Colegiul Economic „Virgil Madgearu” din Târgu-Jiu

¹ V. Sora, I. Hristache, C. Mihăescu, **Demografie și statistică socială**, Edit. Economică, București 1996, p. 14

² V. I. Trebici, I. Hristache, **Demografia teritorială a României**, Edit. Academiei RSR, București, 1986, p. 11

³ V. Sora, I. Hristache, C. Mihăescu, **op. cit.**, p. 21

⁴ Ștefan Ștefănescu, **Demografia, dimensiune a istoriei**, Edit. Facla, Timișoara, 1974, p. 7

efectivul populației fiind esențial pentru întreaga viață economică și socială a unui stat. În demografie, o mare importanță prezintă repartiția populației pe vârste redată grafic sub forma unei piramide, mijloc de apreciere a tinereții sau îmbătrânirii unei națiuni. Piramida vârstelor influențează politica generală a statelor, prin faptul că vârsta își pune frecvent amprenta asupra atitudinii și comportamentului politic ale indivizilor. Demografia calitativă vizează aspectele multiple, variate, legate de trăsăturile somatice, caracteristici psihico – morale, faptele culturale ale diferitelor societăți umane, afirma M. Reinhard citat de Ștefan Ștefănescu¹.

Demografia istorică a fost privită în a doua jumătate a secolului al XX-lea ca domeniu inseparabil al istoriografiei, ca urmare a cristalizării noului curent istoriografic dominat de interesul pentru reconstituirea mentalităților și a vieții cotidiene. Universul vieții private a intrat în atenția istoricilor ca domeniu de investigare începând cu lansarea proiectului ambițios al Școlii de la Annales în anul 1929 potrivit căruia „istoria trebuie să fie problematică și să se ocupe de oameni”². Lucien Febvre, autorul acestor cuvinte cu valoarea unei adevărate profesiuni de credință anticipa astfel debutul Istoriei Mentalităților numită sugestiv Noua Istorie. Spre deosebire de „istoria istorizantă sau evenimentială” cum a fost caracterizată istoriografia pozitivistă, în lecția inaugurală de la College de France din anul 1933, același Lucien Febvre definea istoria ca “știință a omului, știință a trecutului uman și nu știință a lucrurilor sau a conceptelor...îndatorirea istoricului este să regăsească oamenii care le-au trăit”.

Surprinderea mentalităților și reconstituirea multiplelor ipostaze ale cotidianului au devenit realitate printr-o

---

¹ **Ibidem**, p. 28

² Al Duțu, **Dimensiunea umană a istoriei**, Edit Meridiane, București, 1986, p. 3

impresionantă cercetare inter și pluridisciplinară în lungă durată cu aportul geografiei, etnologiei, demografiei, economiei, sociologiei, antropologiei, psihologiei colective și lingvisticii. Pătrunderea istoricului “de cealaltă parte a oglinzii”, în intimitate, a făcut necesară reconsiderarea noțiunii de sursa istorică. Documentului propriu-zis i s-au alăturat registrele parohiale de stare civilă, laicizate ulterior prin trecerea în competența primăriilor, arhivele judiciare în problematica divorțurilor, recensămintele populației, dreptul canonic, reprezentările religioase și artistice, memoriile și jurnalele, literatura epocii, legatele testamentare.

Adepti ai istoriei globale, istoricii francezi: Marc Bloch, Ph Aries, Georges Duby, Jacques Le Goff, Jean Delumeau, Fernand Braudel și Alain Corbin au recompus în studiile lor evoluția deloc liniară a relațiilor de familie și a căsătoriei ca părți ale unui eșafodaj social și cultural supus presiunilor exercitate de biserică, statul laic și comunitatea tributară practicilor cutumiare. Așa cum au precizat istoricii francezi secondată de adepții noului curent istoriografic din diferite state ale Europei, universul vieții private se poate descompune într-o multitudine de micro-cosmosuri naționale, a căror evoluție este indisolubil legată de specificul unei anumite societăți. Pentru toate însă epicentrul vieții private este familia, a cărei evoluție un poate fi înțeleasă în afara reglementărilor oficiale, a învelișului său public și în absența demensurilor comparative.

Recensămintele populației, registrele de stare civilă și registrele privind mișcarea naturală a populației reprezintă principala sursă de informații pentru studierea populației în dinamica sa. Alain Corbin considera însă recensămintele un înveliș dominat de date, dincolo de care istoricul ”trebuie să citească printre rânduri”. Deși înregistrări de mare amploare au caracterizat antichitatea, ele au corespuns unor finalități militare și fiscale, și mai puțin exigențelor recensămintelor moderne. Prin complexitatea sa, recensământul este asociat

lumii moderne. Recensămintele populației sunt înregistrări ample ale populației la nivel național, realizate la intervale de aproximativ un deceniu, având ca finalitate obținerea la momentul de referință al recensământului de date complete, despre numărul populației și structura ei raportată la principalele caracteristici demografice, economice și culturale.

Majoritatea recensămintelor includ în componența lor variabile ca: sexul, vârsta – data nașterii, starea civilă, numărul și vârsta copiilor, locul nașterii, al domiciliului și al reședinței, naționalitatea, limba maternă, nivelul de instrucție și ocupația. Unitatea de înregistrare este persoana, la care se ajunge prin identificarea gospodăriilor sau familiilor, despre care se consemnează anumite informații.

Concomitent cu aceste recensăminte ale populației se realizează și recenzarea locuințelor, fapt ce permite realizarea unor corelații între caracteristicile familiei și ale locuinței, ale persoanelor și locuinței. Pentru statistica demografică, recensămintele reprezintă un punct de reper și de referință, fixând astfel „ceasul demografic”¹.

În ceea ce privește istoria națională, până în secolul al XIX-lea efectivul și structura populației, dinamica acesteia, aspectele de natură ideologică și chiar starea materială nu pot fi cunoscute decât cu aproximație pe baza izvoarelor disponibile. În Țările Române nu s-au păstrat izvoare de tipul recensămintelor, urbariilor, registrelor funciare, cutume scrise și charte ale cetățitorilor. Larga deschidere realizată în cadrul cercetării istorice permite interpretarea unor fapte explicate anterior prin determinări politice, geografice sau religioase, pornind de la considerente de natură demografică.

Catagrafiile fiscale sau religioase, conscripțiile fiscale, militare și urbariale au reprezentat singurele surse de

---

¹ Traian Rotariu, **Demografie și sociologia populației. Fenomene demografice**, Edit. Polirom, Iași, 2003, p. 22

cunoaștere a numărului populației și într-o anumită măsură, a structurii ei sociale, până la înființarea Secției de Statistică a Departamentului Trebilor Dinlăuntru în cele două Principate, în anul 1831. George Retegan menționează faptul că atât catagrafiile cât și conscripțiile pot constitui surse de informare statistică cu condiția cunoașterii unității de înregistrare și a conjuncturii economico – sociale specifică epocii¹.

Evoluția demografică a Târgu-Jiului până în secolul al XIX-lea nu poate fi cunoscută cu precizie, având în vedere absența documentelor despre numărul locuitorilor, statutul social, raportul dintre natalitate și mortalitate, media de vârstă.

Alexandru Ștefulescu, în cele două lucrări dedicate istoriei Târgu-Jiului ne-a lăsat o descriere extrem de sugestivă pentru starea orașului în primele decenii ale secolului al XIX-lea. Astfel, pentru anul 1832, istoricul gorjean menționează existența a 342 de case, din care 43 din zid, 28 cu 2 rânduri și 15 cu un rând, acoperite cu șindrilă, celelalte case fiind din lemn, acoperite cu trestie, coceni, fân, rar de șindrilă și împrejmuite cu garduri de nuiele împletite pe pari fixați în pământ, cu ferestrele mici și camerele rar pardosite cu cărămidă și așezate de multe ori direct pe pământ, lipsite de orice temelie². În 1841, au fost pavate 7 străzi, pentru care proprietarii erau obligați să aducă piatră, nisip, pământ pentru umplut, iar Maghiistratul să plătească câte 4,5 lei pentru fiecare stângen lucrătorilor³.

În condițiile absenței serviciului sanitar modern până în anul 1831, speranța de viață a locuitorilor a fost extrem de

---

¹ George Retegan, **Tehnici de înregistrare a populației Principatelor Române până la mijlocul secolului al XVIII-lea. Actul lui Constantin Movacordat din anul 1741**, în vol. **Din Istoria Statisticii Românești**, p. 173

² Al. Ștefulescu, **Istoria Târgu-Jiului**, Tipogr. N. D. Miloșescu, Târgu-Jiu, 1904, p. 76

³ **Ibidem**, p. 80

redușă datorită epidemiilor, provocate de alimentația deficitară, igiena precară, salubritatea aproape inexistentă și de superstițiile localnicilor în ceea ce privește practicile de însănătoșire.

Evoluția statisticii românești de la catagrafiile specifice perioadei regulamentare la etapa modernă a organizării statale a fost impusă, în primul rând de necesitatea oamenilor politici ai vremii de a dispune de un instrument eficace de cunoaștere, în toate problemele economice și în cele ale administrației publice¹. Primul recensământ general în Principatele Unite a fost organizat în 1859/1860 sub îndrumarea lui Ion Ionescu de la Brad în Moldova și Dionisie Pop Marțian în Țara Românească. Astfel, potrivit Analelor Statistice și Economice din ianuarie-martie 1860, Târgu-Jiul era populat de 2432 de locuitori, dintr-un total de 108.071 locuitori ai județului Gorj². De altfel, deși cifrele acestei prime recenzări au fost puse sub semnul întrebării datorită deficiențelor de înregistrare, orașul de pe Jiu a avut o evoluție extrem de modestă nu numai din punct de vedere demografic, dar și economic.

Proiectat inițial ca recensământ fiscal, recensământul general al populației din România, realizat în decembrie 1899, este considerat de către specialiști primul recensământ sistematic efectuat în scop exclusiv statistic³. Recensământul a fost organizat și executat integral de Serviciul Statisticii Generale condus de Leonida Colescu. Scopul acestuia a fost expus cât se poate de clar în „Afiptul” recensământului, editat de Serviciul Statisticii Generale și adus la cunoștința opiniei publice înainte de debutul vastei operațiuni de recenzare: „Să nu caute nimeni a se ascunde sau a se sustrage de la această

---

¹ dr. Gh. Stoica, **Începuturile statisticii oficiale românești**, în „Revista de statistică” nr. 1 / 1969, p. 34

² **Anale Statistice și Economice**, 1860, p 5; fond Primăria Târgu-Jiu, dos. nr 23/1859-1862, f 91

³ I. Alexandrescu, **op. cit.**, p. 25

catagrafie generală, să fie cu toții încredințați că ea se face numai în interesul public, pentru ca să știm câți sunt toți locuitorii țării și cum sunt ei împărțiți în fiecare comună.

Această lucrare este necesară și folositoare pentru că o cunoștință exactă de numărul populației înlesnește oricărui guvern sarcina ce îi este încredințată de a se îngriji de îmbunătățirea mijloacelor de trai”¹. Conform datelor oferite de recensământul din 1899, populația țării a crescut între anii 1859 – 1899 cu 2.091.842 persoane, cu 52 % într-un ritm anual de 1,32 %². Raportat la dimensiunile teritoriale ale României, coeficientul de creștere a fost considerat modest și atribuit atât creșterii naturale a populației (de 9 – 10 ‰ de locuitori), cât și imigrației (până la 1,32 %). Cu un număr de numai 6718 locuitori, Târgu-Jiului se plasa pe ultimul loc între cele 32 reședințe de județ. De altfel, această viață urbană extrem de modestă pe teritoriul Jiului de Sus a fost asociată în totalitate cu reședința sa, în absența oricărei alte comune urbane.

După starea civilă reflectată de „Foaia de Despoiare a populațiunii cu domiciliul obicinuit în comună”, necăsătoriții însumau 2600 bărbați și 1337 femei, căsătoriții 1133 bărbați și 958 femei, văduvi – 96 bărbați și 358 femei, divorțați – 29 bărbați și 83 femei³. Rata mică a divorțurilor reflectată atât de recensământul anterior amintit, dar și de registrele de stare civilă, reflectă mentalitățile specifice epocii, legate de menirea căsătoriei și în conformitate cu tradiția ortodoxă.

Deși rolul Bisericii după 1864 a fost redus la domeniul spiritual, prin laicizarea stării civile ca urmare a promulgării și aplicării Codului Civil, din corespondența între cler și reprezentanții administrației – prefect și primar, rezultă interesul pentru menținerea moralității populației, prin

---

¹ **Ibidem**, p. 16

² **I. Alexandrescu, op. cit.**, p. 27

³ Fond Primăria Târgu-Jiu, dos. Nr. 36/1899-1903, f. 39

condamnarea concubinajului, a căsătoriilor în perioada posturilor cu acceptul unor preoți, prohibirea căsătoriei între rude apropiate.

Alături de etnicii români, majoritari în întreg județul, conviețuiau români ardeleni – cetățeni ai Austro-Ungariei, austrieci, unguri, bulgari, macedoneni, sârbi, germani și nu în ultimul rând evreii. Fără a intra în detalii, registrele de căsătorii ne dezvăluie faptul că uneori căsătoriile depășeau barierele confesionale, fără a întâmpina opoziția părinților sau tutorilor. Așezarea geografică, în vecinătatea Transilvaniei, a facilitat așezarea unor familii de români sau unguri, antrenăți de cele mai multe ori în activități comerciale și manufacturiere.

Din păcate, în ceea ce privește instrucția, mulți locuitori au declarat în 1899 că „nu știu a scrie și a ceti” – 1877 bărbați și 1827 femei. Populația masculină știutoare de carte în număr de 2021 eclipsa din punct de vedere numeric populația feminină instruită – 909 femei. Gradul de instrucție este precizat și de registrele de căsătorie, în care viitorii soți confirmau sau infirmuau capacitatea de a semna actul de căsătorie.

Deși cercetarea fondurilor arhivistice păstrate în arhivele locale este într-o fază incipientă, se poate totuși contura o imagine asupra evoluției căsătoriei și familiei la cumpăna dintre cele două veacuri. Această imagine, deloc idilică, este dominată de un mod de viață dificil, de multe ori marcat de lipsuri, cu o rată a mortalității foarte ridicată și devansată totuși de un excedent de nașteri care epuizau biologic femeia. Interesul factorilor decizionali pentru urmărirea celor două fenomene- natalitatea și mortalitatea, dar și pentru gradul de fertilitate al femeii, s-a concretizat în includerea unei rubrici speciale privind numărul copiilor născuți și rămași în viață în momentul înregistrării ultimului născut. Indiferent de statutul social și profesional, de starea economică, ceea ce caracterizează familia din zona Jiului de

Sus este numărul mare de copii aduși pe lume, din care puțini rămân uneori în viață.

Comparativ cu acest spațiu românesc, istoricii francezi au demonstrat faptul că în Franța și în alte state ale Europei Occidentale atât rata mortalității, cât și rata natalității, au fost în continuă scădere până la Primul Război Mondial. Copii sau adulți, toți erau expuși unor boli ca tuberculoza, pneumonia, scarlatina, febra tifoidă, infecțiile digestive, sifilisul și paludismul, Documentele păstrate în fondul Primăriei Târgu-Jiu menționează necesitatea asanării bălților și curățirii șanțurilor care favorizau mai ales vara diferite epidemii, igienizarea abatoarelor și supravegherea permanentă a târgului de vite. Interesantă este în același timp maniera în care a fost reglementată și controlată prostituția, pentru a preveni degradarea morală a populației și răspândirea bolilor venerice.

Un nou recensământ al populației în Vechiul Regat organizat de Direcțiunea Statisticii Generale condusă de Leonida Colescu, a fost efectuat în 19 decembrie 1912, potrivit căruia numărul de locuitori din Târgu-Jiu a crescut la 9812, atât datorită sporului natural, cât și prin imigrație. Această nouă investigație statistică a fost precedată de recensământul clădirilor și al locuințelor pe parcursul a 15 zile, ale cărui rezultate au fost publicate în anul 1920.

Pentru sociologul și filosoful Dimitrie Gusti, președintele Institutului Social Român și președinte al Comisiei de Recensământ înființat în baza legii privitoare la recensământul general al populației din martie 1930, recensământul este „inventarul viu al fenomenelor sociale și al faptelor sociale dintr-un moment dat, în sânul unei națiuni” „o expresie prin cantitate, o primă expresie științifică, serioasă și pozitivă a societății, pe temelia căreia putem pe urmă să clădim orișice construcție științifică și politică”. În același studiu, pornind de la expresia ilustrului statistician Schlötzer pentru care statistica este istoria în repaus, după cum istoria este

statistica în mișcare, D. Gusti preciza că „recensământul este populația în repaus, după cum istoria este populația în mișcare”. Pentru studierea căsătoriei și a familiei în secolele XIX-XX, recensămintele populației alături de actele de stare civilă și registrele de mobilitate a populației își dovedesc din plin utilitatea.

ECATERINA TEODOROIU, SIMBOLUL EROISMULUI TÂRGUJIAN

Dorin Brozbă*

Sublocotenentul Ecaterina Teodoroiu, cunoscută în întreaga lume ca Eroină a poporului român, s-a născut la data de 14 ianuarie 1894 în Vădenii Târgu-Jiului și a trecut în neființă la 22 august 1917, la doar 23 de ani, în timp ce-și conducea plutonul de ostași într-un asalt decisiv asupra pozițiilor inamice de pe Dealul Secului. De aceea, în rândurile ce urmează vă voi prezenta ultimele zile din viața Cătălinei, exact așa cum au fost ele relatate de martorii oculari ai acelor momente istorice de neuitat când, într-un final victorios al Armatei, s-a întrupat România Mare, un vis realizat după mai bine de trei sute de ani, pornit de la Mihai Viteazul, în anul 1600.

În timpul acestor lupte crâncene, regele Ferdinand și regina Maria urmăreau avântul ostașilor alături de generalul Eremia Grigorescu la podul Cosmești, de peste Siret. Soldații s-au luptat minunat și după victoriile de la Oituz, Mărășești și Panciu, capul Oștirii trimise cuvânt de mulțumire și îmbărbătare ostașilor săi: **„Cu piepturile voastre ați ridicat un zid mai tare decât granitul. Voința voastră a pus stavilă**

---

* Este membru al Filialei Gorj a Societății de Științe Istorice din România din anul 2001. Autor al mai multor lucrări despre personalități ale Gorjului, publicist, s-a preocupat de reeditarea lucrării pr. I. Mălăescu, „Cătălina, eroina de la Jii”. Lansarea acesteia s-a făcut la 8 iunie 2010, în cadrul unei solemnități de care s-a ocupat personal, sub egida SSIR-Gorj, Consiliului Județean Gorj și a primăriei Târgu-Jiu. Studiul prezent nu conține referințe critice, fiind o prelucrare prezentată în simpozion a textului cărții.

potopului vrăjmaș! Cu mândrie mă uit la voi și vă aduc mulțumirile mele călduroase și recunoștința mea ofițerilor și trupei că v-ați purtat atât de bravi. Onoare acelora care și-au lăsat viața pentru apărarea patriei! Ne mai așteaptă noi lupte... Nu uitați că drumul la biruință duce într-o singură direcție: înainte!”

Cătălina citește cu însuflețire acest ordin soldaților săi. Mai mult, ea trăiește fiecare slovă, îi pătrunde înțelesul și nu se cutremură.

Generalul Broșteanu, comandantul diviziei, prevedea că vor fi lupte aprige, care ar fi putut răpune atâtea vieți. Gândul său se îndreaptă spre aceia care își făceau cu prisosință datoria și care trebuiau feriți măcar acum de focul ucigător al primelor zile de luptă.

O chemă pe Cătălina la dânsul și cu părintească grijă o sfătui să stea vreo câteva zile la ambulanță, până vor trece primele atacuri grele. Cu mintea rătăcită, Cătălina îl ascultă uimită. Cum să-și părăsească ea acum camarazii și pe soldații ei? De aceea se pregătise ea atâta, pentru aceasta tot avântul sufletului ei? S-o sfătuiască astfel, era ca și cum ar fi îndemnat-o să dezerteze! Nu, așa-ceva nu putea primi, nu putea face!

- Ei bine și dacă ți-aș ordona? o înfruntă generalul.

- Mă voi împușca eu însămi, domnule general!

O, da! Iată un răspuns vrednic de ea!

Generalul îi strânse mâna, îndemnând pe ceilalți comandanți s-o oprească de a intra pe front. Zadarnice fură toate stăruințele. Soldații înșiși aflaseră greutatea luptelor ce-i așteptau și începură s-o roage și ei să nu intre pe front, măcar câteva zile.

- Că noi suntem mulți și de s-or pierde dintre noi, tot nimica n-o fi, dar dumneavoastră sunteți una și de vă vom pierde, ce ne vom face noi?

Atunci, Cătălina le grăi domol:

- Viața mea? Dar ce preț are viața cuiva, dacă nu e închinată unui gând înalt, unui ideal sfânt? Gândul cel dumnezeiesc, căruia noi toți ne-am închinat, e acela de a face o patrie mare, puternică și fericită. De a săvârși pentru copiii și urmașii noștri o viață mai bună, de a le deschide un loc mai fericit sub soare. Pentru asta ne-am luptat, pentru asta ne-am pregătit și acum să dau îndărăt, să dezertez?

Și cum ei stăruiau neconțenit, ea a continuat:

- Țineți voi la mine cu adevărat? îi întrebă.

- Da! strigară toți cu însuflețire.

- Atunci nu mă sfătuiți să săvârșesc o faptă de care și mie și vouă ne va fi rușine mai târziu!

Regimentul luă dispozitivul de ocupare a liniei de luptă și începură să înainteze pe valea Zăbrăuciorului în sus, până pe dealul Secului, în niște vii.

Compania a VII-a intră în prima linie. În stânga, compania a V-a ținea legătura cu Divizia a XIII-a, iar în dreapta compania a II-a.

Se consolidează pozițiile în locuri cu totul neprielnice pentru compania a VII-a: un tăpșan deschis în față, o casă de pândar din mijlocul viei, în care era așezat un cuib de mitraliere, ce ținea sub foc toată ieșirea companiei.

După cea dintâi luare de contact cu inamicul, trebuia ca a doua zi să se împingă frontul vrăjmaș mai spre miazăzi, printr-un contraatac rapid și puternic. Începu pregătirea de luptă printr-o acțiune vijelioasă și sigură a artileriei. Cuibul de mitraliere fu spulberat, casa aprinsă ridică flăcări roșii și suluri de fum. Pământul fu frământat cu de-amănuntul de tunurile celor două oștiri. Se înserează. Soldații și ofițerii așteaptă cu înfrigurare clipa când trebuie să se năpustească afară din tranșee. În astfel de clipe, pentru oșteanul încercat orice simțământ de teamă încetează. Luptătorul singur simte o putere, o tărie nețarmurită în fața unei puteri nebiruite a lui Dumnezeu. Între el și Ziditorul de la început al tuturor

lucrurilor se statornicește o legătură divină și oșteanul poate șopti: „**Ție, Tată, îți încredințez sufletul meu!**”

Între aceste două suflete, plutește imaginea sfântă a Patriei, singura faptură adevărată pentru care oșteanul trăiește. Patria, națiunea lui trebuie să fie veșnică, precum veșnic este și Dumnezeu din ceruri. El, luptătorul, nu este decât trimisul cerului pentru săvârșirea sfintei taine, prin care Patria dobândește nemurirea!

Cătălina le simte pe toate acestea în sufletul său și buzele îi rostesc încă un cuvânt scump: Dreptatea! Chipurile din visul de pe malul Siretului îi stăruie în minte, îl vede pe Neculai cu un luceafăr pe piept, chemând-o.

O comandă scurtă și lanțul trăgătorilor sare peste taluzul tranșeei.

- Înainte, înainte! După mine, băieți! Nu vă lăsați! Sunteți cu mine! le strigă viteaza voluntară sublocotenent, dar în aceeași clipă un mănunchi de gloanțe îi străfulgeră pieptul, doborând-o la pământ.

Ostașii ei o văd, își dau seama că au pierdut-o, dar ei aleargă, luptă mereu, știind că aceasta a fost voința ei cea de pe urmă. O știu acolo, căzută cu fața spre dușmani, spre frontul pe care a năzuit că-l va înfrânge, spre a elibera pământul sfânt al patriei cotropite. O simt aproape de ei, încurajându-i și după moarte!

Seara, după potolirea luptei, brancardierii i-au cules trupul și l-au dus de pe front. Era o minunată noapte de august cu lună plină. Raze de lună jucau în jurul pletelor Cătălinei, iar chipul ei, mai frumos ca oricând, strălucea de o puternică lumină lăuntrică.

În spatele liniilor de luptă, câțiva ofițeri tineri, camarazi de glorie, au îngenuncheat lângă brancarda pe care zace trupul neînsuflețit al copilei și plâng pierderea neprețuitei camarade. Plutonul eroinei e scos de pe poziție și soldații cu puștile întoarse cu țevile spre pământ, rânduți pe două șiruri plâng,

însoțind trupul comandantei lor până la marginea păduricii de pe malul stâng al Zăbrăuciorului.

Batalionul de pioneri îi fac coșciugul din scânduri ce miroseau a rășină și-i așează trupul în încăperea mare a casei pădurarului.

Soldații plutonului său fac de strajă, priveghind pe fosta lor comandantă. Era așa de bună, atât de darnică, de duioasă și de vitează! Păstrează tăcere adâncă și macină gânduri cernite.

Sufletul Cătălinei descătușat de trup se ridică peste câmpurile de luptă, luminând prin noapte ca un sul de raze de lună. Trece pe deasupra tranșelor fraților săi, le mângâie frunțile obosite, le alină rănile dureroase, apoi pleacă plin de dor spre o casă micuță de pe Valea Jiului. Toți ai casei dorm. Mama zâmbește prin somn, căci o visează mireasă, cu maramă albă, lungă, cu flori de lămâiță pe cap. E atât de fericită, că întinde mâinile să-și prindă copila în brațe, s-o sărute. Dar arătarea din vis se șterge ca o nălucă și mama bătrână îngenunchează la icoană și o roagă pe Maica născătoare de Dumnezeu să-i dea un semn, un vis prin care să-i adeverească dacă scumpa ei Cătălina mai trăiește!

Sufletul fecioarei se învăluie de-o umbră și se ridică sus, dar o ajung din urmă trei surate.

- Cine sunteți voi? le întreabă Cătălina.

- Ursitoarele tale, am venit să te luăm între noi! Ștergeți de pe chip umbra mâhnirii, căci voia lui Dumnezeu s-a împlinit.

Și zburară toate patru prin ploaia razelor de lună mereu mai sus, spre scaunul judecății, spre raiul cel fericit al eroilor. Trompete de arhangheli cântă și miresmele grădinilor sfinte îmbălsămează văzduhul. E liniște și senin... Cătălina îngenunche în fața nemărginitului Dumnezeu:

- Dreptate pentru neamul meu! rostesc buzele ei.

- Ridică-te, copila mea, jertfa ta va da rod de preț!

Pe Valea Zăbrăuciorului, lângă casa pădurarului, pământul cald al țării primește trupul vitezei copile spre

veșnica odihnă. Două plutoane de soldați dau onorul, de față fiind generalul Broșteanu, comandantul diviziei, colonelul Pomponiu, comandantul regimentului, și cei doi frați ai Cătălinei, care luptau pe front: Eftimie și Andrei.

În fața sicriului stăteau toți cu capetele descoperite, lăsând să le șiroiască lacrimi din ochii grei de suferințe. Preotul cântă cele rânduite, pe când toți soldații și ofițerii plâng.

O plângeau pe camarada lor care a murit, plângeau potopiți de dorul ființelor dragi lăsate dincolo de hotarul focului vrăjmaș în sătucurile lor de pe malul Jiului, plângeau din pricină că se simțeau mai singuri, părăsiți în cele mai grele zile de către camarada cea inimoasă, care îi îmbărbătase și le ușurase toate poverile!

Când pionerii îi coborâră în pământ trupul, cele două plutoane sloboziră focuri de armă, cinstind ostășește pe aceea care s-a născut cu simțământ de ostaș, a luptat și a murit vitejește.

Colonelul citi în fața trupelor următorul ordin de zi: Astfel, Cătălina lui Vasile Toderoiu, din Vădenii Gorjului, începu viața cea veșnică.

Legendara ei viață, începută deîndată ce a luat în mână arma de oștean, spre a lupta pentru împlinirea visului de aur al neamului nostru, se desăvârșește, chipul ei stând luminos alături de cel al eroilor neamului. În fruntea coloanei celor 800 de mii de eroi căzuți jertfă pentru înfăptuirea marelui ideal național, pășește această țarancă a plaiurilor gorjene. Numele ei este pe buzele oricărui copil, povestea ei o spune și Jiul, și Oltul, și Siretul!

Pe malul Zăbrăuciorului, vântul întârzia adesea printre florile unui mormânt îngrijit de mâini nevinovate de copii și povestea minunea cea mare a împlinirii țării într-o patrie mare și tăinuia adânc asupra rosturilor unui neam de viteji. Și iată că, după câțiva ani de la așezarea noilor hotare veșnice ale neamului nostru, așa cum le-a visat din pruncie viteaza copilă,

țara recunoscătoare a venit ca să se închine și să sărbătorească pe aceea care a luptat, a sângerat și a murit pentru ea.

Trupul Cătălinei a fost dezgropat și ochii tuturor s-au uimit de minune: corpul neatins de putreziciune se păstrase întocmai ca atunci când căzuse în fața plutonului său.

Acesta este un semn al menirii divine, care a fost încredințată vitezei copile de la Jiu.

Coșciug nou și de preț, făcut din oțelul a două tunuri: unul românesc și altul german, turnat în arsenalul Armatei, a primit slăvitul ei trup, iar ostașii și flamurile oștirii s-au aplecat înaintea sa, în vreme ce fanfara militară intona rugăciunea.

Soldații Regimentului 50 Olt, sub comanda căpitanului în rezervă Gheorghe Rădulescu, acela care i-a fost comandant de companie pe front, au dat onorul și, pe afet de tun împodobit cu flori și drapele, au purtat rămășițele aceleia care a întruchipat în viață toată comoara de credințe și năzuințe a unui neam, spre plaiurile ei de naștere.

A mers întreg convoiul de pe Valea Zăbrăuciorului, pe drumuri de țară, până la Focșani. Toată oștirea în frunte cu generalul comandant al Diviziei, tot clerul, școlile și copiii i-au ieșit în întâmpinare.

Era zi de mijloc de vară, în 6 iunie 1921.

Alături de afet, mergea detașamentul de onoare cu drapelul regimentului glorios. Flori plouau din mâinile copiilor, așternând covor de petale înmiresmate aceleia care trăia acum în împărăția îngerilor. Femeile și bătrânii lăcrimau îngenunchind, oștenii cu puștile îndreptate cu țeava în jos își plecau cucernici capetele.

Peste noapte, coșciugul a fost așezat în capela militară a orașului și a fost păzit de ofițerii garnizoanei. Era cea din urmă noapte pe care o mai petrecea sub cerul plin de stele al Moldovei, în vecinătatea Zăbrăuciorului și a Siretului, care-I povesteau basme cu viteji năzdrăvani, ce răpuseseră balauri care scupau foc și moarte. Nu trecuse multă vreme de atunci,

cu toate acestea fuseseră atât de mari, atât de nemăsurate, că păreau o poveste.

A doua zi, cu același alai, coșciugul a fost dus la gară și așezat în vagon frumos împodobit cu verdeață, flori și drapele.

Un sobor de preoți făcu o rugăciune, apoi vagonul coborî spre mijlocul țării. În gări era adunată lume multă ca să cinstească pe copila vitează. La Râmnicu-Sărat, Buzău, Ploiești, preoții ridicară rugăciuni, iar comandantii oștirii și prefectii județelor vorbiră mulțimii despre pilduitoarele fapte ale Cătălinei. Pe câmp, țăranii părăseau lucrul lor și alergau lângă liniile trenului, îngenunchind cu smerenie.

În gara București, trenul a zăbovit mai mult. Frunzașii și dregătorii mari ai țării s-au strâns în jurul neprețuitului coșciug ostășesc, flori multe s-au scuturat deasupra-i, iar elevii școlii militare au defilat dând onorul tinerilor oșteni ai țării. Apoi trenul porni mai departe, spre plaiurile oltenești. Era ziua de 8 iunie 1921, zi în care Gorjul mai sărbătorea încă 100 de ani de la Revoluția lui Tudor Vladimirescu, celălalt eliberator de neam și țară.

Sus, mereu mai sus, pe albia Jiului, Cătălina făcea acum drumul încărcat de glorie și de iubirea unui neam, așa cum visase în copilărie, mergând în fruntea unei oștiri biruitoare.

Clopotele bisericilor sunau, țăranii gorjeni îngenuncheau, iar undele Jiului cântau năvalnice cântece de biruință și de mărire.

În Târgu-Jiu, a primit-o norodul, în frunte cu înalții dregători ai țării. A primit-o și iubita ei mamă, care culegea în năframă lacrimi de jale și de durere. Lumea îi dădea cinstire mare, dar bătrâna nu simțea decât durere, durere nemărginită pentru cel mai iubit copil pe care-l dăruise țării.

Trupul Cătălinei a fost purtat pe afet de tun, în mijlocul unei mulțimi care îngenunchea pioasă. A străbătut ulițele care i-au pârguit copilăria, pe unde ea pășise plină de dorul vieții și cu sufletul încărcat de năzuințe mari.

Camarazii cercetași gorjeni primeau iarăși în mijlocul lor pe inimoasa copilă vitează, care a știut și a putut ține vie făclia năzuințelor unui neam, în cele mai vajnice spulberări ale vremii.

Înaintează pe străzile dragi, Jiul începe a-i depăna poveștile de demult țesute cu firul de aur al celor din urmă ani, în oglinjoarele lui de apă nu mai curg lacrimile „înstrăinatului Ardeal”, ci scânteiază în soare mărgăritarele de bucurie ale fraților dezrobiți. Munții își încununează crestele cu raze de soare și stau mândri și drepți, părtași la această sărbătoare.

Oltenia toată prăznuiește pe doi din marii săi eroi, crainici de dreptate și de libertate.

În piața din fața Primăriei, acolo unde, în timpul luptei de la Podul de peste Jiu era o grămadă de cartușe pe care le-au cărat copii, fetele și femeile gorjene, ca să hrănească focul iute și ucigător al unui tineret vrednic de cinstire, convoiul s-a oprit și trupul Cătălinei a fost coborât în cripta de beton armat, făcută prin obolul tuturor acelora ce au răspuns la chemarea fostului ei comandant de companie. Deasupra, i s-a așezat placă de marmură, iar alături două tunuri, capturate de la germani, ca să străjuiască mormântul vitezei de la Jiu.

Trupul Cătălinei își găsea alinarea, era alături de cei dragi, în pământul sfânt al colțului de țară, care a hrănit-o și care i-a urzit în suflet beteala minunatelor fapte.

Așadar, iată, după aproape 95 de ani de la acele evenimente istorice înălțătoare, sublocotenentul Ecaterina Teodoroiu continuă să fie un exemplu de voință și de sacrificiu pentru milioane și milioane de oameni iubitori de libertate și de adevăr, constituind totodată și un simbol de netăgăduit al eroismului târgușian.

*   *
*
*
*

Vorbind la acest simpozion, nu pot să-mi reprim emoția, constatând prezența în fața mea a elevilor Colegiului Național, care poartă numele Eroinei, împreună cu dascălii lor de istorie. Sunt tineri, frumoși și li se citește pe chip lumina recunoștinței față de patronul spiritual al școlii lor. Iar eu, autorul acestei modeste intervenții, nu pot uita că mă număr printre fericiții absolvenți ai acestei prestigioase instituții de învățământ a țării. **„Vivat eroina, / vivat profesores, / Și cu toți elevii / din „Ecaterina...”**”

LIGA NAȚIONALĂ A FEMEILOR ROMÂNE – SUSTINĂTOAREA TRADIȚIILOR, ARTEI ȘI CULTURII GORJENEȘTI

prof. dr. Dorina Nichifor *

În peisajul politic deschis de Marea Unire din 1918, dominat de ideile democratice de inspirație occidentală, și-au făcut apariția în țara noastră numeroase și variate organizații și asociații,¹ printre care și Liga Națională a Femeilor Române. Înființată în 1921, Liga avea ca scop „**în primul rând, păstrarea vechii tradițiuni artistice a poporului și, îndeosebi, încurajarea industriei casnice a țărăncei**”².

Județul Gorj, greu încercat de război³, va parcurge, ca de altfel întreaga țară, după 1922, un proces de consolidare economică și stabilitate politică. În aceste condiții, preocupările elitei culturale și sociale, printre care se aflau și multe femei, se vor diversifica⁴, generând inițiative de valorificare și

---

* Membru în Biroul Executiv al Societății de Științe Istorice din România – Filiala Gorj, profesor istorie Școala Generală „Alexandru Ștefulescu” Târgu-Jiu.

¹ Petre Dan, **Asociații, cluburi, ligi societăți**, Edit. științifică și enciclopedică, București, 1983.

² Al. Tzigara Samurçaș, **Evaluarea scoarțelor olteneste**, Edit. Scrisul românesc, București, 1942, p.2

³ **Les sacrifices roumains pendant la guerre – Les victimes civiles**, Paris, 1919, p.50, 178-181, 226-227, 299-310; Jac Constantinescu, **Atrocități germane**, Tg.Jiu, 1919, p.31-56; V. Andrițoiu, **Din activitatea tribunalului militar german din Tg.Jiu în timpul primului război mondial**, în „Litua – studii și cercetări”, Tg.Jiu, 1982, p.207-215

⁴ În perioada anterioară războiului, singura organizație mai importantă în care femeile gorjene s-au distins a fost „Crucea Roșie”, secția Gorj, prezidată de Gabriela Muică, căreia i se alăturau în comitetul de conducere, Magdalena Mihail Săvoiu, Elena Jippa, Maria Frumușanu, Lucia Vasilescu,

afirmare pe plan național a disponibilităților și potențelor oamenilor acestor locuri.

Femei determinate de interese economice, sau din dorința de a ieși din anonim, femei din rândul intelectualității cu vederi democratice, progresiste, aveau să acționeze, în această perioadă, pe o paletă foarte diversă ca nuanțe de exprimare, putând influența într-un fel sau altul, mai mult sau mai puțin, cursul general de emancipare al femeii gorjene. Se continua un drum firesc instaurat în societatea românească încă din secolul al XIX-lea.¹

Interesant că pe la mijlocul perioadei interbelice, în 1936, numărul asociațiilor feministe de caritate de pe întinsul întregii țări ajunsese la 1101.²

Între femeile care s-au remarcat printr-o intensă activitate în slujba comunității gorjene, la loc de cinste se află Marea Doamnă a Gorjului, Arethia Tătărescu, soția renumitului om politic liberal.³ Născută Piteșteanu, într-o familie de oameni cu stare, dar rămasă orfană de mică, a studiat artele (îi plăcea pictura) la Conservatorul din Capitala Franței, de unde a revenit în 1916.

Refugiată pe Valea Tismanei, l-a cunoscut pe tânărul sublocotenent care îi va fi tovarăș de viață până la capăt. Se căsătorește la Craiova, în același an, după război stabilindu-și reședința oficială la Poiana-Rovinari.

Arethia Tătărescu a activat la București în calitate de comandant al Cohortei „Păstorul Bucur”, din care făcea parte

---

Areta Gr. Iunian și altele („Unirea Neamului”, Târgu-Jiu, An.II, nr.88, din 21 iunie 1915).

¹ Vezi, pe larg, Alin Ciupală, **Femeia în societatea românească în secolul al XIX-lea**, Edit. Meridiane, București, 2003

² Zenovie Cârlogea, Zoia Elena Deju, **Arethia Tătărescu. Marea Doamnă a Gorjului interbelic**, Edit. Măiastra, Târgu-Jiu, 2007, p. 23

³ Gheorghe Nichifor, **Gheorghe Tătărescu. 35 de ani de la moartea sa**, în „Liberalul”, an XLVII, nr. 11/69, din 19-25 martie 1992

și tânăra Ecaterina Teodoroiu, aflată la studii în capitala țării. Poate tocmai de aceea la ampla manifestare de la Târgu-Jiu, prilejuită de dezvelirea Mausoleului Ecaterinei Teodoroiu a luat cuvântul și o cercetașă, Jianu Valeria, elevă a Liceului „Regina Elisabeta” din Craiova. **„Cercetașele noastre – spune ea – au rugat pe doamna președintă a Ligii Naționale din Gorj să îngăduie ca cercetașele cohortelor care au subscris pentru ridicarea monumentului, să aducă de la mormântul Eroului Necunoscut flacăra care va aprinde astăzi candela vitezei noastre”**.¹

În acest context se înscrie constituirea Ligii Naționale a Femeilor Române din Gorj, în anul 1921, printr-un prim consiliu format din 19 femei din Târgu-Jiu și județ, **„toate având aceeași credință ca a dumneavoastră că niciun neam pe lume nu are atâta bogăție în datini, în cântece, în jocuri și port, cum are neamul nostru”**². Cele mai importante puncte din programul acesteia se refereau la **„conservarea artei naționale și dezvoltarea industriei casnice”**, îngrijirea monumentelor istorice și angrenarea femeilor în activități productive.³

În vederea îndeplinirii acestor deziderate, la Târgu-Jiu a fost înființat un atelier de țesătorie, care, prin perfecționarea modelelor de lucru, odată cu sporirea veniturilor, s-a transformat „într-un adevărat institut de artă ale cărei produse au fost apreciate și admirate în toată țara”⁴.

---

¹ „Gorjanul”, Târgu-Jiu, an XII, nr. 37, din 15-22 septembrie 1935; Ioan Mălăescu, Dorin Brozică, **Cătălina, eroina de la Jii**, ed. a II-a, Edit. BD. Media, Târgu-Jiu, 2010, p. 227

² Dorina Nichifor, **Din activitatea Ligii Naționale a Femeilor Române – Gorj**, în „Litua. Studii și cercetări”, vol. IV, 1988

³ **Liga națională a Femeilor, Secția Gorj, Dare de seamă asupra activității în anul 1928-1929**, Târgu-Jiu, 1929, p.3 (în continuare se va cita **Liga națională a Femeilor – Gorj**)

⁴ **Ibidem**, p. 4

La început atelierul funcționează într-o cameră modestă din incinta Poliției Târgu-Jiu, aflată aproximativ pe locul actualei Școli Gimnaziale „Alexandru Ștefulescu”. Erau angajate fete sărace de la orașe și sate, supravegheate din zi până în noapte de Arethia Tătărescu. Ea s-a ocupat nu numai de organizarea activității practice ci și de latura de concepție, păstrând, selectând și combinând elemente decorative și motive florale, toate specifice artei tradiționale gorjenești.¹

Atelierul dispunea, în anul 1929, de un număr de 65 de lucrătoare și de 15 gherghefuri mari², care realizau, în anul financiar 1928-1929, 70 de covoare cu o suprafață de 285 metri pătrați, în valoare de 538 883 lei³.

Timp de doi ani aici se inițiau, în tainele țesutului, tinere fete, care apoi se puteau încadra cu succes în orice loc din țară. Un mare număr din cele 500 de absolvente, până în 1929, desfășurau o rodnică activitate ca șefe de ateliere în diferite orașe, sau în satele lor, „ducând în toate colțurile județului, dragostea de arta cusutului și țesutului”⁴. Modelele lucrate în atelier se inspirau în linii și colorit numai din vechile tradiții și motive gorjenești și oltenești, constituind o puternică reacție împotriva influențelor străine și falselor concepții artistice⁵.

Preocuparea Ligii pentru conservarea artei naționale, s-a putut constata și cu prilejul concursului organizat la București în 1928 de către Societatea „Țesătorea”, condusă de Alexandrina Cantacuzino⁶, unde după examinarea a două sute de modele din toată țara, cel propus de Gorj a primit medalia de aur⁷.

---

¹ Zenovie Cărlugea, Zoia Elena Deju, **op. cit.**, p. 71-72

² **Liga națională a Femeilor – Gorj**, p.3

³ **Ibidem**, p. 8

⁴ **Ibidem**, p. 4

⁵ **Ibidem**, p.5

⁶ Al. Tzigara-Samurcaș, **op. cit.**, p. 2

⁷ **Liga națională a Femeilor – Gorj**, p. 6

Aceleași frumoase rezultate se obțin și la expoziția-târg d ela București, intitulată „Munca noastră românească”, din iunie 1934. Ideea a fost lansată de Arethia Tătărescu și Pia Alimănișteanu, panglica fiind tăiată de regele Carol al II-lea. Au atras atenția vizitatorilor bazarul de cusături și țesături naționale, hainele gorjenești, dar și casa lui Antonie Mogoș, lucrată în mărime naturală. A fost prezent și celebrul costum schileresc, prezentat de firma gorjeanului Pantelică P. Bărbulescu. Beneficiul rezultat a fost de 800 mii lei conform situației publicate de Ligă la 15 septembrie 1935,¹ iar președinta Arethia Tătărescu a primit din partea suveranului Ordinul „Meritul Cultural”, în grad de cavaler, clasa a II-a².

Atelierul de covoare a reprodus mai întâi vechile scoarțe oltenești, pentru ca lucrătoarele să se poată familiariza cu tehnica locală. Apoi, la sugestia Arethiei Tătărăscu, președinta Ligii, s-a pornit în 1936 la schimbarea structurii scoarțelor, impunându-se „o adaptare la arhitectura nouă mai simplă și cu încăperi mai reduse, în înălțime mai ales”³. Potrivit noii concepții s-au executat la început lăicere sau fășii înguste de covoare, „compuse prin mărirea unui șirag de flori luat de vechile izvoade, așezat între spații egale ale fondului de aceeași culoare”⁴. S-a adăugat și o variantă prin lărgirea spațiului între rândurile de flori sau printr-un buchet de flori în câmpul total liber al lăicerului⁵.

Spațiul de lucru nefiind corespunzător, Arethia Tătărescu se preocupă, cu susținerea Primăriei Târgu-Jiu, de ridicarea unui local propriu. Amplasamentul a fost asigurat de

---

¹ „Gorjanul”, an XII, nr. 37, din 15 -22 septembrie 1935

² **Idem**, an XI, nr. 27, din 5 iulie 1934

³ Al. Tzigara-Samurçaș, **Op. cit.**, p. 37-38

⁴ **Ibidem**, loc. cit.

⁵ **Ibidem**, loc. cit.

Primărie, iar execuția încredințată cunoscutului arhitect Iulius Doppelereiter.¹

O etapă nouă în evoluția țesăturilor Ligii o reprezintă „ocuparea spațiului, fără chenar, prin cunune sau mănunchiuri de flori presărate în rânduri paralele sau în diagonale”². Și aici s-a ajuns la o variantă ce constă în alternarea florilor cu păsări, care înviorează aspectul, sau animarea câmpului de o singură culoare, cu elemente florale străvechi, mai liber orânduite însă³.

Noua generație de covoare, executate la Tg - Jiu, au fost expuse mai întâi în Capitală la grădina Ateneului, apoi în străinătate la New-York sau Milano⁴. În anul 1938, s-au executat pentru saloanele de recepție și restaurantul pavilionului român, de la Expoziția din S.U.A., covoare având enormele dimensiuni de 18 x 24 metri. Succesul a fost așa de mare, încât cumpărătorii celor două piese au trebuit să fie stabiliți prin tragere la sorți⁵.

În anul 1940, cu ocazia „Lunii Bucureștilor”, asociațiile feminine conduse de Arethia Tătărescu au organizat în cadrul Muzeului Satului, o mare expoziție în care erau prezentate țesături țărănești, mașini de cusut și alte obiecte casnice.⁶

Una din preocupările majore ale Ligii a fost construirea unui local pentru Muzeul de etnografie și istorie din Gorj. Întemeiat la 16 iunie 1894 de către un comitet local,

---

¹ Ilarie Hinoveanu, **Un om, care a construit case – Doppelereiter**, în „Ramuri”, Craiova, an I, nr. 4, din noiembrie 1964

² Al. Tzigara-Samurcaș, **Op. cit.**, p. 37-38

³ **Ibidem**, loc. cit.

⁴ **Ibidem**, p. 38-40, X-XI

⁵ **Ibidem**, p. 39-40

⁶ „Gorjanul”, an XVII, nr. 19-20 și 21, din 26 mai și 6 iunie 1940

condus de neobositul istoric Alexandru Ștefulescu,¹ instituția retrăia după Marea Unire o nouă etapă de viață.

La 20 iunie 1925, Arethia Tătărăscu arăta, într-o cerere către primarul orașului Tg.Jiu, că la ultima ședință a Comitetului de conducere, pe care a prezidat-o, s-a luat inițiativa „**ca pentru păstrarea stilului arheologic românesc, să se construiască o culă după modelul celei de la Groșerea, care să servească ca local de expoziție al ligii..., cât și ca muzeu al Gorjului**”².

Lucrarea se estima că va costa circa un milion de lei, drept pentru care unele ministere și prefectura județului se anunțaseră că vor acorda ajutoare. Se solicita sprijin și primăriei, întrucât după încetarea activității Ligii, ea va fi cea care va prelua construcția³. Ajutorul se aprobă, după ce arhitectul A. Păunescu întocmește un referat care apreciază că locul ales este bun fiind „**o poziție artistică și cu o perspectivă foarte frumoasă înspre Jiu și munți**”⁴.

La 8 iunie 1925, o altă adresă, de această dată către Ministerul Lucrărilor Publice, solicita sprijin, aducându-se și argumente istorice în motivarea acțiunii, cum ar fi de pildă faptul că „drumul vechilor români pornea de la Dunăre și în traseul său urmărea Valea Jiului și Streiului până ajungea la Sarmisegetuza”, traseu pe care „erau semănată castru și cule pe care timpul le-a distrus”⁵. În aceeași zi, primarul C. Bălănescu cerea pentru această lucrare, Ministerului Domeniilor, 350 metri cubi de stejar din pădurea Bîlta⁶, iar la 24 iunie se aducea la cunoștință Ligii din partea Ministerului

---

¹ Gh. Nichifor, **Alexandru Ștefulescu – un destin în slujba istoriei**, Edit. Scrisul Românesc, Craiova, 2007, p. 118-137

² Arh. St. Tg.Jiu, fond primăria Tg.Jiu, dos. 46/1925, f. 2.

³ **Ibidem**, loc. cit.

⁴ **Ibidem**, loc. cit.

⁵ **Ibidem**, f. 1

⁶ **Ibidem**, f. 3

Industriei și Comerțului că s-a aprobat, a se vinde de către minele de cărbuni Lonea - Petroșani, 60000 bucăți de cărămidă¹.

Coordonarea lucrărilor a fost încredințată inginerului I. Doppelreiter, care la 10 septembrie și 30 decembrie 1925 primea unele sume de bani de la primăria orașului². Anul următor activitatea se intensifică în condițiile în care Liga primește un ajutor de 250 000 lei din partea Ministerului de Interne³ și de 40 000 lei de la Primăria Tg.Jiu⁴.

Odată terminată, clădirea de lângă digul Jiului este pusă la dispoziția Muzeului de istorie și etnografie, ale cărui colecții, grav prejudiciate de primul război mondial, se aflau într-o cameră a Liceului „Tudor Vladimirescu”⁵. În scrisoarea din 10 august 1926 adresată de Arethia Tătărăscu directorului liceului, profesorul Archir Iancu, se spunea: **„Domnule director, zilele trecute au fost terminate lucrările de construire a culei din Grădina publică, unde va fi instalat Muzeul Gorjului „Al. Ștefulescu”. Vă rugăm să binevoiți a ne preda obiectele, ce ne-ar interesa și care au mai rămas din acel muzeu, pentru a le putea expune și supune examinării și clasării ce se va face de către domnul Tzigara Samurcaș, inspectorul muzeelor țării, care va sosi în curând în orașul nostru. Inaugurarea muzeului va avea loc în ziua de 5 septembrie a. c.”**⁶.

Că efortul Ligii a fost încununat de succes, ne stau mărturie aprecierile elogioase ale vizitatorilor, din care reproducem pentru frumusețea ei una dintre ele: **„În atmosfera de**

---

¹ **Ibidem**, f. 4 - 5

² **Ibidem**, f. 9 - 12

³ **Ibidem**, dos. 40/1926, f. 1 - 2

⁴ **Ibidem**, f. 2

⁵ **Ibidem**, dos. 46/1925, f. 6 - 8

⁶ Octavian Ungureanu, **Liceul Tudor Vladimirescu din Tg.Jiu**, Tîrgu-Jiu, 1982, p. 115

taină și răcoare a acestui muzeu, îți trec pe sub ochi – la parter – o interesantă colecție de vestigii arheologice, găsite în diferite părți ale județului, un număr apreciabil de manuscrise și tipărituri religioase, icoane și alte obiecte sacre cum și o întregă cameră ocupată de zapise și hrisoave domnești în slavonește, unele inedite, toate, clasate și catalogate. La etaj vizitatorul poate admira bogata expoziție de covoare oltenești a Ligii, lucrate în atelierelor proprii (în corpul de clădiri al Școlii primare de băieți din Târgu-Jiu) iar ca răsplată binemeritată, la sfârșit din pridvorul culei, frumoasa vedere a Jiului, dealurile cu alesături de vii și pometuri dinspre apus și în fund spre nord, linia dantelată a munților profilându-și pe orizont vârfulurile cu peruci de nouri pudrați”¹.

Darea de seamă din 1929 a Ligii arăta că muzeul a fost și este în continuare cercetat cu mare interes de numeroși vizitatori din toate colțurile țării, drept pentru care se avea în vedere un proiect de reorganizare, cu scopul de a se valorifica și mai mult acest așezământ².

În septembrie 1934, moștenitorul tronului, Marele Voievod Mihai, a fost oaspetele Muzeului fiind întâmpinat de Arethia Tătărescu și de istoricul C. Nicolăescu-Plopșor, nepotul celebrului Dincă Schileru. Viitorul suveran s-a arătat cât se poate de interesat de prestigioasele colecții pe care le-a văzut și pentru care a primit explicații.³

O lucrare de dată recentă evidențiază vizita marchizului D’Ormesson, ambasadorul Franței la București, care a vizitat la 25 septembrie 1934 muzeul, unde au fost

---

¹ Gr. Gâță, **Ghidul Gorjului**, Editat de Liga Națională a Femeilor Române din Gorj, Craiova, f.a., p. 17-19

² **Liga națională a Femeilor – Gorj**, p. 6

³ „Gorjanul”, an XI, nr. 38 din 21 septembrie 1934

întâmpinați de prefectul Gorjului Em. Săvescu și de senatorul C. Bălănescu.¹

Liga Națională a Femeilor Române din Gorj a luat și alte inițiative valoroase pentru conservarea și îngrijirea unor monumente istorice de pe raza județului. Astfel, pentru că la Bumbăști-Jiu, castrul roman² era într-un grad de distrugere avansat, a inițiat măsuri pentru îngrădirea locului, angajarea unui paznic și începerea de săpături pentru cercetări arheologice³. Precizăm că terenul a fost achiziționat de la cetățenii din zonă contra cost.⁴ Eforturile în această direcție au fost elogiute de prof. Em. Mihăileanu, directorul Liceului Comercial Târgu-Jiu, la 13 septembrie 1936, cu prilejul acordării titlului de „Cetățean de onoare al orașului”, președintei Ligii, Arethia Tătărescu.⁵

La Baia de Fier a fost alcătuit un comitet de păstrare a Peșterii Muierilor sub președinția Arethiei Tătărescu, care a închis cu porți intrarea și a pus un paznic spre a preveni deteriorarea⁶. În 1929 C.S. Nicolaescu-Plopșor va relua cercetările, descoperind o serie de vestigii paleolitice⁷. În 1934, presa locală reliefa ideea că **„datorită sprijinului și îndemnului doamnei Arethia G. Tătărescu, prezidenta Ligei Naționale a Femeilor din Gorj, Institutul de arheologie olteană, a început o campanie de rodnice cercetări și săpături arheologice.”**⁸ La Baia de Fier, susține articolul **„s-a descoperit pentru prima oară urmele omului**

¹ Zenovie Cârlușea, Zoia Elena Deju, **op. cit.**, p. 100

² Vezi pe larg despre castru, Gh. Calotoiu, I. Mocioi, V. Marinoiu, **Mărturiile arheologice în Gorj**, Târgu-Jiu, 1987, p. 140 - 151

³ Gh. Gâță, **op. cit.**, p. 37

⁴ „Gorjanul”, an XI, nr. 45-46, din 18 noiembrie 1934

⁵ Zenovie Cârlușea, Zoia Elena Deju, **op. cit.**, p. 117

⁶ Gh. Gâță, **op. cit.**, p. 48

⁷ Pe larg despre Peștera Muierilor, în I. Nițulescu, **Baia de Fier**, Edit. Litera, București, 1972, p. 220 - 240

⁸ „Gorjanul”, an XI, nr. 34, din 23 august 1934

paleolitic, ce a trăit pe aici cu câteva zeci de mii de ani înaintea lui Hristos, în tovărășia marilor dihănii ca Ursul Peșterilor (*Ursus Spaeleus*), din ale cărui oase culese cu trudă, câțiva ani în șir, s-a montat un schelet întreg, care face mare cinste Muzeului Regional al Olteniei, de la Craiova”¹.

Este de menționat că Arethia Tătărescu și Liga au susținut o adevărată campanie de săpături și cercetări în tot județul, alături de neobositul și distinsul arheolog C. Nicolăescu-Plopșor. Sunt de amintit cercetările de la Baia de Fier, Polovragi, Runcu, Sohodol, Vaideeni, Broșteni, Poiana, Stănești, Vârț, Telești etc., unde s-au descoperit urme ale artei rupestre, vestigiile ale epocii de piatră, bronz, fier, precum și bogate urme ale civilizației geto-dace. Multe dintre acestea se află până în zilele noastre în colecțiile Muzeului de Istorie „Alexandru Ștefulescu” din Târgu-Jiu.²

În comuna Vladimir, locul de naștere al lui Tudor Vladimirescu, casa părintească a eroului a fost complet renovată organizându-se un muzeu și o bibliotecă, care conținea cărți, documente, stampe, gravuri, fotografii și obiecte contemporane aparținând fie lui Tudor, fie pandurilor săi³. Și în această situație Liga a achiziționat terenul și resturile locuinței lui C. Ursu, tatăl marelui pandur.⁴

De reținut că inițial ideea amenajării casei lui Tudor Vladimirescu a aparținut marelui istoric Nicolae Iorga, care în urmă cu mai mulți ani îi sugera acest lucru președintelui Ligii culturale Târgu-Jiu, dr. N. Hasnaș.⁵

---

¹ **Ibidem**

² Zenovie Cârлуgea, Zoia Elena Deju, **op. cit.**, p. 109

³ Gh. Gâță, **op. cit.**, p. 12, 51

⁴ „Gorjanul”, an XI, nr. 38, din 21 septembrie 1934

⁵ V. Andrișoiu, **Crestomația istoriei Gorjului**, Edit. Punct, Târgu-Jiu, 1998, p. 197

Numele Ligii este legat de monumentul Ecaterinei Teodoroiu aflat și în prezent în centrul municipiului Tg.Jiu. Pentru cinstirea memoriei „eroinei de la Jiu”, s-a hotărât, la 17 iulie 1921, să i se ridice un monument-statuie și, în același timp cu sărbătorirea centenarului revoluției clin anul 1821, să-i fie reînhumate în pământul natal osemintele¹. Ceremonia care a avut loc în orașul reședință de județ, s-a constituit într-un moment emoționant², dar monumentul nu a fost construit, astfel că „mormântul eroinei era încadrat într-un brâu circular de iarbă verde, mărunță și cu frumoase motive de flori”³.

În 1935, din inițiativa și cu mijloacele Ligii, sculptorița Milița Pătrașcu a ridicat monumentul, menit să eternizeze memoria Ecaterinei Teodoroiu⁴. A fost, așa cum ne mărturisesc izvoarele istorice, un moment comemorativ și artistic înălțător. Târgu-Jiul a fost pavozat pe întreg cuprinsul său cu materiale lucrate în atelierele Ligii. Au sosit în oraș oaspeți de seamă, între care: Regele Carol al II-lea, Gheorghe Tătărescu (președintele Consiliului de Miniștri), I. Inculeț (ministrul de Interne), Richard Franasovici (ministrul Comunicațiilor), dr. D. Costinescu (ministrul Sănătății), Victor Antonescu (ministrul Finanțelor), gen. Paul Angelescu (ministrul Apărării Naționale), N. Titulescu (ministrul de Externe) etc.

Regele a cunoscut-o cu acest prilej pe Ileana Toderoiu, mama Cătălinei, spunând între altele: „**Monumentul acesta, aici, pe plaiurile Gorjului, formează și încheie astăzi triumphiul credințelor noastre de război: Curtea de Argeș**

---

¹ N. Hasnaș, N. Andriescu, **În amintirea centenarului mișcării lui Tudor Vladimirescu. Album istoric, artistic și pitoresc al Gorjului**, Târgu-Jiu, 1921

² I. Mocioi, **Ecaterina Teodoroiu**, Edit. Scrisul românesc, Craiova, 1981, p. 118 - 121

³ Gh. Gâță, **op. cit.**, p. 22

⁴ **Ibidem**

– Mormântul suveranilor; București – Eroul Necunoscut; iar aici Mormântul unei eroine pe care o cunoașteți.”¹

Secretara Ligii, Maria Dumitrescu-Bumbești s-a adresat suveranului în cuvinte chibzuite, accentuând aportul acestei organizații și al cercetașilor din România la edificarea monumentului, amplasat într-un ținut încărcat de istorie și de tradiții. **„Ținutul acesta sărac și atât de vitreg pentru străduințele celor ce-i muncesc pământul – spune ea – a fost întotdeauna bogat în suflete oțelite și biruitoare în înfruntarea primejdiilor. Lipsa și luptele cu nevoia au fost școala în care s-au călit marile energii care s-au ridicat din acest colț al Olteniei noastre. Școala acestuia a format și sufletul Ecaterinei Teodoroiu.”²**

Cunoscut pe toate meridianele³, marele sculptor plecat de pe aceste meleaguri, Constantin Brâncuși, este contactat de Arethia Tătărăscu în 1934, pentru a executa la Târgu-Jiu mai multe monumente de artă⁴, după ce președinta Ligii făcuse aceeași propunere și Militei Pătrașcu⁵.

În 1937 puteau fi văzute în Târg-Jiu cele trei capodopere brâncușiene: „Masa tăcerii”, „Coloana fără sfârșit” și „Poarta sărutului”⁶. În octombrie, același an, Arethia Tătărăscu dona orașului, din partea Ligii Naționale a Femeilor Române - Gorj, „Coloana recunoștinței” și „Portalul de piatră”, municipalitatea aducând mulțumiri „pentru tot ajutorul

---

¹ „Gorjanul”, an XII, nr. 37, din 15-22 septembrie 1935

² **Ibidem**

³ I. Mocioi, **Estetica operei lui Constantin Brâncuși**, Edit. Scrisul românesc, Craiova, 1987, p. 165 - 201

⁴ P. Pandrea, **Brâncuși, Amintiri și exegeze**, București, 1967, p. 65

⁵ I. Mocioi, **Brâncuși: Ansamblul sculptural de la Târgu-Jiu**, Târgu-Jiu, 1971, p. 10

⁶ Idem, **Estetica operei lui Constantin Brâncuși**, p. 198

acordat acestui oraș și pentru toată acțiunea de bine ce ați săvârșit-o”¹.

În numele Ligii a luat cuvântul Elena Pârvulescu, directoarea Liceului de Fete „Ecaterina Teodoroiu”. Primarul Alexandru Ciocănescu, luând în primire monumentul a adus mulțumiri acestei instituții, cu deosebire Arethiei Tătărescu **„care și-a legat pe veșnicie numele de acest județ adoptiv al său”**.²

Cercetătorii Zenovie Cârlușea și Zoia Elena Deju publică în întregime textul pe care Arethia Tătărescu, în numele Ligii Naționale a Femeilor gorjane, donează Primăriei Târgu-Jiu operele brâncușiene. Aflăm cu acest prilej că se intenționau contribuții financiare la construirea străzii „Calea Eroilor”, precum și faptul că Liga **„a luat pe propria sa răspundere construirea Bisericii Sf. Apostoli”**³.

Liga a organizat, de asemenea, mari serbări culturale⁴ și a avut în vedere construirea unei „Case a gorjencelor”⁵, cu scopul de a contribui la emanciparea femeilor de pe aceste meleaguri.

Au fost editate o serie de publicații și lucrări, din care remarcăm „Ghidul Gorjului”, bogat ilustrat și cu dense informații⁶. Capitolul I, intitulat „Gorjul ieri”, face o prezentare istorică a județului, privind primele formațiuni politice, pitace de moșneni, invazii și vizite domnești, iar capitolul II, intitulat „Gorjul azi”, este o descriere interesantă a județului în perioada interbelică.

Organizația a beneficiat de aportul unui grup de femei cu mult spirit de inițiativă și cu autentică dragoste față de

---

¹ Idem, **Brâncuși: Ansamblul sculptural de la Târgu-Jiu**, p. 176

² „Gorjanul”, an XV, nr. 40, din 31 octombrie 1938

³ Zenovie Cârlușea, Zoia Elena Deju, **op. cit.**, p. 197

⁴ **Liga națională a Femeilor – Gorj**, p. 7

⁵ **Ibidem**

⁶ Gh. Gâță, **op. cit.**

valorile culturale ale acestor meleaguri, printre care se detașează activitatea energetică a Arethiei Tătărescu. În 1929, comitetul Ligii era format din Arethia Tătărescu, președintă, Maria Schileru și Amalia Caribolu vicepreședinte, Elena Cioculescu, casieră, Sabina Hasnaș, Sevasta Vasilescu, Elena Vasilescu, Maria Milicescu, Vatica Ivănoiu, Ecaterina Arhip, Magdalena Mihail, Ecaterina Costescu și Aurica Frumușanu, membre¹.

În timpul celui de-al Doilea Război Mondial și în anii următori, Arethia Tătărescu, președinta Ligii Naționale a Femeilor Române – Gorj a cumulat și funcția de președintă a Societății Naționale „Crucea Roșie” – Filiala Gorj, dedicându-se unor ample și susținute acțiuni de binefacere care se derulează în paralel cu cele organizate, tot ca președintă și la Societatea Ortodoxă a Femeilor Române.²

Ea este inițiatoarea constituirii, alături de autoritățile locale, a unui spital la Târgu-Jiu în care au fost îngrijiți militari răniți pe câmpul de luptă între anii 1941-1945, unitate pe care a condus-o personal.³

Se poate aprecia că activitatea desfășurată de Liga Națională a Femeilor Române din Gorj a jucat un rol important în viața județului, prin organizarea a numeroase acțiuni valoroase, pe linia conservării fondului istoric și cultural autohton. Realizările ei rămân până azi puncte de atracție ale Gorjului și vin să întărească încă o dată rolul femeii în istoria României.

Activitatea Ligii demonstrează faptul că de-a lungul secolelor, animate de nobilele sentimente ale dragostei de glie, femeile din țara noastră au dat dovadă de mult patriotism,

---

¹ **Liga națională a Femeilor – Gorj**, p. 2

² Zenovie Cârlușea, Zoia Elena Deju, **op. cit.**, p. 11

³ Dorina Nichifor, **Arethia Tătărescu... un nume care indiferent cine va scrie istoria Gorjului nu va putea fi eludat**, în „Gorjeanul”, an III, nr. 355-356, din 16-17 februarie 1991

situându-se la înălțimea momentelor importante pe care le-a trăit întregul popor român.

**CONTRIBUȚII LA CUNOAȘTEREA ACTIVITĂȚII
PREFECTULUI DE GORJ, ȘERBAN LEOVEANU,
ÎN ANII MONARHIEI AUTORITARE (1938-1940),
OGLINDITĂ ÎN PAGINILE PUBLICAȚIEI
„GORJANUL” DIN TÂRGU-JIU**

prof. Andrei Popete-Pătrașcu*

La 27 octombrie 1938, cu ocazia festivității de inaugurare a operelor brâncușiene de la Târgu-Jiu, în sala de recepții a prefecturii Gorj, colonelul Șerban Leoveanu era instalat ca prefect, în prezența rezidentului regal al Ținutului Olt, Dinu Simian.

Doljean de origine, acesta a absolvit Liceului Carol din Craiova, înscriindu-se la Școala Militară de Ofițeri de Infanterie din București, în anul 1910, pe care o absolvă cu rezultate foarte bune în anul 1912, când este avansat la gradul de sublocotenent și repartizat în funcția de comandant de pluton în Regimentul 26 Rovine cu garnizoana la Craiova. După primul an de activitate se dovedește a fi „un ofițer inteligent, ambițios, hotărât și cu reale posibilități de afirmare”.

La 1 octombrie 1915 este transferat „în interes de serviciu” la Reg. 66 Infanterie din Balș – Romanai, unde va fi avansat căpitan (la 1 august 1917), prin Înaltul Decret nr. 1264/1917.¹

Prin Ordinul Diviziei 11 Infanterie nr. 1181 va fi transferat la

---

* Membru în Biroul Filialei Gorj a Societății de Științe Istorice din România; profesor istorie Colegiul Național „Ecatarina Teodoroiu” Târgu-Jiu

¹ Zenovie Cârlegea, **Tudor Arghezi- un elogiul al Gorjului**, Edit. Măiastra, TârguJiu, 2010, p. 70

Reg. 58 Infanterie Târgu-Jiu, apoi la 12 noiembrie 1920 la Centrul de Recrutare Gorj, prin Ordin Zi nr. 228/1920.

Gorjean prin alianță, în urma căsătoriei cu Julietta Mihăilescu din Târgu-Jiu, Șerban Leoveanu este înaintat colonel prin Înaltul Decret nr. 2069/1 iunie 1938.

În timpul mandatului său de prefect al județului Gorj (27 octombrie 1938 – 12 august 1941), s-a preocupat de problemele social-edilitare și economice ale județului, învățământ sau înzestrarea armatei. A recomandat de la bun început colaboratorilor săi direcți: „muncă, cinste, ordine, dreptate, legalitate”.¹

Activitatea de prefect al județului Gorj i-a dat prilejul colonelului Leoveanu de a cunoaște în amănunt toate aspectele vieții sociale și economice, misiunile întreprinse de acesta fiind din cele mai benefice și salutare.²

În toamna lui 1939, a inițiat conferințele administrative, mobilizând Camera de Agricultură, Serviciul Social și alte autorități pentru „relansarea” agriculturii („mobilizarea agricolă”), constatând că producția de cânepă în Gorj este nesatisfăcătoare, ceea ce amenință mutarea topitoriei de la Vădeni”. Face, totodată, apel la ajutorarea familiilor concentraților. Dacă prima conferință fusese ținută cu „proprietarii rurali”, col. Șerban Leoveanu organizează, în sala teatrului comunal, o a doua conferință cu „proprietarii mari și mijlocii”, discutându-se aceleași probleme privind „Legea mobilizării agricole” și făcându-se aceleași îndemnuri „din partea prefectului de ajutorare a concentraților și familiilor acestora”.³

O atenție deosebită a acordat Serviciului sanitar județean, într-un moment când populația Gorjului se confrunta

---

¹ „Gorjanul”, XVI, 7, 21 februarie 1939, p. 2.

² Zenovie Cârlogea, **op. cit.**, p. 74

³ „Gorjanul”, XVI, 40, 26 oct. 1939, p. 5 și „Gorjanul”, XVI, 41, 5 nov. 1939, p. 5.

cu flagelul bolilor endemice, îndeosebi tuberculoza și infecțiile genitale. Împreună cu medicul primar al Gorjului a fost inițiată și pusă în aplicare **„o puternică ofensivă sanitară pentru combaterea acestor maladii care fac adevărate ravagii în special în mijlocul populației rurale”** (sifilisul, pelagra, tuberculoza etc.). S-au realizat echipe de medici și personal auxiliar care „își dau toată osteneala pentru atingerea scopului urmărit”: „Domnii Col. Leoveanu și dr. Tănăsescu merg aproape în fiecare sat, urmărind acțiunea și luând măsurile dictate de împrejurări.”¹

La Conferința agricolă de la Craiova, ținută în Palatul Rezidenței Regale a Ținutului Olt, în urma intervenției prefectului de Gorj, Șerban Leoveanu, județului i s-au acordat ajutoare importante, din partea Ministerului Agriculturii și Domeniilor, personal de către prof. Gh. Ionescu-Sișești. E vorba de un fond de dezvoltare agricolă de 200.000 lei, **„pentru procurarea de porumb familiilor nevoiașe ale concentrațiilor”**, dar și de aducerea tractoarelor din județele Dolj și Romanați pentru arăturile și lucrările agricole necesare.”²

Activitatea prolifică în domeniul administrației nu scapă opiniei publice, lucru ilustrat și de „Gorjanul”, care informează pe cititorii săi despre **„pentru munca ce o desfășoară zi de zi, în gospodărirea județului nostru.”**³

La Conferința administrativă de la Târgu-Jiu, desfășurată în Prezența Rezidentului Regal al Ținutului Olt, Dinu Simian (unde șefii de instituții au dat rapoarte asupra activității desfășurate, înfățișând și nevoile viitoare ale serviciilor respective), prefectul județului, col. Leoveanu, arată

---

¹ „Ofensiva sanitară în Gorj”, în „Gorjanul”, XV, 18, 19 mai 1939, p. 2.

² „Conferința agricolă de la Craiova”, în „Gorjanul”, XVII, nr. 9, 9 martie 1940, p. 2.

³ „Conferința administrativă”, în „Gorjanul”, an XVII, 10-11, 16-23 martie 1940, p. 2.

că „Gorjul, fiind un județ de munte sărac – are nevoi mai multe ca alte județe”, niciodată putându-se acoperi trebuințele sale „**chiar cele absolut stricte, cu bugetul propriu**”. Subvențiile acordate nu au acoperit pe deplin nevoile, de la 1935 încoace. De aceea solicită ajutoare consistente pentru susținerea, dezvoltarea învățământului și ridicarea de biserici („pentru terminarea școalelor și bisericilor începute”), pentru aplicarea legii privind „mobilizarea agricolă” (producția cerealică, pomicolă și legumicolă), pentru asistența socială (pentru familiile concentraților și cele „4000 familii nevoiașe”), pentru asistența sanitară (14 dispensare), înregistrându-se 2500 de cazuri flagelul tuberculozei făcând ravagii –).

Rezidentul Regal al ținutului Olt, cunoscând bine realizările Gorjului și cu prilejul altor vizite, a apreciat sinceritatea și adevărul crud al realităților relatate, calificându-l pe Col. Leoveanu „un admirabil gospodar”.¹

Dar colonelul Leoveanu s-a dovedit intransigent în urma unor constatări repetate, este exemplul inspecțiilor la „lucrările liniei ferate, aflată în construcție, de pe defileul Jiului”, unde s-a constatat că negustorii vând, fără autorizație, băuturi spirtoase, pâine lipsă la gramaj și tot felul de mărfuri „cu cântar și greutateți neverificate” (prăvălia lui Gh. Ulmet de la Sadu, brutăria lui Alexandru Bușe, la cantina Bulugea, salarii neplătite muncitorilor chemați la concentrare etc.) – ceea ce s-a soldat cu întocmirea unor dosare penale și confiscarea mărfurilor.²

La 29 octombrie 1939 are loc vizita ministrului Victor Slăvescu în Gorj, delegația fiind întâmpinată în gara Târgu-Jiu de prefectul Șerban Leoveanu, care împreună cu cei veniți pleacă imediat cu mașinile la Bumbesti-Jiu „inspectând

---

¹ „Gorjanul”, 12, 31 martie 1940, p. 3.

² „Tristele constatări, făcute de Col. Leoveanu, prefectul județului, la lucrările de pe Valea Jiului”, în „Gorjanul”, XVI, 34-35, 15 septembrie 1939, p. 4.

lucrările coloniei militare din acea localitate”, deplasându-se apoi „pe Valea Sadului, unde, de asemenea, au inspectat cu de-amănuntul lucrările militare în curs de construcție, vizitând fiecare clădire în parte pe toată valea, deși ploua de parcă-ar turna cu găleata.”¹ Înapoiți la Târgu-Jiu, s-a vizitat aici șantierul Atelierului de confecții militare de lângă liceul comercial.²

În ceea ce privește viața bisericească și întreținerea lăcașurilor de cult, Șerban Leoveanu insistă pe lângă rezidentul regal Dinu Simian, în vizita făcută de acesta în Gorj la 2 mai 1939, să acorde un ajutor de 30.000 lei corului religios din Târgu-Jiu, condus de diaconul-profesor Ion Popescu, iar pentru mănăstirea Tismana un ajutor de 100.000 lei.³

Prezent la instalarea de către Episcopia Râmnicului a noilor protoierei de Gorj, preoții Victor Dobrescu și Aristide Geamănu, col. Leoveanu a afirmat: „**În aceste vremuri de redresare națională și morală, rolul preotului este covârșitor. Trăim vremuri grele și nu se știe dacă cerul țării noastre nu va fi și mai înnourat. Stăruiiți și sădiți în suflete credința desăvârșiți în Dumnezeu și în destinul neamului – singurele pavăze la adăpostul cărora putem învinge orice greutate. În calitate de conducător al județului, vă asigur de tot concursul meu, rugând pe Dumnezeu să vă îndrumeze pașii pe căile bune și să vă ajute în greaua misiune ce vi s-a încredințat.**”⁴

În vara lui 1939 va fi organizată Mitropolia Olteniei „înființată după dorința M-S. Regelui Carol II, având drept catedrală Biserica Sf. Dumitru” , iar ca sufragane două eparhii:

---

¹ „Vizita d-lui Ministru Victor Slăvescu în Gorj”, în „Gorjanul”, an. XVI, nr. 41, 5 noiembrie 1939, p. 1

² Zenovie Cârlogea, **op. cit.**, p. 77

³ „D. Rezident Regal Dinu Simian a inspectat județul nostru”, în „Gorjanul”, XVI, nr. 17, 10 mai 1939, p. 3.

⁴ „Gorjanul”, XVI, nr. 26, 10 iunie 1939, p. 5.

Episcopia de Argeș care se întrecește și cu județul Vâlcea, purtând de numirea de Episcopia de Argeș-Vâlcea, și Episcopia de Caransebeș, care va fi mutată la Timișoara și se va numi Episcopia de Timișoara-Caransebeș.¹

La 12 mai 1940, Î.P.S.S. Nifon al Olteniei, Râmnicului și Severinului face prima vizită canonică în Gorj, fiind întâmpinat la hotarul Gorjului de prefectul col. Șerban Leoveanu „arătând fericirea pe care populația județului nostru o simte în această zi, când cel dintâi mitropolit al Olteniei calcă pe pământul eroicului județ de la poalele Parângului.” Înaltul oaspete a fost primit la Târgu-Jiu cu multă căldură și simpatie, pretutindeni fiind însoțit de prefectul col. Leoveanu, care a reamintit prețuirea de care se bucură înaltul ierarh din partea Suveranului și a „marelui naționalist și savant, fala neamului nostru pe tărâm cultural și istoric, dl. Prof. N. Iorga, adânc cunoscător al bisericei și puterei credinței strămoșești.”²

Într-o scrisoare adresată Prefectului Leoveanu, ÎPS Nifon mulțumește pentru „primirea princiară, ce Dvs. și inimosul popor gorjean mi-ați făcut cu prilejul vizitei noastre în ziua de 12 cor.”, menționând totodată „frumoasa Domniei Voastre activități filantropice”. În acest sens, înaltul ierarh trimite suma de 5.000 lei „spre a fi folosită cum veți crede de cuviință întru ajutorarea celor nevoiași”.³

Pioșenia col. Leoveanu îl recomandă pe acesta ca membru în consiliul epitropial al parohiei „Sf. Treime”, aducându-și o importantă contribuție la unele lucrări de refacere și întreținere a lăcașului de cult (familia Leoveanu contribuise, în fruntea unei liste de subscripție, și pentru

---

¹ Zenovie Cârlegea, **op. cit.**, p. 79

² „Gorjanul”, XVII, 19-20, 26 mai 1940, 12 pag.

³ „Gorjanul”, XVII, 19-20, 26 mai 1940, p. 11.

Biserica „Sf. Nicolae”¹). E vorba aici și de o contribuție în bani pe care Lagărul de internați politici din Târgu-Jiu o aduce Bisericii „Sf. Treime”.²

Biserica „sf. Treime” mai fusese supusă unor lucrări de refacere în 1936, după planurile aceluiași arhitect Iulius Doppelreiter, ajutor de primar, care și-a oferit gratuit serviciile, făcând planurile și supraveghind lucrările, ba chiar „a finanțat personal toată lucrarea”.³

Nici învățământul nu a fost uitat de neobositul prefect gorjean. Pentru aceasta suntem obligați să facem o incursiune în starea acestuia înainte de instaurarea monarhiei autoritare. Astfle, în 1933, funcționau în Gorj, 253 de școli primare - cu un număr de 20.624 elevi, iar la cursul supraprimar 11.837 elevi, - 5 școli urbane și 248 rurale. Prin comparație, în 1939, **„mulțumită inițiativei d-lui colonel Leoveanu, prefectul județului, aproape în toate școlile au funcționat cantine școlare, unde și-au găsit un pahar de lapte sau ceai, ori o mâncare nutritivă, copiii lipsiți de mijloace.”**⁴

„Prefectul vremurilor noi” vizita, în iunie 1939, însoțit de primarul orașului Titu Staicu și de Miron Constantinescu, directorul Căminului cultural județean, localitățile Tg. Cărbunești și Cerātu de Pojogeni, „în vederea unei opere de sistematizare și înfrumusețare a satelor, - începută în județul nostru”. S-au vizitat gimnaziul industrial de băieți **„așezat într-o poziție pitorească și atât de necesar**

---

¹ „D-na Julieta Col. Leoveanu și Col. Șerban Leoveanu” donează, în primăvara anului 1945, câte 10.000 lei pentru Biserica „Sf. Nicolae” din Tg.-Jiu, aflându-se, astfel, în capul unei liste de subscripție. – „Gorjanul”, XXII, 12-13, 8-16 aprilie 1945, p. 5.

² Zenovie Cărlugea, **op. cit.**, p. 80

³ E. Noriașu, „Redeschiderea Bisericii Sf. Treime din Târgu-Jiu”, în „Gorjanul”, an XIII, nr. 38, 9 octombrie 1936, p. 4.

⁴ „Din nevoile Școlii Gorjene. De vorbă cu d. Revizor școlar C.V. Cătuș”, în „Gorjanul”, an. XVI, nr. 17, 10 mai 1939, p. 4, col. 2.

regiunii, - dar neterminat de 12 ani, - școala primară, atelierile, muzeul, farmacia, grădinile școalelor cu culturi în plină dezvoltare, pepiniera de pomi...”¹

Un moment semnificativ care ilustrează prezența permanentă a prefectului în toate acțiunile, organizate de toate segmentele populației Târgujiene, îl reprezintă 8 iunie 1939, „Ziua Tineretului și Restaurației”², când s-a aflat alături de tineretul școlar manifestarea sfârșindu-se seara, printr-o „retragere cu torțe, pe străzile centrale ale orașului”.³

O atenție deosebită a acordat colonelul Șerban Leoveanu înzestrării armatei și ajutorării, în condiții de mobilizare și război, a soldaților aflați „pe zonă”. Astfel, în mai 1939, prefectul Leoveanu – deschizând o listă de subscripție – face „un călduros apel la toate instituțiile, la organizațiile de funcționari publici și particulari, pensionari, comercianți, meseriași etc. din oraș și din județ, rugându-i să contribuie cu salariul pe o zi, sau cu sumele ce vor crede de cuviință, pentru mărețul și patrioticul scop urmărit de guvern, al înzestrării scumpei noastre oștiri”. Apelul prefectului Leoveanu găsește „o primire mai mult decât înțelegătoare, toată suflarea gorjencească dând obolul cu mărinimie pentru asigurarea liniștei și paza hotarelor țării.”⁴

În ziua de 5 noiembrie 1939, col. Leoveanu, prefectul județului, a convocat în cabinetul său pe toți șefii instituțiilor publice din Târgu-Jiu, spre a constitui comitetul județean de ajutorare a concentraților, familiilor acestora și populației sărace din oraș și județ. În cuvântul de expunere a situației

¹ Ion Prisăcariu, „Prefectul vremurilor noi”, în „Gorjanul”, an XVI, nr. 26, 10 iunie 1939, p. 3.

² „Gorjanul”, XVI, 21-22, 8-15 iunie 1939, p. 3.

³ Zenovie Cărlugea, **op. cit.**, p. 82

⁴ „Apelul Prefecturii de Gorj pentru înzestrarea oștirii”, în „Gorjanul”, an. XV, nr. 18, 19 mai 1939, p. 1.

generale, amintește **„amintește că din Gorj a pornit prima inițiativă – în primăvara aceasta – când s-au strâns de la inimile caritabile mari cantități de ouă, cozonaci, tutun, țigări etc., care s-au trimis pe zonă gorjenilor ce păzesc granițele țării, procurându-le cea mai mare bucurie de sărbătorile Învierii Domnului. Gestul patriotic și creștinesc al gorjenilor nu numai că a fost lăudat de întreaga presă de la noi și chiar de peste hotare, - dar a fost inițiat și de alte județe, care, dând pildă Gorjul, au pornit la rându-le să colecteze ofrande și să trimită ostașilor lor.”**¹

La 28 octombrie 1939, membrii comitetului pentru ridicarea unui „monument în Târgu-Jiu, întru cinstirea eroismului gorjenesc” s-au întâlnit în cabinetul prefectului Șerban Leoveanu, președintele comitetului înființat mai de mult, analizând **„mersul lucrărilor monumentului a cărui execuție este încredințată renumitului sculptor Al. Severin.”**² Din pricina evenimentelor survenite, executarea monumentului la Uzinele Malaxa întârzie, **„totuși (...) va fi gata în timpul iernii, iar în primăvară va fi mutat pe soclul ce se construiește din piatră de Dobrița, în fața regimentului de Artilerie, la ieșirea din parcul Eroilor”**. N-a fost să fie, însă.³

De ziua Înălțării Domnului din anul 1939, prefectul Leoveanu participă la dezvelirea Monumentului Eroilor din Novaci, operă a sculptorului I. Mățăoanu. Cu acest prilej a mulțumit locuitorilor pentru înălțarea acestui „falnic monument” care proslăvește memoria celor plecați să-i apere, în urmă cu 23 de ani, „să-și dăruie viața pentru apărarea gliei strămoșești”, dintre care mulți nu s-au mai întors. **„Onoare**

---

¹ „Opera de asistență socială”, în „Gorjanul”, XVI, 42-43, 10-17 nov. 1939, p. 5.

² Zenovie Cârlușea, **op. cit.**, p. 85

³ „Pentru cinstirea eroismului gorjenesc”, în „Gorjanul”, XVI, 41, 5 nov. 1939, p. 2.

jertfei lor! – spune el – Onoare celor ce au știut să-i proslăvească! Jertfa lor să ne fie pildă, mai ales azi când nori negri încearcă să întunece seninul cerului și să ne ridicăm cugetele la înălțimea sublimă a lor jertfe.”¹

Cu prilejul sărbătoririi Sfintele Paști în anul 1940, colonelul Leoveanu a primit „**mișcătoare scrisori de mulțumire de la regimentele cărora li s-au expediat daruri cu prilejul sfintelor sărbători**”. E vorba de Regimentul 18 Dorobanți P.A., Regimentul 18 Dorobanți P.S., Regimentul 74 Infanterie, Regimentul 68 Artilerie, Regimentul 36 Artilerie P.S.²

Într-un articol intitulat simbolic „**Recunoștința ostașilor concentrați față de binefăcătorii lor**”, citim, - în răspunsul de mulțumire adresat prefectului Șerban Leoveanu dar și ziarului „Gorjanul”, - **gratitudinea și via recunoștință exprimată de col. Teodor Graur, comandantul Reg. 36 Artilerie, în numele ostașilor, față de „darurile ce Dv. ați binevoit să ne faceți, din inimoasa ofrandă a populației județului Gorj și orașului Târgu-Jiu”.**³

Încheiem aceste rânduri cu emoționanta mărturisire a col. Șerban Leoveanu la transmiterea prerogativelor de prefect în data de 10 august 1940: „**Am fost chemat la conducerea județului acum un an și 10 luni, dintr-o demnitate care constituia pentru mine apogeul carierei. Mi-am împărțit astfel sufletul în două părți. Și am căutat să muncesc fără răgaz, să-mi fac datoria întregă așa cum am fost învățat în cariera ostășească. Ce am realizat se cunoaște. Vremurile au fost cu totul potrivnice unor înfăptuiri mai mari, dar am**

¹ „Gorjanul”, XVI, 19-20, 25-31 mai 1939, p. 3.

² „Gorjanul”, XVII, 17, 9 mai 1940, p. 5.

³ „Pentru ostașii concentrați”, în: „Gorjanul”, an. XVII, nr. 4, 24-31 ianuarie 1940, p. 6.

mulțumirea a ști că am făcut tot ce omenesc a fost cu puțință, pentru promovarea intereselor gorjene.”¹

Predarea funcției de către neobositul și harnicul militar din Târgu-Jiu se făcea în condițiile grele ale verii anului 1940. În iunie deja România pierduse Basarabia, nordul Bucovinei și Ținutul Herța. Se făceau pregătiri febrile pentru a determina țara noastră să cedeze și alte teritorii. Carol al II-lea, nu mai stăpânea situația, „nori negrii” abătându-se asupra românilor, cum spunea Nicolae Iorga.

Cu sentimentul datoriei împlinite, col. Șerban Leoveanu se întorcea la cariera pentru care se pregătise. Acolo era nevoie de el mai mult ca oricând.

---

¹ Zenovie Cârlogea, **op. cit.**, p. 93-94

DESTINE SFĂRÂMATE: OCTAVIAN VULPE, GRIGORE LUPESCU, ION ROȘCA

prof. dr. Gheorghe Gorun*

I. Istoria a fost definită și ca „știință a nefericirii oamenilor”.¹ Definiția se potrivește cel mai bine istoriei, istoriilor secolului XX, cunoscut și ca veac al totalitarismelor. Dacă ororile nazismului au fost dezvăluite și condamnate, cele ale comunismului sunt, încă, învăluite în tăcere. Dimensiunea ideologică a crimelor naziste a fost însușită de Tribunalul de la Nurenberg. Calificarea dată acelor crime se potrivește în totalitate și celor comuniste.² Oficial, România a condamnat comunismul și l-a calificat „ilegitim și criminal”.³ Acest lăudabil demers nu poate suplini/înlocui căutarea adevărului/adevărurilor de către istoricul imediatist. Până în 1990, la noi era cunoscut un singur “adevăr”. Cel oficial, al puterii comuniste. Acest „adevăr” îi considera pe cei care respingeau regimul comunist, bandiți, dușmani, bolnavi psihic, huligani ș.a.m.d. Prăbușirea regimului comunist aduce societatea românească în fața a două adevăruri: cel al victimelor comunismului și cel al actorilor comunismului. Ambele se fundamentează pe memoria celor care le prezintă. Marii beneficiari (sunt și excepții) ai totalitarismului comunist

---

* Profesor istorie și director al Colegiului Național „Spiru Haret” din Târgu-Jiu; deputat în Parlamentul României în legislatura 1992-1996.

¹ Raymond Queneau, **Une histoire modele**; apud Stephane Courtois (coord.), **Cartea neagră a comunismului**, Humanitas, 1998, p.9.

² St. Courtois, **Cartea neagră a comunismului**, p.13

³ A se vedea: **Comisia prezidențială pentru analiza dictaturii comuniste din Romania, Raport final**, Humanitas, București, f.a.

vor prezenta a doua jumătate a secolului trecut ca pe o perioadă a „marilor realizări ale poporului român sub conducerea partidului comunist.” Ei nu vor accepta decât în treacăt că „s-au făcut și unele greșeli”. Vor accepta exact ce acceptau actorii puterii la schimbarea gărzii conducătoare. Din acest punct de vedere este notorie atitudinea lui N. Ceaușescu față de Gheorghe Gheorghiu Dej, ca și atitudinea lui Ion Iliescu față de N. Ceaușescu („Ceaușescu a întinat idealurile nobile ale socialismului”). Acest „adevăr” indus printr-o violentă propagandă de convertire a omului nou, subzistă, din păcate, la aproape două decenii de la căderea comunismului, în special sub forma nostalgiei. Pentru că memoria acelor oameni a fost totalmente prelucrată de către partidul comunist ajungându-se la transformarea memoriei grupurilor privilegiate în memoria colectivă și oficială.¹

În opoziție cu adevărul ideologizat, ideologizant și mancurtizant își face cu greutate loc adevărul victimelor sistemului totalitar. Adevăr păstrat în memoria lor dar și a altora. De memoria participanților la rezistență și de memoria martorilor are nevoie cercetătorul care se ocupă de istoria comunismului românesc. Se realizează o convergență între munca istoricului și munca memoriei.²

Apelul la memorie, la cei care au trăit calvarul comunismului, este determinant pentru istoria noastră contemporană. Această îngemănare este cu atât mai necesară cu cât o caracteristică principală a regimurilor comuniste a fost controlul absolut al istoriei, acceptarea aceluia discurs istoric care coincidea cu ideologia partidului comunist și justifica puterea totalitară.³ Acest tip de istorie contrazice realitatea și de aceea istoria imediată, ca și cea contemporană, a fost

---

¹ St. Courtois, **Conferință ținută la sediul Fundației Academia Civică din București**, apud Memoria, nr. 44-45/2003, p.16

² Ibidem

³ Ibidem, p.21

aproape distrusă de regimurile comuniste. Distrugerea de către regimurile comuniste a cercetării de istorie contemporană și punerea acestor cercetări sub controlul ideologiei și puterii politice este cea mai importantă problemă cu care se confruntă știința istorică din România și celelalte țări foste comuniste. Reușita procesului de decomunizare depinde în mare parte de restabilirea unui discurs istoric autentic¹ asupra ultimilor 50-60 de ani din istoria noastră.

II. Mă voi ocupa în cele ce urmează de un capitol sensibil și controversat al istoriei noastre imediate: rezistența anticomunistă a intelectualilor gorjeni. Cercetarea este circumscrisă istoriei orale iar subiectul aparține istoriei imediate. Sunt călăuzit în demersul meu de spusele istoricului Fernand Brandel care consideră că “istoria evenimentială” tradițională și “istoria nouă” nu sunt opuse în mod radical una alteia.² Mă voi folosi în demersul meu de mărturiile acestor oameni aflate în manuscrise, de memorii, de relatările celor care i-au cunoscut și/sau de interviurile cu cei pe care i-am găsit în viață. Fr. Furet consideră că „istoria este fiica povestirii” iar a povesti „înseamnă a spune ce s-a întâmplat: cuiva, unui individ sau unei țări.” Povestirile “actorilor” mei sunt legate de o perioadă cruntă a istoriei țării noastre. Cei mai mulți eroi ai povestirilor au fost educați înainte de instaurarea dictaturii comuniste. De aceea ei nu-și puteau imagina că opinia liber exprimată este un delict și te poate duce în pușcăriile comuniste. Ei sunt o mică parte a istoriei – realitate ce se opune istoriei - discurs³ specifică perioadei comuniste, istorie-discurs extrem de fluctuantă și mitologizată. Memoriile, mărturiile lor sau ale urmașilor sunt părți ale istoriei trăite, istorie care conectează evenimentele trecutului, realitatea

---

¹ Ibidem, p.22

² **O lecție de istorie cu F. Brandel**, Ed. Corint, 2002, p.9.

³ Al. Zub, **Orizont închis, Istoriografia română sub dictatură**, p.109.

trecutului cu percepția individuală și colectivă.¹ Percepțiile despre trecut sunt fapte, în sens istoric, asemenea evenimentului istoric. De aceea istoria trăită este o formă de istorie în istorie.²

Cunoașterea cât mai exactă a istoriei comunismului depinde hotărâtor de abordarea problematicii pe principiul multiperspectivismului, întrucât cunoașterea unei realități nu se poate reduce la luarea în considerare doar a unui punct de vedere a unei singure perspective.³ Nu există nici o îndoială că fără mărturisirile, mărturiile și relatările celor care au trăit istoria cruntă a anilor 1945-1989 nu se poate vorbi de cunoașterea adevărului. Tot astfel nu există îndoială că istoria ideologizată timp de peste cinci decenii se lasă cu mare greutate urnită din loc. De aceea sunt necesare studii serioase care să ajungă la cunoaștința marelui public. Dacă istoricii și criticii literari sunt preocupați de instituirea unei noi judecăți asupra operelor și autorilor din timpul totalitarismului comunist cu atât mai obligați sunt istoricii imediațiști să se ocupe de (re) scrierea istoriei acelei perioade. Ocupându-ne de istoria trăită de câțiva intelectuali gorjeni care au suportat efectele opresiunii comuniste vom încerca să limpezim câteva momente ale acestei istorii recente.

Dedicăm studiul de față memoriei și suferințelor a trei prestigioși târgu-jieni: medicul Octavian Vulpe și economiștii Grigore Lupescu și Ion Roșca.

III. Medicul Octavian Vulpe

Medicul Octavian Vulpe nu este gorjean de obârșie, dar întreaga lui carieră profesională este legată de acest județ. S-a

---

¹ D. Radosav, **Biografie și istorie (sec. XX)**, în Anuarul de Istorie Orală (A.I.O.), nr.1, Cluj-Napoca, 1998, p.38

² **Ibidem**

³ P. Iluț, **Integralism și multiperspectivism în analiza socio-umanului**, în A.I.O., nr. II, 2001, p.38

născut la 13 noiembrie 1932 în comuna Lorău-Aleșd, județul Bihor. În 1956 era student în anul al IV-lea la Facultatea de medicină din Timișoara. În 1991 i-am găsit numele în revista "22" în documentarul despre evenimentele din 1956. L-am căutat și mi-a acordat un lung interviu pentru săptămânalul "Renașterea adevărului". Reconstitui activitatea anticomunistă a doctorului Octavian Vulpe pe baza acestui interviu serial¹.

Studentul medicinist a intrat în conflict cu autoritățile comuniste în toamna anului 1956. Despre motivele revoltei studențești Octavian Vulpe spune: "cauzele ridicării noastre au fost: starea de asediu în care se găsea orașul atunci. Timișoara era ticsită de soldați sovietici. Aceștia se purtau despotice, sălbatic. Dacă zăboveam în oraș spre seară, soldații se jucau cu noi de-a țintele. Condițiile în care locuiau studenții erau cumplite. Taxele pentru cămin erau greu de suportat. Discriminările de clasă făceau ravagii. Locurile în cămin erau limitate. Eram nevoiți să dormim câte doi într-un pat. Mâncarea era ordinară și mămăliga ocupa un loc deosebit. Limba rusă era obiectul de studiu cel mai important. Marxismul ne chinuia zilele"². Așadar, studentul O.Vulpe se implică în organizarea și conducerea mișcării studențești din considerente politice (opresiunea sovietică, batjocura la care-i supuneau soldații ruși), ideologice (omnipotența marxismului și a limbii ruse), sociale (condițiile umilitoare în care trăiau studenții).

În data de 30 octombrie 1956 la Facultatea de Mecanică a fost organizată o manifestație de protest. Comitetul de organizare era format din studenții A. Boghină, T. Stanca, C. Muțiu. Participau peste 2000 de studenți, profesori dar și autorități comuniste³. Organizatorii au prezentat memoriul de revendicări, care conținea cereri economice, sociale și politice.

---

¹ Colecția săptămânalului „Renașterea Adevărului” (1991-1992)

² Gh.Gorun, **Interviu cu O.Vulpe**, în „Renașterea Adevărului”, nr.5/1991, p.2

³ **Ibidem**

Cea mai radicală revendicare: încetarea cultului personalității. Cum de la medicină nu vorbise nimeni, O.Vulpe s-a ridicat pe un scaun, a scris memoriului și a solicitat organizatorilor să se treacă la primul punct revendicarea privitoare la “retragerea imediată a trupelor sovietice din țara noastră”¹.

S-a constituit un comitet studentesc pentru a duce memoriul în celelalte centre universitare și pentru a-l comunica în străinătate. Seara, călăii comuniști au început represiunea. Clădirea facultății de mecanică a fost înconjurată de armată, tancuri, camioane cu prelată. În sală au pătruns securiști și soldați care le-au spus studenților: “bandiților, acum sunteți la dispoziția noastră”.² Au început arestările. Mulți studenți au fugit, au trecut Bega înotând și s-au ascuns în parcuri.

În 31 octombrie, O. Vulpe organizează împreună cu studentul Păcuraru de la medicină veterinară un marș pentru eliberarea celor arestați. Circa 800 de studenți s-au dus la căminele de lângă Catedrală (!) scandând: “dați-ne colegii”, “dați-ne colegele”. Manifestanții au fost înconjurați de armată, loviți cu armele și împinși în camioanele cu prelată sosite la fața locului. Au fost duși la cazarma Becicherecul Mic unde au fost maltratați (ca în iunie 1990 la Măgurele) și siliți să semneze într-un registru că se desolidarizează de acțiunile studentești.³ O.Vulpe nu a semnat. În penultima noapte cei 30 de studenți reținuți în cazarmă au fost scoși în ploaie și amenințați cu împușcarea. O.Vulpe povestește că înainte de a ajunge la Becicherecul Mic au fost târați pe la comandamentul sovietic. Soldații bolșevici de aici îi înjurau și strigau să fie aruncați în Bega iar ei (studenții) au început să danseze pe o improvizatie a unui coleg, fredonată chiar la pianul gazdelor.⁴ Au fost încărcăți în dube, plimbați două ore și apoi depuși la

---

¹ **Ibidem**

² **Ibidem**

³ **Ibidem**

⁴ „Renașterea adevărului”, nr.8/1991, p.2

sediul securității din strada Loga. Tot timpul au avut ochelari opaci și pături în cap. La securitate erau sute de studenți. De la un coleg a aflat că securitatea a înconjurat căminele cu tancuri, blindate, trupe și că s-a tras asupra tuturor ferestrelor unui cămin în urma unui incident provocat de copilul handicapat al spălătoresei care se jucase cu un pistol cu dopuri.¹

A urmat ancheta. Securiștii au împrăștiat “turnători” printre reținuți. Nu-l credeau pe O.Vulpe că el este singurul medicinist participant la revoltă.² Dosarele au fost înaintate Tribunalului Militar Timișoara. Procesul s-a desfășurat cu ușile închise. Din partea fiecărui arestat puteau participa 1-2 persoane.³ La proces și-au păstrat demnitatea și hotărârea, recunoscându-și toate faptele și spunând că vor lupta mai departe pentru drepturile lor.⁴ Prin sentința penală nr. 492/1956, O.Vulpe este condamnat la 3 ani închisoare pentru: “participare la adunările studențești din 30 oct.1956, pentru că s-a declarat de acord cu cei ce s-au manifestat dușmănos și huliganic, fapt pentru care prezidiul (alcătuit din oficiali comuniști- n.a.) a fost nevoit să părăsească sala. A și luat cuvântul în numele studenților mediciniști, a depus jurământul de solidaritate cu studenții răzvrătiți și a fost propus într-un comitet care urma să trimită organizației de partid Timiș un memoriu cu conținut tendențios și agitatoric”⁵. O.Vulpe are satisfacția că după revolta lor studenților li s-a îmbunătățit viața. Au primit plăpumi de mătase și li s-a introdus în meniu pâinea albă...

După două luni au fost transportați cu un vagon-dubă la închisoarea Gherla. Familiile n-au putut lua legătura cu studenții condamnați. Securiștii spuneau cu sadism părinților:

---

¹ **Ibidem**

² **Ibidem**

³ **Idem**, nr.9-10/1991, p.2

⁴ **Ibidem**

⁵ Tribunalul Militar Timișoara, Sentința nr. 492/1956

“fiul dv. este în viață într-una din închisorile din țara noastră”.¹

Despre Gherla, regimul de detenție, călăii de-acolo, cu alte cuvinte despre infernul concentraționar nu are rost să amintim prea multe. De aceea voi transcrie numai amintirile studentului Octavian Vulpe despre celebra Zarca. O vizită a bestiei maior Goiciu, comandant al penitenciarului, l-a adus pe tânărul deținut în conflict deschis cu călăul. Goiciu i s-a adresat cu “tu, banditul”, expresie care l-a indignat pe student care i-a replicat că este deținut politic, refuzând să stea în poziție de drepti. Goiciu l-a lovit cu piciorul, l-a aruncat în brațele caraliilor spunându-le “cele mai grele lanțuri, pune-i-le repede banditului.”

Cele ce urmează sunt descrise de O.Vulpe astfel: “M-am trezit cu piciorul pe o nicovală, unde au bătut niturile lanțurilor, parcă pentru totdeauna. Au început să mă lovească din nou, urlând, hai dă-i drumul. Am luat lanțurile grele, zală cu zală, în brațe și, sărind ca iepurele, am parcurs circa 60 de metri, fără a scoate un cuvânt. M-au aruncat în Zarca, o celulă neagră, umedă, cu un pat metalic, cu nimic pe el, pe care m-am așezat să-mi trag sufletul. După 10 minute caraliul intrând mi-a pus și pe mâini alte lanțuri, și imediat după el, un altul mi-a pus lanțuri între mâini și picioare. Era primul contact cu celula, singur. Nu puteam să-mi imaginez că o ființă umană putea fi fiară, deși cunoșteam dictonul latinesc homo homini lupus est. Mâncare primeam la trei zile, iar în celelalte două zile apă cu sare la prânz. Dimineața și seara nimic. Zilele treceau greu. E groaznic să fii singur, în lanțuri, încovoiat, umilit, flămând, doar cu gândurile tale și asta la numai 22 de ani. <<Noi ne-am pierdut tinerețea/Bătuți, umiliți, chinuți/Voi v-ați trăit tinerețea/ Și n-aveți de unde să știți/ Ce-i frigul, ce-i foamea, ce-i singur/De sfânta idee a dreptății legați./Cu credință să

---

¹ G. Gorun, **Interviu...** în „Renașterea adevărului”, nr. 9-10, p. 2

fiți/Voi n-aveți de unde să știți>>”¹. Experiența Zarca a durat pentru Octavian Vulpe 30 de zile... Octavian Vulpe era la Gherla când a avut loc răscoala frontieriștilor, reprimată cu mitralierele.²

Este inimaginabilă teroarea la care erau expuși studenții încarcerati la Gherla. Procedeele sunt identice cu cele folosite în procesul reeducării de la Pitești. O.Vulpe povestește că într-o seară de decembrie, după masă, toți cei șase colegi de celulă au făcut febră 40 grade. Așteptau dimineța spre a solicita asistență medicală. La ora 6,00 s-a deschis ușa și toți au fost scoși pe culoar îmbrăcați sumar sau goi. Au fost introduși într-o celulă fără paturi și cu cimentul acoperit cu apă. Au fost ținuți acolo 6 zile și 6 nopți. Pentru a nu muri s-au prins în brațe și s-au mișcat continuu.³

După 6 zile și tot atâtea nopți erau întregi și fără febră. O. Vulpe vorbește de bătaia planificată pe celule, etaje, închisoare. Bătaia se desfășura într-o cameră la parter. Erau duși acolo câte unul din fiecare celulă. Deținutul era culcat cu burta pe o capră de lemn. Un gardian îi pune cizma pe cap, un altul pe picioare și apoi bătăușii înarmați cu ciomege îl băteau pe deținut până oboseau. Dacă deținutul pleca pe picioare din camera de tortură era lovit cu ciomegele la fiecare colț al scărilor.⁴ Cei care nu puteau suporta teroarea și presiunile de a deveni informatori și-au pus capăt zilelor.⁵ Pentru că a respins cu scârbă compromisul, O.Vulpe a stat în total 108 zile în celula din zarca.⁶

---

¹ O. Vulpe, **Singur în celulă în lanțuri – Zarca**, în „Renașterea adevărului”, nr. 11/1991, p.2.

² Idem, **Program de temniță**, în „Renașterea adevărului”, nr. 13/1992, p.2.

³ Idem, **Gherla mai departe...**, în „Renașterea adevărului”, nr. 15/1992, p.2

⁴ **Ibidem**

⁵ O. Vulpe, **Amintiri din Zarca** în „Renașterea adevărului”, nr. 16/1992, p.3

⁶ **Ibidem**

Gherla s-a sfârșit la 30 octombrie 1959. La poarta închisorii O.Vulpe a fost forțat, sub amenințarea armelor, să semneze o declarație care-l obliga să nu vorbească niciodată despre regimul îngrozitor de detenție.¹ Calvarul nu s-a terminat. De la penitenciar a fost dus la miliție, fotografiat în zeci de poziții, urcat în dubă și transportat către o direcție necunoscută. Țevile mitralierelor îi apăsau în coaste.² La miezul nopții O.Vulpe (și ceilalți colegi) ajunge în Bărăgan, în satul Fundata, sat al M.A.I. Acolo, șeful de post le-a comunicat a doua pedeapsă. Prin decizia MAI nr. 15642/1959, lui O.Vulpe i s-a stabilit domiciliu obligatoriu pentru o perioadă de doi ani. Abia acum a reușit să-și anunțe familia că este în viață. Au urmat alți doi ani de suferință, umilințe, deznădejdi.³

În 30 oct. 1961 este lăsat să se întoarcă acasă, la Târgu-Jiu, oraș în care-și petrecuse copilăria și prima tinerețe. Avea 27 de ani. Foștii colegi l-au primit, în cel mai bun caz, cu răceală. Cei care-și făcuseră un rost nu-l mai cunoșteau. Calvarul a durat alți 4 ani. Nimeni nu-i îngăduie un loc de muncă. Securitatea îl tracasează permanent încercând să-l racoleze.⁴

Abia în 1965 Octavian Vulpe este reînmatriculat în anul al IV-lea la Facultatea de medicină din Timișoara. După absolvire se angajează medic la sanatoriul Dobrița pentru a-i ajuta pe cei mai necăjiți oameni. Medicul Octavian Vulpe este mândru de trecutul său, de faptul că poartă cu onoare titlul de deținut politic al regimului comunist. După 1992 Octavian Vulpe a activat în Partidul Alianței Civice-Gorj fiind pentru noi un model de inteligență, toleranță și bunătate. Un reper moral deosebit de valoros.

---

¹ Idem, **Eliberarea** în „Renașterea adevărului”, nr. 17/1992, p. 4

² **Ibidem**

³ O. Vulpe, **Bărăganul din infernul comunist**, în „Renașterea adevărului”, nr. 19/1992, p.2

⁴ Idem, **Acasă**, în „Renașterea adevărului”, nr.20/1992, p.2

IV. Economisții Grigore Lupescu și Ion Roșca

Ne oprim în continuare asupra destinului unui economist genial. Grigore Lupescu s-a născut la 2 noiembrie 1898 la Tg.Jiu în familia comerciantului Lupescu. Familia Lupescu are ascendenți iluștri, harnici, cultivați, filantropi. Părinții au călătorit la Constantinopol, Viena și Budapesta.¹

Tânărul Gr. Lupescu urmează școala primară și gimnaziul Tudor Vladimirescu din Tg.Jiu și apoi Școala Superioară de comerț din Craiova.² Animat de înalte sentimente patriotice pleacă voluntar în primul război mondial acționând ca cercetaș în Moldova. La sfârșitul războiului este sublocotenent al armatei române. Profesionist desăvârșit se angajează în sistemul bancar, redresând Banca Creditul Gorjan afectată de criza din 1929-1933. Se face repede cunoscut și este numit director al noi înființate filiale a Băncii Românești Tg.Jiu.³ Este cel mai autorizat conducător de bancă din județul Gorj. Se afirmă și ca un realist industriaș, un desăvârșit cetățean, un neobosit luptător pe tărâmul activităților sociale și culturale.

Deși era unul dintre cei mai apropiați amici și colaboratori ai doctorului N.Hasnaș (șeful organizației PNL - Gorj - n.a.) bancherul și industriașul Gr.Lupescu nu a aderat la nici un partid.⁴ Avea profunde convingeri liberale dar nu-i plăcea politica activă, dedicându-se în totalitate profesiei sale. Gr.Lupescu era un adversar declarat al extremismelor și al totalitarismelor. În 1949 și 1950 are loc naționalizarea. Economistul rămâne fără serviciu și i se stabilește domiciliu

---

¹ dr. Grigore Lupescu, **Recurs, dialoguri consemnate de Octavian Ungureanu**, 1998, p.18

² **Ibidem**, p.26

³ **Ibidem**, p.27

⁴ **Ibidem**, p.29

obligatoriu la Tg.Jiu.¹ În cele din urmă ajunge la București și se angajează la Fabrica “Industria Bumbacului” din București.

Primește o puternică lovitură în vara anului 1950 când fiul său Grigore (Dorel) Lupescu nu este primit la examenul de admitere la Facultatea de Construcții. Reușește la regie teatru dar este exmatriculat la sfârșitul anului II.²

De la “Industria Bumbacului” Gr.Lupescu a fost arestat și deportat la canal. Cei apropiați știu puține lucruri despre calvarul său. Din spusele altor deținuți, Gr.Lupescu (Dorel) a aflat de la alți deținuți locurile de supliciu ale tatălui: Văcărești, Jilava, Chilia Veche, Periprava.³ Mai știe că tatăl său a căzut sub greutatea unei grinzi pe care o căra în spate și a fost biciuit de către gardian. Nesuportând teroarea și umilința Gr.Lupescu a murit la Jilava la 4 mai 1953. A fost îngropat în pielea goală într-o groapă comună alături de alți 3 foști deținuți.⁴ Cel mai vitregit a fost fiul cel mic Grigore (Dorel) Lupescu.

După ce a fost exmatriculat de la Institutul de teatru a lucrat pe mai multe șantiere și în agricultură. După un an a intrat la facultatea de medicină dar în anul al IV-lea a fost exmatriculat. A fost reînmatriculat cu mare greutate, a absolvit medicina și din respect pentru tatăl său a venit să lucreze în Tg.Jiu. S-a afirmat ca un excelent specialist în țară și în străinătate. Gr.Lupescu este și acum unul dintre cei mai iubiți medici din județul Gorj.

Un alt economist și industriaș arestat a fost Ion Roșca. Născut în 1916 în Tg.Jiu, absolvent al Școlii Superioare de Comerț, Ion Roșca s-a afirmat ca unul din cei mai buni comercianți și industriași din Tg.Jiu. Rămas fără ateliere și imobile în 1950 a devenit un vânat dorit de securiști. Aceștia

---

¹ C. Lupescu, **Biografii sentimentale**, Târgu-Jiu, 1993, p.142

² **Ibidem**, p.143

³ Gr. Lupescu, **op.cit.**, p.41

⁴ **Ibidem**, p.42-43

urmăreau să-i confiște bijuteriile și aurul și să și le însușească. Ion Roșca a făcut parte din PNT până la desființarea acestuia în 1947¹. Este arestat de securitate (de la serviciu) în 6 octombrie 1959 și dus la securitatea din Craiova unde i se pune “diagnosticul” deținut contrarevoluționar. Ancheta a durat 6 luni, timp în care a îndurar foame, frig, sudalme, teroare. Securiștii îl șantajau să le predea aurul în schimbul libertății.²

În demența lor, securiștii i-au arestat tatăl, în vârstă de 80 de ani. Acesta n-a suportat tortura și le-a predat bijuteriile și aurul, după care a decedat. Ion Roșca a fost judecat de Tribunalul militar din Craiova și prin sentința 181/1 aprilie 1960 a fost condamnat la 5 ani închisoare și confiscarea totală a averii.³ Actul de acuzare glăsuia: “Inculpatul a fost membru al PNT, negustor care pierzându-și pozițiile economice și politice a trecut la desfășurarea unor activități dușmănoase împotriva regimului democrat – popular din țara noastră. În discuțiile purtate cu cetățenii elogia evenimentele din Ungaria și spunea că acestea se vor extinde și la noi și că regimul democrat popular va fi înlăturat. Denigrează societatea noastră și spunând că în Occident oamenii trăiesc foarte bine pentru că acolo ar exista libertate. Despre conducătorii noștri spune că sunt oameni nepregătiți.

În 1957 a avut un comportament dușmănos cu prilejul lansării primului satelit artificial al Pământului de către URSS spunând că acesta nu este opera cetățenilor sovietici ci a prizonierilor nemți care suferă deocamdată dar va veni timpul când vor scăpa de asuprirea comuniștilor. S-a manifestat dușmănos cu privire la casele ce i-au fost naționalizate, afirmând despre comuniști că sunt niște hoți și niște bandiți

---

¹ G. Gorun, **Gorjeni prin iadul comunist**, în „Renașterea adevărului”, nr.3/1991, p.2

² **Ibidem**

³ Tribunalul Militar Craiova, sentința nr.181/1960

care i-au răpit libertatea.”¹ Iată o adevărată “capodoperă” incriminatoare din perspectiva luptei de clasă. Nici un cap de acuzare nu scapă securității și justiției populare (revoluționare). În persoana economistului Ion Roșca sunt întrunite – în opinia poliției politice și a apendicelui acesteia, justiția – toate atributele unui mare dușman al poporului și al marii URSS.

Ion Roșca a fost închis la Gherla, Jilava, Craiova și în lagărele de muncă Grădina, Luciu Giurgeni, Grindu, Periprava. A fost bătut și umilit pentru că nu reușea să-și facă norma de muncă și pentru că era un permanent protestatar... A fost pus în libertate cu prilejul amnistiei generale din 1964. Deși în vârstă, Ion Roșca s-a angajat după 1990 în lupta pentru decomunizarea României și pentru cristalizarea societății civile. A fost membru al Partidului Alianței Civice. A decedat în 1997.

---

¹ G. Gorun, **Gorjeni....**, în „Renașterea adevărului”, nr.3/1991, p.2

ANSAMBLUL MONUMENTAL CALEA EROILOR – UNICUL TEMPLU MODERN AL LUMII

dr. Sorin Lory Buliga*

INTRODUCERE

Ansamblul monumental din Targu-Jiu cuprinde monumentele realizate de sculptorul Constantin Brancuși in perioada 1937-1938. Ansamblul a fost menit să preamărească „**memoria eroilor gorjeni care s-au jertfit in războiul de întregire**” (citat din documente de donație).

Capodopera lui Brancuși constituie o ultimă realizare dintr-un șir de intenții comemorative destinate eroilor gorjeni in orașul Targu-Jiu, după cum urmează:

1) amplasarea pe podul de peste Jiu a unei plăci comemorative¹;

2) realizarea unui monument eroinei Ecaterina Teodoroiu,² așezat in centrul orașului;

3) ridicarea unei biserici „întru pomenirea eroilor” , pe locul uneia mai vechi, cu hramul Sfinților Apostoli Petru și Pavel (intre anii 1927 și 1937);

4) un proiect nefinalizat de monument amplasat in fața regimentului de artilerie.

---

* Consilier cultural al Centrului Clural „Constantin Brâncuși” din Târgu-Jiu; membru al Filialei Gorj a Societății de Științe istorice din România

¹ Amintind de ziua de 14 octombrie 1916, când „bătrânii, femeile, cercetașii și copiii Gorjului au oprit năvala vrăjmașe, apărându-și cu vitejie căminurile”.

² Dus la bun sfârșit și într-o manieră originală de că tre Milița Petrașcu, la 8 septembrie 1935.

REALIZAREA ANSAMBLULUI MONUMENTAL

Brancuși a fost invitat la Târgu-Jiu să ridice un monument eroilor gorjeni, de către Comitetul Ligii Naționale a Femeilor Gorjene (a cărei președintă era Aretia Tătărescu), la sugestia sculptoriței Milița Petrașcu.

I. Pogorilovschi consideră că „Brâncuși a nădăjduit tot timpul după război – în 1930 încă mai nădăjduia – să poată realiza monumentul pentru eroii de sub pământul Gorjului” la Peștișani, lângă satul său natal, Hobița (53, p.194). Aceasta ar explica de fapt acceptarea realizării operei comemorative la Târgu-Jiu, ca după o lungă așteptare. În sprijinul acestei idei stă de altfel și textul unei scrisori trimise de Brancuși, Miliței Petrașcu, la 11 februarie 1935, în care declara: **„nu vă pot spune cat de fericit aş fi să pot face ceva la noi în țară”** (44, p.11).

În ceea ce privește concepția originală a lui Brâncuși asupra operei sale de la Târgu-Jiu, trebuie spus că există inadvertențe serioase nu numai între exegeții capodoperei brancușiene, dar și între diverșii memorialiști care au discutat în acest sens cu artistul român, în perioada respectivă. Astfel, Ștefan Georgescu-Gorjan își amintea că la 7 ianuarie 1935 Brancuși i-a povestit că Aretia Tătărescu **„îl vizitase la Paris, nu demult** (deci în a doua jumătate a anului 1934) **și-l invitase să ridice la Târgu-Jiu o serie de monumente”** (26, p.134). Inginerului nu i-a vorbit însă atunci Brâncuși decăt despre *Coloană*.

Din relatările Aretiei Tătărescu (citată de V. G. Paleolog 47), Brâncuși vine în România în iunie 1937, cu intenția de a realiza o singură lucrare. Astfel, într-o ședință a Comitetului Ligii în satul Poiana, el a prezentat o fotografie și a spus: **„Am hotărât la Paris ca monumentul să fie o**

coloană fără sfârșit. Iat-o!”¹. Aceeași memorialistă menționează că tot în iunie-iulie 1937, Brâncuși a hotărât și realizarea unui Portal de piatră și a unei străzi drepte: „**proiectul definitiv al Coloanei nesfarșite nu este gata... când el se hotări să execute un monument – un Portal de piatră. Tot atunci el decide ca acest portal să fie legat de coloană printr-o stradă ideal dreaptă care să poarte numele de «Calea Sufletelor Eroilor»**” (47).

În august 1937, Aretia Tătărescu își convinge soțul, pe primul ministru liberal Gheorghe Tătărescu, să obțină de la Ministerul Lucrărilor Publice suma necesară pentru prelungirea străzii Grigore Săftoiu, între târgul săptămânal numit de Brâncuși Târgul fanului – unde va fi amplasată *Coloana* – și B-dul C.A. Rosetti, care mărginea grădina publică a orașului.

Planul acestei străzi drepte fusese de fapt aprobat încă din anul 1900, dar rămăsese neaplicat (vezi 44, p.21). La 13 septembrie 1937, primarul Târgu-Jiului prezenta pe scurt: „**Proiectul în întregime ar consta dintr-o alee care, plecând de la digul Jiului – care este locul de evocare al actelor de vitejie gorjenească, ar trece pe sub un portal, ce în viitor ar marca și intrarea în grădina publică, pentru ca, continuând spre biserica ce se renovează, să se termine această cale ce va purta chiar și denumirea de Calea Eroilor, la monumentul recunoștinței întruchipată printr-o coloană înaltă de circa 29 metri, înălțându-se fără sfârșit așa cum trebuie să fie și recunoștința noastră pentru eroii ce sunt temelia României moderne, situat acest monument în**

---

¹ Sculptorul intenționa încă din 1930 să ridice în Bucureș și o *Coloană fără sfârșit*, așa cum a rămas consemnat în articolul **Maestrul Brâncuși** de Apriliana Medianu, din revista „Curentul literar și artistic”, din 6 octombrie 1930, pag. 3 și 4, București.

mijlocul unui parc ce se va face pe locul fostului târg de vite”¹.

În scrisoarea de donație a Aretiei Tătărescu către primarul orașului Târgu-Jiu, din 20 octombrie 1937, se preciza „următoarea destinație: Crearea unei străzi care va purta numele «Calea Eroilor», cale care va porni din preajma Jiului, trecând prin grădina publică, pentru a merge până la actualele căzărmi. Această stradă este de mult prevăzută în planul de sistematizare a orașului, ea nu s-a putut realiza din lipsă de fonduri. Pentru plata acestor exproprieri Liga să pună la dispoziție suma de 750.000 (șapte sute cincizeci de mii). La începutul acestei căi se va așeza portalul sus-numit, pe promontoriul ei lângă cazărmi, se va ridica coloana recunoștinței, legându-se astfel amintirea locurilor pentru care au luptat Eroii gorjeni, cu ideea recunoștinței fără de sfârșit simbolizată prin coloană. Totodată vă aducem la cunoștință că realizând mai departe gândul său, Liga Națională a Femeilor Gorjene a luat pe a sa răspunderea construcția Bisericii Sfinții Apostoli care se află pe strada destinată Eroilor, continuând la terminarea unor lucrări de mult părăsite și dând astfel prin ridicarea acestui lăcaș, o strălucire mai mare recunoștinței noastre către cei care s-au jertfit pentru noi”².

Brâncuși a dat și „indicații cum să se întretaie aleile principale” din Grădina publică, acestea „având un scop legat de ansamblul lucrării...”. De exemplu „aleea întretăiată în formă de cruce, care duce în dreapta și în stânga prin parc”³ a

---

¹ Arhiva Statului, Tg.-Jiu, Dosarul de decizii pe 1937, Decizia nr. 108 din 13 septembrie 1937 (apud 44, p. 22)

² Arhiva Statului, Tg.-Jiu, Inv. 108, Fond Primărie oraș Tg.-Jiu., Dosar 141/1937, fila înreg. la 20 oct. 1937, cu nr. 6330 (apud 44, p.22).

³ Cunoscută sub numele de *Aleea Îndrăgostiților* .

fost „executată într-una din zile după una din ideile maestrului Brâncuși” (Ioan Alexandrescu, apud. 44, p.35).

Construcția *Coloanei Infinite* a început la mijlocul lui august 1937 la Petroșani și s-a încheiat în noiembrie al aceluiași an la Târgu-Jiu. Brâncuși însuși a ales fonta ca material de lucru, în locul bronzului, unul din motive fiind „posibilitatea de a «îmbrăca» acest material, de culoare neatrăgătoare, într-un strat metalic galben-auriu”. În urma discuțiilor purtate de Brâncuși cu specialiștii de atunci în metalizare „a rezultat că sârma de alamă de compoziție corespunzătoare, aplicată prin pulverizare, putea să dea suprafeței Coloanei culoarea și strălucirea dorită de artist” (27, p.135). Alămiră s-a executat în lunile iunie-iulie 1938 (44, p.79).

Poarta Sărutului a fost asamblată din blocuri de travertin de Banpotoc în octombrie 1937. Anul sculptării sale definitive este 1938, mai exact de la începutul verii și până la 20 septembrie, când artistul a plecat din Târgu-Jiu la Paris. Prima fundație a fost turnată mai spre exterior decât este ea astăzi, și anume pe linia gardului Grădinii publice, deși prima intenție a sculptorului a fost aceea de a pune portalul la începutul actualei străzi „Calea Eroilor” , adică vis-a-vis de parc (44, p.40).

Cele două alei („târcoale” după cum le numea Brâncuși) care înconjoară *Poarta* și se unesc din nou pe linia axului ansamblului sculptural, nu sunt nici ele întâmplătoare, fiind înfăptuite tot la indicațiile sculptorului.

Data realizării *Mesei Tăcerii* este probabil elementul cel mai controversat din istoria ansamblului. În mod cert au existat două variante, iar prima din ele constituie de fapt obiectul discuțiilor. În esență, se știe că era tot din calcar – dar nu este sigur dacă de Banpotoc – și de dimensiuni ceva mai reduse. Se pare că a fost cioplită sub supravegherea lui Brâncuși, însă nu

se poate spune cu precizie când: în vara (vezi dezbaterile pe această temă în 53, p. 243) sau „poate în luna octombrie sau, cel târziu, în prima parte a lunii noiembrie” a anului 1937 (44, p. 27).

Trebuie specificat totuși că Brâncuși a plecat la Paris pe 2 septembrie 1937 (27, p.92). Urma să se întâlnească acolo cu maharadjahul Yeswant Rao, în vederea discutării construcției unui templu la Indore. Maharadjahul și-a întârziat însă, de două ori, mult anunțata vizită. Pe 15 octombrie 1937 Brâncuși îi scrie lui Șt. Georgescu-Gorjan că prințul urma să sosească la Paris doar pe 19 octombrie (28, p.10).

După cum precizează Șt. Georgescu-Gorjan în cartea *Templul din Indor*, sculptorul a avut „o scurtă revenire în România, pe la începutul lui noiembrie 1937” (28, p.10), când a participat probabil la târnosirea Bisericii „Sfinții Apostoli” din Târgu-Jiu, la 7 noiembrie. Se înapoiază la Paris, după care va pleca la Genova, de unde se va îmbarca spre Bombay (84). Se va întoarce din India tot la Genova, pe 8 februarie 1938 (28, p.11). Această succesiune de evenimente denotă faptul că după 2 septembrie 1937 și până la revenirea sa în țară din 1938, sculptorul nu a mai putut lucra efectiv la opera sa din Târgu-Jiu, cu excepția unei „scurte reveniri” din toamna lui 1937, în care este probabil să fi realizat sau comandat prima variantă a mesei.

Amintesc faptul că încă de la venirea sa în Gorj, Brâncuși a construit o primă masă din bolovani de rau, lângă vila familiei Tătărescu de la Poiana (conform amintirilor doamnei Sanda Negropones Tătărescu), iar ulterior a mai construit una și în grădina casei Bălănescu din Târgu-Jiu, unde a locuit în perioada 1937-1938 (44, p.69-70, 113).

Este probabil ca prima masă să fi fost amplasată lângă malul Jiului, într-o zonă neamenajată. Într-o notă oficială se specifică un transport de lespezi de piatră de calcar „pentru

pavaje și trepte la platforma de lângă digul Jiului”. Aceste trepte nu s-au realizat – după cum nu s-au realizat nici cele ce trebuiau să urce spre *Coloană* – însă rămâne ideea amenajării platformei la această dată, operațiune care s-a încheiat în noiembrie 1937. I. Pogorilovschi presupune că Brancuși a cioplit prima masă din chiar aceste lespezi de calcar, rămase nefolosite pentru scopul lor inițial (53, p.243).

Varianta a doua a *Mesei*, din piatră de Banpotoc, este comandată la Atelierele Pietroasa din Deva, pe 14 iunie 1938 de către Ligă (53, p.243-244). Există și versiunea că primăria a aprobat „procurarea” și „instalarea unei mese” din piatră de calcar, de mărimile indicate, pe 23 august 1938, în urma intervenției lui Brancuși la Atelierul Deva, nemulțumit că pe prima masă găsisse, la întoarcerea sa din 20 august, „o inscripție săpată și umplută cu plumb, precum și semnătura sa” (44, p.28). La 23 iulie 1938 se expediază cu trenul de la Deva, noua masă comandată (53, p.246).

Actuala *Masă a Tăcerii*¹ este rezultatul suprapunerii tăbliilor mari ale celor două variante. Cat despre așa-zisa „Masă Festivă” sau „Masă Ultimă”, aceasta este un rebut alcătuit din suprapunerea picioarelor celor două mese. Ea a stat un timp în Grădina publică, de unde au luat-o grădinarii și au dus-o în Parcul Coloanei (44, p.29). Din punctul de vedere al Primăriei Târgu-Jiu, *Masa* nu era o lucrare majoră a complexului monumental. Realizarea ei se justifica „pentru a se forma un ansamblu armonios cu portalul-monument... și spre a se da un aspect cât mai estetic menționatului monument și întregului parc este necesar a se așeza la capătul aleei o masă de piatră”². Planul de amenajare al aleei din Grădina publică a fost întocmit la 2 noiembrie 1937 de arhitectul Rehbuhn,

---

¹ Nume care apare în lucrarea *Brâncuși* a lui I. Jianou din 1963.

² Arhiva Statului, Tg.-Jiu, Fond Primărie, Dosar 109/1938 (apud 53, p. 247).

probabil la indicațiile lui Brâncuși (44, p.26). Pe marginile aleei deschise în parc s-au plantat în toamna aceluiași an 20 de plopî piramidali și s-au amenajat 10 nișe pentru bănci și scaune. Acestea din urmă aveau ca scop formarea unui „ansamblu armonios cu portalul și masa de piatră construite pe această alee principală”¹.

Tot la 14 iunie 1938 Liga face comanda și pentru scaunele de piatră la atelierile din Deva. Drept urmare, până pe 6 august se aduc de acolo cu trenul 12 scaune cu fața rotundă și 30 cu fața pătrată, executate conform modelului dat. Mai precis 17 bucăți scaune au fost expediate de la Deva pe 23 iulie, iar alte 25 bucăți pe 1 august (53, p. 246).

Este interesant de specificat aici că într-o primă variantă, la indicațiile lui Brâncuși, scaunele rotunde au fost grupate două câte două, fiind mai apropiate de masă (la 0,40 m) decât sunt acum (1, p.12). De asemenea, scaunele pătrate au fost inițial „presărate pe marginile acestei alee, unul câte unul, la distanțe egale, până la «Poarta sărutului»” (9).

În anul 1964 „erau pe alee doar trei grupe a câte 2x3 scaune” (44, p.36). Ulterior au fost grupate câte trei în fiecare din cele cinci nișe. Băncile de piatră ce flanchează portalul sunt tot din calcar. Pe ele se pot observa urme de daltă, ceea ce corespunde întocmai indicațiilor de atunci ale sculptorului: pentru a se vedea „că e mană de om, nu turnată” (I. Alexandrescu, apud 44, p.43). Ele au fost terminate la 20 iulie 1938.

Parcul nou din jurul *Coloanei* a fost lucrat între 1 octombrie și 31 decembrie 1937, operațiunile ultime luând sfârșit la 26 august 1938². Planul acestuia a fost executat de

---

¹ Arhiva Statului, Tg.-Jiu, Fond Primărie, Dosar 77/1938, fila 1 (apud 44, p.34).

² Arhiva Statului, Tg.-Jiu, Inv. 88, Fond Primărie, Dosar 117/1938, fila 1 (apud 44, p.104).

arhitectul Rebhuhn, directorul parcurilor capitalei, care întocmise de altfel și planurile aleii din Grădina publică și ale amenajării squarelor din jurul bisericii de pe axa monumentelor (44, p.80).

Amenajarea peisagistică a acestui parc rămâne însă un element din cele mai controversate. Din diverse documente oficiale aparținând primăriei, se pare că inițial (toamna anului 1937) se dorea aici plantarea a 300 de plopî piramidali și procurarea a 2000 kg floare de fân¹, iar mai târziu (august 1938) s-au cerut „100-120 care cu pământ bun, în care să se poată planta sau semăna flori sau iarbă”².

Festivitățile legate de predarea capodoperei brancușiene primăriei din Târgu-Jiu, de către Liga Națională a Femeilor Gorjene, au avut loc la 27 octombrie 1938. Nu se amintește însă nimic cu această ocazie despre *Masă* și „Alea scaunelor” .

După I. Pogorilovschi pentru acest lucru ar fi fost de vină slaba organizare a festivităților respective, care au fost făcute „de o asemenea manieră încât pur și simplu au ignorat componenta de lângă apă a capodoperei” (53, p. 248). Mai precis, „mulțimea într-un cortegiu măreț, cu preoții în cap” s-a deplasat de la *Coloană* (care a fost sfințită de 16 preoți) spre Biserica eroilor, iar apoi „pe calea eroilor spre portal unde de asemenea s-a oficiat un scurt serviciu divin”³. Cortegiul a fost îndrumat ulterior prin B-dul Rosetti spre podul Jiului, când de fapt evocarea celor morți în 1916 „ar fi trebuit să se facă pe

---

¹ Arhiva Statului, Tg.-Jiu, Fond Primărie, Dosar 118/1937; Dosar 23/1937, Dosar 1937 (142) (apud 53 , p.285)

² Arhiva Statului, Tg.-Jiu, Dosar 117/1938 (apud 44, p.80).

³ Conform articolului Comemorarea luptei de la Jiu, 14/27 octombrie 1916. Inaugurarea, în prezența d-lui Rezydent regal general Scărișoreanu, a operelor de artă ridicate din inițiativa Dnei Aretia Tătărescu” din ziarul Cuvântul Gorjului (Tg.-Jiu, 19/1938), citat de I. Pogorilovschi (53 p.248).

dig, în jurul Mesei tăcerii” (53, p.248). Este posibil ca eludarea *Mesei* să fi fost gândită deliberat de către Primăria Targu-Jiu, datorită interesului său de a o trece sub tăcere, din cauza mai multor atacuri în presa din București la adresa sa, pe motiv că ar irosi fondurile statului cu „lucrări inutile”: *Coloana*, *Portalul* și *Strada Eroilor* (53, p.249). Sensul de celebrare a axului ansamblului sculptural este și el un indiciu că piesa cea mai importantă a Ansamblului era *Coloana Infinită*. Ar fi fost însă interesant de știut indicațiile lui Brâncuși relativ la parcurgerea Tripticului său, dacă acesta ar fi participat la ceremoniile respective. El plecase însă din Târgu-Jiu pe 27 septembrie, probabil de teamă ca războiul iminent să nu îl blocheze departe de atelierul său.

CONCLUZII:

1) Nu se cunoaște cu precizie numele dat de Brâncuși ansamblului său de monumente de la Târgu-Jiu. „Calea Eroilor” este denumirea străzii ce leagă *Poarta de Coloană*, așa cum apare în actele oficiale din septembrie 1937.

2) Nu există un acord unanim în ceea ce privește concepția originală a capodoperei. În principal se desprind două ipoteze plauzibile:

A - Brâncuși a gândit încă de la început un ansamblu de două piese monumentale: *Coloana* și *Poarta*, iar ulterior el a adăugat *Masa* și scaunele; *Poarta* și *Coloana* trebuiau legate printr-o cale largă și dreaptă.

B - Monumentul recunoștinței a fost gândit inițial ca o unică sculptură monumentală: *Coloana fără sfârșit* (numită tot de Brâncuși *Coloana Infinită*); ideea unui ansamblu de sculpturi datează din lunile iunie-iulie 1937.

3) Realizarea tehnică a *Coloanei* acoperă intervalul august-noiembrie 1937, iar alămiră ei s-a efectuat în vara anului 1938.

4) Aleea din Parc a fost deschisă în toamna anului 1937. După indicațiile lui Brâncuși ea a fost întretăiată și de alte alei secundare. Pe marginea ei au fost amenajate în noiembrie 10 nișe pentru amplasarea scaunelor și au fost plantați douăzeci de ploi piramidali.

5) *Portalul* (numit apoi *Poarta Sărutului*) a fost asamblat în octombrie 1937 și sculptat în 1938, fiind terminat până pe 20 septembrie.

6) *Masa* (numită *Masa Tăcerii*) este alcătuită din tăbliile mari ale celor două variante ale meselor. Prima variantă a fost cioplită în vara anului 1937 sau, mai puțin probabil, la sfârșitul lui octombrie – începutul lui noiembrie 1937. A doua variantă a fost realizată la Atelierele Pietroasa din Deva, în iunie-iulie 1938. Masa rezultată a fost amplasată în Grădina publică probabil în august (după ce cu un an înainte, în noiembrie 1937, se realizase platforma ei de lângă digul Jiului).

7) Băncile de piatră ce flanchează *Poarta* au fost cioplite și terminate până la 20 iulie 1938, iar scaunele de piatră cu fețe pătrate și rotunde au fost turnate la Atelierele Pietroasa și aduse la Târgu-Jiu până la 6 august 1938. Atât băncile cât și scaunele sunt intervenții târzii, cu semnificații suplimentare, ce vin doar să întărească semantica celor două piese principale din Parcul Public.

8) Parcul nou din jurul *Coloanei* a fost început la 1 octombrie 1937 și definitivat la 26 august 1938. Aici s-a dorit plantarea de ploi piramidali, flori de câmp și iarbă.

9) Toate sculpturile din Parcul public sunt din travertin de Banpotoc (posibil cu excepția piciorului *Mesei*, care este tot din calcar, dar nu se știe sigur dacă de Banpotoc). *Coloana* este din fontă alămită.

10) În general realizarea Ansamblului monumental nu s-a efectuat după un „șablon” prestabilit, cu excepția *Coloanei* (pe care Brâncuși năzuia de mult să o realizeze în România) și probabil a *Porții*. Actul creației brâncușiene de la Târgu-Jiu a

avut o anumită „dinamică” în intervalul 1937-1938, ansamblul constituindu-se prin adăugarea succesivă a altor piese sculpturale.

BIBLIOGRAFIE:

1. Alexandrescu, Ioan, **Cu Brancuși la Tg.-Jiu, în Omagiu 100 - Brancuși**, Comit. De Cult. și Edit. Soc. al Jud. Gorj, Târgu-Jiu, 1976.
2. Al-George, Sergiu, **Comentarii indiene la Brâncuși**, în **Arhaic și universal**, Edit. Emînescu, București, 1981.
3. Anonymous, **Master of Form**, în *Time*, LXVI, 14 nov. 1955, p.88-89.
4. Antonovici, Constantin, **Brancuși maestrul. Mărturii, amintiri, exegeze**, Edit. Semne, 2002.
5. Bach, Friederich Teja, **Brancusi-Metamorphosen Plastischer Form**, Dumont Bucherverlag, Cologne, 1987.
6. Bogza, Geo, **Zbor peste pol. Pasărea Măiastră**, în *Contemporanul* (București), 17 aprilie 1964, p.73.
7. Brezianu, Barbu, **Brancuși în România**, Edit. Bic All, București, 1998.
8. Burnham, Jack, **Beyond Modern Sculpture**, New York, 1962.
9. Ciucă, Eugen, **Brâncuși la Târgu-Jiu**, în *Contemporanul* (București), nr.16, p.6, 1964.
10. Comarnescu, Petru, **Brâncuși. Mit și metamorfoză în sculptura contemporană**, Edit. Meridiane, București, 1972.
11. Costian, Dan, **Adevărul despre Yoga**, Edit. VALMI, 1993.
12. Cuțescu-Storck, Cecilia, **O viață dăruită artei**, Edit. Meridiane, București, 1966.
13. Catalogul expoziției Brancuși, The Brummer Gallery, New York, 1926.

14. David, P. I., **Aniversări-comemorări**, în Biserica ortodoxă romană (București), anul XCIV, nr. 3-4, p.325-327, 1976.
15. Deac, Mircea, **Brancuși – surse arhetipale**, Edit. Junimea, Iași, 1982.
16. Dreyfus, Albert, **Brancusi**, în Cahiers d' Art, 2/2, 1927.
17. Dudley, D., **Brancusi**, în Dial, LXXXII, p.123-130, 1927.
18. Dumitrescu, Maria, **Despre Brancuși**, în Astra, nr.5, p.6, 1967.
19. Eliade, Mircea, **De la Zalmoxis la Genghis-Han**, Edit. Științifică și Enciclopedică, București, 1980.
20. Eliade, Mircea, **Drumul spre Centru**, Edit. Univers, București, 1991.
21. Eliade, Mircea, **Sacrul și profanul**, Edit. Humanitas, București, 1992.
22. Eliade, Mircea, **Yoga. Nemurire și libertate**, Edit. Humanitas, București, 1993.
23. Eliade, Mircea, **Imagîni și simboluri**, Edit. Humanitas, București, 1994.
24. Epsteîn, Jacob, **Let There Be Sculpture**, Putnam N.Y., 1940.
25. Geist, Sidney, **Brâncuși. Un studiu asupra sculpturii**, Edit. Meridiane, București, 1973.
26. Georgescu-Gorjan, Ștefan, **Ansamblul monumental de la Târgu-Jiu – 40 ani de la inaugurare**, în Arta (București), nr.10, p.34, 1978.
27. Georgescu-Gorjan, Ștefan, **Amintiri despre Brâncuși**, Edit. Scrisul Romanesc, Craiova, 1988.
28. Georgescu-Gorjan, Ștefan, **Templul din Indor**, Edit. Eminescu, București, 1996.
29. Georges-Michel, Michel, **Les Montparnasses**, Del Duca, Paris, 1957.
30. Giedion-Welcker, Carola, **Constantin Brâncuși**, Editura Meridiane, București, 1981.

31. Guenon, Rene, **Domnia cantității și semnele vremurilor**, Edit. Humanitas, București, 1996.
32. Guenon, Rene, **Simboluri ale științei sacre**, Edit. Humanitas, București, 1997.
33. Guilbert, Claire Gilles, **Propos de Brancusi**, în *Prisme des Arts*, nr.12, 1957.
34. Han, Oscar, **Recollection about Brancusi**, în *Romanian Review*, nr.1, p.121-122, 1965.
35. Hasnaș, Nicolae, **O muncă chibzuită**, în *Cuvântul Gorjului (Târgu-Jiu)*, nr.18, 9 oct. 1938, p.1-2.
36. Hoffman, Malvîna, **Sculpture inside and Out**, W.W. Norton & Co., N.Y., 1939.
37. Hower, R.W., **The Man who Doesn't Like Michelangelo**, în *Apollo*, XLIX, mai 1949, p.124-127.
38. Iancu, Marcel, **La Brâncuși**, în *Contemporanul*, nr.64, 1926.
39. Jianu, Ionel, **Brâncuși**, Edit. Dacia, Cluj-Napoca, 2001.
40. Lewis, David, **Constantin Brancusi**, Edit. Alec Tiranti, London, 1957.
41. Marcu, Micu, **În legătură cu o greșită ipoteză**, în *Studii și cercetări de istoria artei, Seria Artă plastică (București)*, tom 19, 1, 1972.
42. Medianu, Apriliana, **Maestrul Brâncuși**, în *Curentul (București)*, 6 octombrie 1930, p.3-4.
43. M. M. (Middleton, Michael), **Constantin Brancusi, a Summary of Many Conversations**, în *The Arts*, iulie 1923, p.14-29.
44. Mocioi, Ion, **Brâncuși: Ansamblul sculptural de la Târgu-Jiu**, Comitetul pentru cultură și artă al județului Gorj, Tg.-Jiu, 1971.
45. Neagoe, Peter, **Sfantul din Montparnasse**, Edit. Dacia, Cluj, 1977.
46. Paleolog, Tretie, **De vorbă cu Brâncuși**, Edit. Sport-Turism, București, 1976.
47. Paleolog, Vasile, Georgescu,

- Brâncuși – Concepție urbanistică**, în *Arta* (București), nr.3, p.18-19, 1967.
48. Paleolog, Vasile, Georgescu, **Activitatea urbanistică a lui C. Brâncuși în 1937 la Târgu-Jiu**, în *Înainte*, 12 octombrie 1967, p.2.
49. Paleolog, Vasile, Georgescu, **Brâncuși-Brâncuși**, vol. I, Edit. Scrisul Romanesc, Craiova, 1976.
50. Paleolog, Vasile, Georgescu, **Brâncuși-Brâncuși**, vol. II, Edit. Scrisul Romanesc, Craiova, 2002.
51. Pandrea Petre, **Ceva despre nomenclatura ansamblului urbanistic de la Târgu-Jiu**, în *Viața Românească* (București), nr.9, p.154, 1964.
52. Pandrea, Petre, **Brâncuși. Amintiri și exegeze**, Edit. Meridiane, București, 1976.
53. Pogorilovschi, Ion, **Brâncuși, Apogeul imaginarului**, Edit. Fundației „Constantin Brancuși”, Târgu-Jiu, 2000.
54. Russu-Șirianu, Vintilă, **Ore de aur în spațiul lui Constantin Brancuși**, în vol. 70, **Vinurile lor...**, Edit. pentru literatură, București, 1969.
55. Spear, Athena Tacha, **Brancusi' s Birds**, New York University Press, 1969.
56. Stănculescu, Nina, **Brâncuși. Rugăciune pentru Mileniul III**, Edit. Carol Davila, București, 2001.
57. Vessereau, Marguerite, **Roumanie, la terre du dor**, Presses Universitaires de France, Paris, 1930.
58. Vulcănescu, Romulus, **Mitologie romană**, Edit. Acad. R.S. Romania, 1987.
59. Yusuke, Nakahara, **The Pioneers of the 20 th Century, Brancusi**, în *Mizue*, nr.2, p.175, 1968.
60. Zărnescu, Constantin, **Aforismele și textele lui Brâncuși**, Edit. Dacia, Cluj-Napoca, 2004.

CUPRINS:

Bogdan Teodorescu – Din viața Societății de Științe Istorice din România

..... 5

Alexandru Bratu, Daniel Cișmașu – Considerații istorice și statistice privind locuitorii Târgu-Jiului în perioada 1832-1864. Colecția de mitrice

..... 15

Cornel Șomîcu – Un târgujian de odinioară: Ion Maghieru despre familia sa

..... 41

Gheorghe Nichifor – Dincă Schileru și Târgu-Jiului la cumpăna secolelor XIX – XX

..... 53

Valentin Pătrașcu – Alexandru Ștefulescu – fondatorul Muzeului Gorjului

..... 78

Mihaela Ioniță-Niculescu – Evoluția demografică a Târgu-Jiului la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea

..... 88

Dorin Brozică – Ecaterina Teodoroiu – simbolul eroismului târgujian

..... 98

Dorina Nichifor – Liga Națională a Femeilor Române – susținătoarea tradițiilor, artei și culturii gorjenești
..... 108

Andrei Popete-Pătrașcu – Contribuții la cunoașterea activității prefectului de Gorj, Șerban Leoveanu, în anii monarhiei autoritare (1938-1940), oglindită în paginile publicației „Gorjeanul” din Târgu-Jiu
..... 124

Gheorghe Gorun – Destine sfărâmate: Octavian Vulpe, Grigore Lupulescu și Ion Roșca
..... 135

Sorin Lory-Buliga – Ansamblul monumental Calea Eroilor – unicul templu modern al lumii
..... 149